Jamar

JUNIJ 2012 • LETO 5 • ŠT. 1 CENA: 5 EUR

RAZISKAVE

Žirovcova jama

Brezno pod žičnico

Maroltova jama

Habečkov brezen

TEHNIKA

Novosti v jamski razsvetljavi

PREDSTAVLJAMO

Franc Malečkar

KAČNA JAMA • KANIN • TABOR NA JAVORNIKIH
NOVICE • JAMARSKA DRUŠTVA • KATASTER • FOTONATEČAJ
ABISSO FIRN • LA GROTTE DES CHAMOIS

Seznam društev je povzet po www.jamarska-zveza.si/post/0/drustva/. Društva prosimo, naj pošljejo popravke in dopolnitve skrbniku spletne strani na naslov info@jamarska-zveza.si. Dopolnjen in popravljen seznam bomo objavili v naslednji številki Jamarja. Društva so urejena po abecednem redu ključnih besed (največkrat je to ime kraja).

JAMARSKA DRUŠTVA, včlanjena v Jamarsko zvezo Slovenije

JD Danilo Remškar Ajdovščina
✉ Slomškova 1A, 5270 Ajdovščina
☛ Bogomir Remškar
☎ 040 846 276
💻 www.jddr-drustvo.si

Športno društvo Alter sport
✉ Ovsiše 52, 4244 Podnart

Krasoslovno društvo Anthron
✉ Titov trg 2, 6230 Postojna
☛ Andrej Mihevc

DZRJ Bled
✉ Ljubljanska cesta 1, 4260 Bled
☛ Franc Arh
☎ 041 368 965
🖷 dzrjbled@gmail.com

JK Borovnica
✉ p. p. 45, 1353 Borovnica
☛ Tone Palčič

JK Brežice
✉ Mala Dolina 9,
8261 Jesenice na Dolenjskem
☛ Aleš Orešar
☎ 041 310 683
🖷 jkbrezice@gmail.com
💻 jkbrezice.blogspot.com

Belokranjski JK Črnomelj
✉ Nova Lipa 31, 8344 Vinica
☛ Jože Gešel
☎ 040 974 300

JD Gregor Žiberna Divača
✉ p. p. 12, 6215 Divača
☛ Borut Lozej
☎ 031 522 785
🖷 divaska.jama@divaca.net
💻 www.divaska-jama.info

DZRJ Simon Robič Domžale
✉ Češminova ulica 19, 1230 Domžale
☛ Aleš Stražar
🖷 irena.strazar@helios.si
💻 www.drustvozrj-domzale.si

JD Gorenja vas
✉ Poljanska cesta 29, 4224 Gorenja vas
☛ Branko Mur
🖷 branko.mur@volja.net

JD Simon Zima Gorje
✉ Grabče 3, 4247 Zgornje Gorje
☛ Franci Ažman
☎ 031 803 981

ŠD Grmada
✉ Mavhinje 38, 34011 Sesljan, Italija
☛ Damjan Gerl
☎ 0039 338 847 1295
🖷 info@grmada.org
💻 www.grmada.org

JD Hrpelje-Kozina
✉ Reška cesta 14, 6240 Kozina

JK Srečko Logar Idrija
✉ Ulica sv. Barbare 5, 5280 Idrija
☛ Tine Jereb

JD Netopir Ilirska Bistrica
✉ Gabrije 28a, 6250 Ilirska Bistrica
☛ Radivoj Šajn
☎ 031 873 245

JK Kamnik
✉ Žebljarska 2, 1240 Kamnik
☛ Dane Holcar

JD Karlovica
✉ Dolenja vas 44, 1380 Cerknica
☛ Jože Stražišar

JD Netopir Kočevje
✉ Šalka vas 84, 1330 Kočevje
☛ Matjaž Kranjc
☎ 041 426 174
🖷 matt1@siol.net

JD Dimnice Koper
✉ Ferrarska ulica 14, 6000 Koper
🖷 franc.maleckar@guest.arnes.si
💻 www2.arnes.si/~kpjdd2

KJ Kostanjevica na Krki
✉ Grajska cesta 25,
8311 Kostanjevica na Krki
☛ Brane Čuk
☎ 041 297 001
🖷 kostanjeviska.jama@gmail.com
💻 www.kostanjeviska-jama.com

DZRJ Kranj
✉ Kebetova 9, 4000 Kranj
☛ Davorin Preisinger
☎ 041 868 973
🖷 davorin.preisinger@gmail.com
💻 www.dzrjk-drustvo.si

JD Carnium Kranj
✉ Skokova 6, 4000 Kranj
🖷 info@carnium.si
💻 www.carnium.si

JK Kraški krti
✉ Gradnikovih brigad 3,
34070 Doberdob, Italija
☛ Stanko Kosič

Društvo ljubiteljev Križne jame
✉ Bloška polica 7, 1384 Grahovo
☛ Matej Kržič, Alojz Troha
☎ 041 632 153
🖷 krizna_jama@yahoo.com
💻 www.krizna-jama.si

JK Krka
✉ Krka 1g, 1301 Krka
☛ Tanja Podržaj
☎ 031 766 555
🖷 jkkrka@planet.si
💻 www.jkkrka.si

JK Bakla Letuš
✉ Letuš 19, 3327 Šmartno ob Paki
☛ Matej Mandelc

JD Logatec
✉ p. p. 36, 1370 Logatec
☛ Drago Korenč
🖷 janez.jeraj@guest.arnes.si
💻 www.jdl.si

JD Karantanja Lozice
✉ Lozice 5, 5272 Podnanos
☛ Benjamin Mislej

JS PD Medvode
✉ Cesta komandanta Staneta 12,
1215 Medvode
☛ Ladislav Vidmar

JK Novo mesto
✉ Gabrje, Trdinova pot 4,
8321 Brusnice
☛ Tanja Rukše
☎ 031 685 739
🖷 tanja.rukse@jknm.si
💻 www.jknm.si

JK Bojan Krivec
✉ Zapučke 23, 5290 Šempeter pri Gorici
☛ Smiljan Brešan

DZRJ Luka Čeč Postojna
✉ p. p. 150, 6230 Postojna
☛ Matjaž Milharčič
☎ 040 744 359
🖷 drustvo@dzrj-lukacec.si
💻 www.dzrj-lukacec.si

JK Črni galeb Prebold
✉ p. p. 51, 3312 Prebold
☛ Grega Ramšak
🖷 crni.galeb.prebold@gmail.com

JD Rakek
✉ Trg padlih borcev 8, 1381 Rakek
☛ Marko Matičič
☎ 041 354 307
🖷 info@jd-rakek.com
💻 www.jd-rakek.com

JD Kraški leopardi
✉ Cankarjeva ulica 80,
5000 Nova Gorica
☛ Dimitrij Valantič
🖷 kraski.leopardi@gmail.com

DZRJ Ribnica
✉ Škrabčev trg 5, 1310 Ribnica
☛ Anton Della Schiava
🖷 anton.dellaschiava@amis.net

JD Sežana
✉ Bazoviška 3, 6210 Sežana
☛ Jordan Guštin
🖷 vilenica@siol.net
💻 jds.brlog.net

Društvo Sirena-Sub
✉ Vipavska cesta 54, 5000 Nova Gorica
☛ Damir Podnar
☎ 041 687 210
🖷 info@reef.si
💻 www.reef.si

DRP Škofja Loka
✉ Sv. Duh 271, 4220 Škofja Loka
☛ Walter Zakrajšek
☎ 041 532 613
🖷 info@drp-drustvo.si
💻 www.drp-drustvo.si

JK Temnica
✉ Temnica 10,
5296 Kostanjevica na Krasu
☎ 040 353 338
💻 www.jkt.si

JK Tirski zmaj
✉ Ter 66, 3333 Ljubno ob Savinji
☛ Bernard Štiglic
☎ 041 354 551
🖷 bernard.stiglic@siol.net

JS PD Tolmin
✉ Podmelec 33, 5216 Most na Soči
☛ Zdenko Rejec
☎ 031 365 314
🖷 jspd.tolmin@gmail.com
💻 www.pdtolmin.si

Šaleški JK Podlasica Topolščica
✉ p. p. 10, 3326 Topolščica
☛ Slavko Hostnik
🖷 slavko.hostnik@rlv.si
💻 www2.arnes.si/~cesjkt1s

ŠD Tornado
✉ Za gasilskim domom 17,
1000 Ljubljana
☛ Anže Kreč
☎ 041 348 186
🖷 anzekrec@gmail.com

JO SPD Trst
✉ Pulje pri Domju 187, 34018 Trst, Italija
☛ Stojan Sancin
☎ 0039 040 810 053
🖷 stsanci@tin.it
💻 www.jospdtrst.org

Koroško-šaleški JK Speleos-Siga Velenje
✉ p. p. 138, 3322 Velenje
☛ Valter Koletnik
☎ 041 599 333
🖷 speleos.siga@gmail.com
💻 www.speleos-siga.org

JK Železničar
✉ Hrvatski trg 2, 1000 Ljubljana
☛ Matej Mihailovski
☎ 041 707 689
🖷 info@jkz.si
💻 www.jkz.si

Nemogoče je odgovoriti na vprašanje, koliko društev v Sloveniji se ukvarja z jamarstvom. Že v Jamarski zvezi Slovenije imamo športna in druga društva, ki se ukvarjajo tudi z jamarstvom ter jamarske sekcije planinskih društev. Da bi dobili vsaj grobo sliko, pa smo v Poslovnem registru Slovenije poiskali vsa društva, ki imajo v imenu besedi »jama« ali »jamarski« v ustreznih sklonih in niso včlanjena v JZS.

OSTALA JAMARSKA DRUŠTVA

DZRJ Ljubljana
✉ Luize Pesjakove ulice 11,
1000 Ljubljana
🖷 info@dzrjl.si
💻 dzrjl.speleo.net

JD Planina
✉ Planina 2, 6232 Planina

JD Rotovnikova jama
✉ Skorno pri Šoštanju 3, 3325 Šoštanj

JD Straža
✉ Pod vinogradi 1, 8351 Straža

Potapljaško - jamarsko - alpinistično društvo Daco
✉ Požarnice 58,
1351 Brezovica pri Ljubljani

ŠD Trident
✉ Dečmanova 3, 1000 Ljubljana
☛ Gašper Košir
☎ 041 324 483
🖷 gasper.kosir@cpa.si

Županova jama - turistično in okoljsko društvo Grosuplje
✉ Taborska cesta 6, 1230 Grosuplje
🖷 zupanova.jama@masicom.net
💻 www.zupanovajama.si

VSEBINA

JUNIJ 2012, LETO 5, ŠT. 1

NOVICE
4 Raziskave Reke v Kačni jami 2011
6 Skalarjevo brezno
6 Podelitev nagrade Viljema Puticka za leto 2011
7 Jamarski tabor, Javorniki 2012
7 Krasno 2012 – strokovno srečanje hrvaških jamarjev in speleologov
8 Zasutje jame Jeršičeva prepad na Gozdu nad Kamnikom
9 Savinjski želodci v Šumečkem breznu na Golteh
9 Žimarjenje 2012
10 Tempus fugit
11 Zimska podoba Zelških jam
12 Kolen jama
13 Prvo mednarodno srečanje jamskih fotografov v Franciji

JAMARSKA DRUŠTVA
14 50 let JK Novo mesto na 60 let podlage

ZGODBA
17 Prvih –300

RAZISKAVE
18 S 30b – Brezno pod žičnico
20 Potapljaške raziskave v Habečkovem breznu
23 Žirovcova jama
29 Maroltova jama

IZ KATASTRA
32 Deset let vodenja Katastra jam Jamarske zveze Slovenije

IZ TUJIH JAM
34 La grotte des Chamois
36 Abisso Firn
38 Dežela dolgega belega oblaka – Nova Zelandija

TEHNIKA
40 Novosti v jamarski razsvetljavi
41 Da te bolje vidim
42 Institucionalne osnove varnosti osebne varovalne opreme v jamarstvu

PREDSTAVLJAMO
44 Franc Malečkar

47 Rezultati fotonatečaja

Foto: Robert Rehar

S 30B – BREZNO POD ŽIČNICO

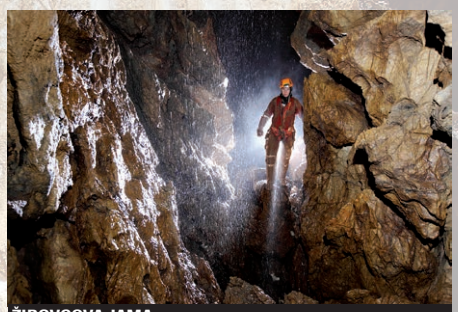

Foto: Peter Gedei

ŽIROVCOVA JAMA

Foto: Jean-Yves Bigot

LA GROTTE DES CHAMOIS

NAROČANJE

Da ne bi po nepotrebnem čakali na revijo Jamar, se lahko nanjo tudi naročite. Najlaže lahko to storite prek spletne strani revije Jamar:
www.jamarska-zveza.si/jamar
kjer lahko izpolnete naročilnico in jo pošljete na poštni naslov:

Jamarska zveza Slovenije
Revija Jamar
Lepi pot 6, p. p. 2544
1109 Ljubljana

ali na e-naslov revije:
revija.jamar@gmail.com

Letna naročnina (2 številki) na revijo Jamar je 10 EUR, dveletna (4 številke, samo za fizične osebe) pa 18 EUR.

Jamar
Odgovorni urednik
Peter Gedei

Pomočnik odgovornega urednika
Miha Čekada

Uredništvo
Gregor Aljančič, Mojca Hribernik, Uroš Ilič, Bogomir Remškar, Jasmina Rijavec

Lektura
Mojca Stritar

Oblikovanje, računalniška grafika in stavek
Peter Gedei

Tehnični urednik
Peter Gedei

Tisk
Tiskarna Pleško, d. o. o., Ljubljana
Naklada: 600 izvodov

Nenaročenih rokopisov in fotografij ne vračamo. Vse gradivo v reviji Jamar je last izdajatelja. Kopiranje ali razmnoževanje je mogoče le s pisnim dovoljenjem izdajatelja.

Naslov uredništva
Jamar, Lepi pot 6, p. p. 2544, 1109 Ljubljana
tel.: 041 941 378
e-pošta: revija.jamar@gmail.com

Izdajatelj
Jamarska zveza Slovenije
Lepi pot 6, p. p. 2544, 1109 Ljubljana
www.jamarska-zveza.si

Odgovorna oseba izdajatelja
Vido Kregar

ISSN 1855-2579

Fotografija na naslovnici: Žirovcova jama. Foto: Peter Gedei

Raziskave Reke v Kačni jami 2011

Lansko poletje je od 30. julija do 17. avgusta ponovno potekalo raziskovanje Reke v Kačni jami. Glavni cilj raziskovalne akcije je bil potop v sifon, ki je na koncu Rova za zrcalom, raziskanega leta 2010. Pri raziskavah je sodelovalo preko 50 jamarjev iz različnih evropskih dežel, ki so pod vodstvom članov društva Plánivy iz Češke uspešno opravili zahtevno nalogo.

Ekspedicija se je začela 29. julija s prihodom prvih jamarjev v Divačo. Za izvedbo raziskav je bilo treba v jamo prinesti celo gomilo opreme. V sredo, 3. avgusta, je bila v bivaku v Cimermanovem rovu pripravljena ekipa za potop v odtočni sifon Rova za zrcalom in nadaljevanje raziskav po toku Reke navzdol. Naslednjega dne se je ekipa podala skozi sifon v Cimermanovem rovu in odnesla potrebno opremo do konca Rova za zrcalom slab kilometer daleč, kjer je drugi sifon. Jan Enčev, med prijatelji znan tudi kot Honza, je potapljač, ki se je podal v raziskovanje neznanih rovov Kačne jame. Jan se je v tej jami že potapljal, in sicer leta 2009 in 2010, ko je raziskoval Rov človeških ribic. Po dveh urah plavanja se je vrnil. Odvil je 340 metrov vrvice in dosegel največjo globino 22 metrov, toda izhoda iz zalitega rova ni našel.

Raziskave naj bi se nadaljevale v naslednjih dneh, ko naj bi v jamo prišla dodatna pomoč, vendar je slaba napoved vremena s prihajajočo hladno fronto za nedeljo spremenila načrte. Jamarji v Cimermanovem rovu so bili v stalnem stiku s površjem s pomočjo jamskega telefona (Cavelink). To je naprava, ki z uporabo nizkih frekvenc omogoča komuniciranje med dvema postajama, tudi ko je vmes več sto metrov kamenine. Če je zunanja postaja opremljena z GSM-modulom, lahko ta pošilja SMS-sporočila na kateri koli mobilni telefon. Komuniciranje je možno v obe smeri.

Slaba napoved je jamarje prisilila, da so se lotili raziskav brez dodatne pomoči, saj jim je pretil dvig vode. Jan se je zato odločil, da bo ponovno poskusil. V nedeljo, 7. avgusta, se je z novimi jeklenkami ponovno potopil v sifon na koncu Rova za zrcalom in po 415 metrih izplaval na površje. Odkril je dvorano, ki je dolga 150, široka 30 in visoka 12 metrov. Strop v njej je močno korodiran, po desni strani pa je skoraj v celotni dolžini jezero. Po tem ko je bil rov izmerjen in izdelan načrt, se je izkazalo, da je Jan med plavanjem naredil nekaj nepotrebnih ovinkov v sifonu in da je dejanska dolžina sifona 325 metrov.

Dvorana se zaključi s sifonom, v katerega se je Jan tudi potopil. Ta je dolg 90 in globok 10 metrov. Jan je izplaval v dvorani, ki je dolga 115, široka 13 in visoka 22 metrov. Njeno ravno dno je nasuto s prodom. Rov se konča s 25 metrov dolgim sifonskim jezerom. Zaradi oddaljenosti se je Jan odločil za povratek in okrog šestih zvečer izplaval iz drugega sifona do kolegov, ki so ga čakali.

Zaradi slabe vremenske napovedi se je celotna ekipa takoj zatem umaknila na bivak II, ki je izven nevarnosti dviga vode. Kljub temu da se je za tem vreme izboljšalo in se padavine niso pojavile v napovedanem obsegu, je zmanjkalo časa za ponovno akcijo. Za nove raziskave v rovih, ki so sedaj že zelo blizu vasi Povir, bi bila potrebna vsaj dva potapljača. V naslednjih dneh so jamarji iz različnih krajev poskrbeli za iznos opreme. Pri tem smo sodelovali tudi jamarji iz

Foto: Vláďa Lipták

Ekipa pri Divaški jami, kjer je bil kamp

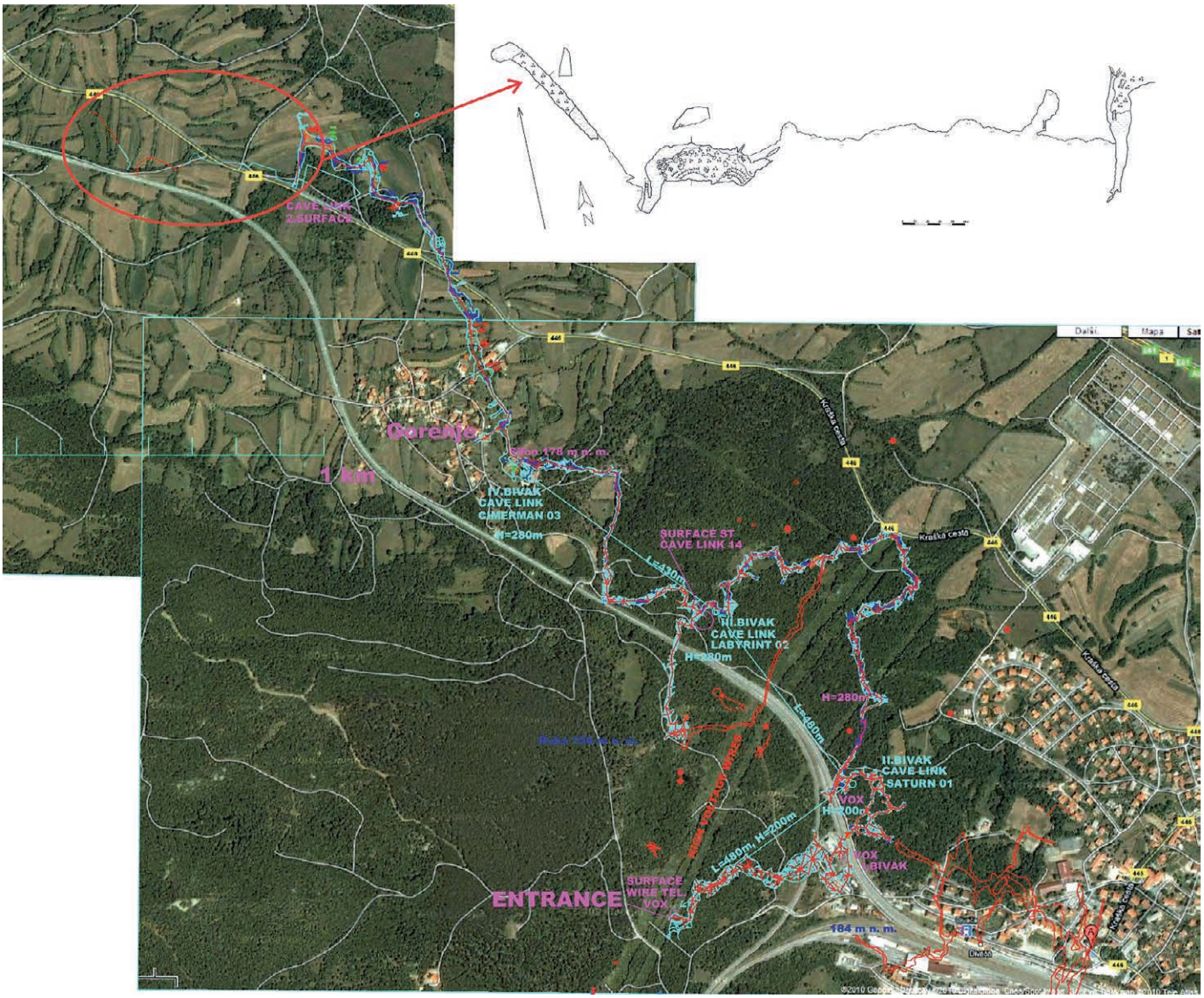
Foto: Ivan Poul

Prvi, tri metre dolg sifon v Cimermanovem rovu. Opremljen je bil z jeklenko z gibljivo cevjo in dihnikom, da je skozenj lahko šlo več jamarjev.

Foto: Petr Polák

Raziskovalna ekipa v Rovu za zrcalom

Načrt Kačne jame in novih delov v severozahodnem delu jame. Načrt izdelali člani društva ZO ČSS 6-19 Plánivy, 2011

slovenskih društev, in sicer JD Gregor Žiberna Divača, DZRJ Luka Čeč iz Postojne in JD Rakek.

Raziskave so podaljšale Kačno jamo za 678 metrov. Raziskani rovi potekajo proti vasi Povir. Poleg samih raziskav je bil v jami posnet tudi dokumentarec o njih. Izmerjeni so bili nekateri stranski rovi, nove meritve pa so bile opravljene tudi v kaminu Lojzovega podora, ki je bil preplezan leta 2009.

Borut Lozej, JD Gregor Žiberna Divača

Foto: Borut Lozej

Pogled iz bivaka IV v Cimermanov rov

Foto: Borut Lozej

Kamniti stebri v Rovu desetih jezer

Skalarjevo brezno

Kampiranje 600 metrov pod površjem in 1700 metrov nad morjem ni mačji kašelj, zato sem se pred odhodom spraševal, ali sem dovolj pripravljen in ali bom zmogel. Nešteto stvari se mi je pletlo v glavi.

Bolj ko so se bližali dnevi proti 11. februarju 2012, izrazitejše so bile »spletke« v glavi. Pa ne da nisem navajen kampirati in spati z jamarji moškega spola (kar se je na koncu izkazalo za trd oreh), ampak ali bom zmogel in kaj se bo v meni dogajalo, ko bom visel nad 300-metrskim breznom. Še dobro, da smo odhod planirali mesec prej, da sem se pripravil, kajti če se ne bi, bi mi od pritiska verjetno razširilo celo ritnici. Verjetno veste, kako močni sta, saj je že Šini pisal o njiju. Skratka, po 25 letih raziskovanja jame smo jo slovenski jamarji odločeni raziskati, in mi smo bili tretja zaporedna raziskovalna ekipa, ki smo jo po šestih letih akcij slovenskih in tujih jamarjev začeli ponovno raziskovati z vedenjem, da je trenutna globina šele začetek nečesa velikega.

In začelo se je. Če bi prej vedel, kako, bi potegnil še dve uri spanca, saj smo zbrani Miha, Šini, Klemen, Anže in jaz v klubu čakali dve uri in se odločali, ali sploh gremo ali ne. Kajti zaradi burje, ki je takrat divjala, ni obratovala kaninska žičnica in podrl se nam je plan. Pa vendar smo se odločili, da gremo! Če ne po slovenski, bomo šli pa po italijanski strani.

V Ljubljani smo pobrali še Ticota, Matjaža in Bora in šibali, saj je bila ura že okoli enajst. Tokrat bi prav prišle intervencijske luči na strehi kombija, ki jih Anže kot vesten šofer ni dovolil vključiti. Kar hitro je minila vožnja, ko smo prišli na cilj. No, morali smo priti samo še 2335 metrov visoko na Kanin, kjer leži vhod v Skalarjevo brezno. A se je zataknilo, ko smo izvedeli, da žičnica ne obratuje. Nastopil je trenutek čohanja po glavi. In načohali smo, da prespimo in poskusimo naslednji dan. Čeprav smo ves večer po televiziji gledali King Konga, se je izplačalo.

Na D-postaji na vrhu kaninskega smučišča smo se ločili v dve skupini. Prva (Miha, Matjaž in jaz) je šla pol ure naprej, ker je bilo treba še izkopati vhod. Naj povem, da je jama globoka 911 metrov in nosi potencial nekje do 1800 metrov, kar bi jo uvrstilo na vrh svetovne lestvice najglobljih. Kakorkoli, ko smo švignili v temo, tega nisem imel v mislih. Predvsem sem se ukvarjal z jamo in s sabo, Matjaža, ki je bil pred mano, pa vseskozi spraševal, ali smo že nad prvim velikanskim breznom. Prvih 70 globinskih metrov je bilo za ogrevanje, da je ritnica stisnila dovolj močno pravi čas, ko je nastopilo prvo dvestometrsko brezno.

Foto: Anže Tomšič

Šini se veseli, ker ni cel padel v luknjo.

Foto: Mihael Rukše

Skupinska pred bivakom

Foto: Mihael Rukše

Zadnje psihične priprave pred odhodom

Foto: Mihael Rukše

Matjaž med prečkanjem Rolling stonesa

Ko pa se je začelo, je strah nekoliko zletel po breznu, saj sem bil tako osredotočen na spust, da ni bilo časa za kaj drugega. V meandru, ki je sledil, je bil dobro viden poševen prelom, ki ga je menda zaslediti tudi na dnu jame. Zaradi nevarnega prečenja, ki na začetku meandra vodi deset metrov navzdol, smo stopnjo opremili z vrvjo. Po petih urah smo prišli do bivaka na globini okoli 560 metrov v fosilnem rovu, ki povezuje 300 metrov globoko brezno Rolling Stones z breznom Klymkina jama. Kaj kmalu smo se v kampu udomačili in ga uredili za udobnejša nadaljnja bivakiranja. Pred spanjem smo izmerili še en del rovov in skupaj končali v bivaku, ki je bil sicer po širini in dolžini premajhen za osem jamarjev.

Naslednji dan je bil deloven, tako da smo izmerili celotno galerijo fosilnih rovov in opremili Rolling Stonese do globine 70 metrov, kjer smo iskali okna v možna vzporedna brezna. Od bivaka do meandra Strela smo na novo preopremili nekaj kritičnih pritrdišč in razširili dva prehoda, kar bo v pričakovanih prihodnjih raziskavah olajšalo gibanje. Pred sabo smo imeli še eno noč v bivaku, kjer naj bi nabrali moči za izhod iz jame naslednje jutro. Vendar mislim, da smo je s tiščanjem in stiskanjem v premajhnem prostoru več porabili, kot pridobili. Na povratku iz jame, ki je trajal celih osem ur, smo izmerili del od bivaka do brezna Delirium tremens. Nastali načrt, posebej tloris, ki ga do sedaj ni bilo, bo precej pripomogel pri načrtovanju nadaljnjih raziskav.

Ne morem opisati trenutka, ko sem začutil prve odboje sončnih žarkov od skal. In barve, na katere sem reagiral, kot da bi prvič prišel iz črnobelega v barvni svet. Ne morem tudi opisati, kako živega sem se počutil tiste dni, in prav tako ne morem opisati, kako mi v srcu ležijo tisti stiski rok sojamarjev ob vrnitvi iz jame. Pri povratku v dolino smo res imeli srečo, saj smo v zadnji minuti ujeli kaninsko žičnico. Zaradi te sreče smo zvečer jedli tradicionalno jamarsko pico in spali na domačem mehkem ležišču. Z besedami opisati Skalarjevo brezno je, kot bi govoril iz jame na površje. Dojameš ga lahko samo, če ga doživiš. Tri dni bivanja in raziskovanja 600 metrov pod površjem je pravzaprav popoln odmik od vsakdanjika, saj sem ob vrnitvi domov dobil občutek, da sem bil odsoten ves mesec.

Raziskovali smo: Mihael Rukše, Klemen Mihalič, Damijan Šinigoj – Šini, Matija Gašperšič, Anže Tomšič in Jernej Tramte (JK Novo mesto), Matjaž Božič in Bor Vidic (DZRJ Simon Robič Domžale)

Jernej Tramte, JK Novo mesto

Podelitev nagrade Viljema Puticka za leto 2011

Nagrada Viljema Puticka za najboljši jamarski dosežek v letu 2011 je bila podeljena 6. marca 2012. Nagrado v višini 1000 evrov so si prislužili raziskovalci jame Obrh Čolniči.

Nagrado podeljuje Društvo za raziskovanje jam Ljubljana za najboljši jamarski raziskovalni dosežek leta. Njen namen je zbrati in izpostaviti pomembne dosežke jamarskega raziskovanja v Sloveniji, hkrati pa vzpodbuditi jamarje k ustreznemu dokumentiranju odkritij. Ime nosi po Viljemu Puticku (1856–1929), ki je bil eden od pionirjev sistematičnega raziskovanja in dokumentiranja kraškega podzemlja pri nas. Leta 1910 je bil eden glavnih pobudnikov za ustanovitev Društva za raziskavanje jam v Ljubljani.

Na natečaj so prispele štiri prijave: Javorniško brezno (JD Rakek), Obrh Čolniči (Društvo ljubiteljev Križne jame), Davorjevo brezno (JD Hrpelje-Kozina) in Jama sežanske Reke (JD Danilo Remškar Ajdovščina). Po besedah komisije so si bili prijavljeni dosežki dokaj enakovredni, kljub temu pa so bili njeni člani enotnega mnenja. Nagrado Viljema Puticka so za jamo Obrh Čolniči podelili Društvu ljubiteljev Križne jame, saj je njihov prispevek izstopal tako po odkritju kot po kakovosti dokumentacije. V jami so v sušnem obdobju leta 2011 v nekaj tednih odkrili in izmerili 2000 metrov novih rovov.

Foto: Marko Simić

Zbrani nagrajenci

Sponzor glavne nagrade je Treking šport d. o. o. z blagovnima znamkama Petzl in Tendon.

Bojana Fajdiga, DZRJ Ljubljana

Foto: Matej Zalokar

Raziskovanje Golobje jame

Jamarski tabor, Javorniki 2012

Člani Jamarskega društva Rakek že po tradiciji vsako leto izkoristimo prvomajske praznike za jamarsko udejstvovanje. Letos smo se odzvali povabilu Leona Drameta – Šutkota, ki nas je povabil na Javornike, da raziščemo jame v okolici Nove hiše.

Številčno ekipo sta Franjo Drole in Šutko že prvi dan zasula s podatki o jamskih objektih. Kmalu po ureditvi tabora smo se odpravili na pregled terena. Kljub temu da je površje zelo razgibano, je jam relativno malo. Predvidevamo, da je to posledica gozdarjenja, saj so vlake narejene povsod in vhodov jam ni težko zasuti. Odkrili smo veliko opuščenih brlogov, katerih raziskovanje je bilo adrenalinsko, saj so pri vhodu navadno ležale razlomljene kosti. Primeren za registracijo je bil le eden. Na taboru smo odkrili šest novih jam, popravili pa smo nekaj leg že znanih objektov.

Zanimivo je bilo raziskovanje hriba po imenu Kozlovka, katerega vrh je dobro viden s cerkniške Slivnice. Tu je Golobja jama (Tauben Loch), ki jo je omenjal že Valvasor v Slavi vojvodine Kranjske. Zanimivo je, da markantni vhod ni bil registriran v katastru, čeprav je lokacija narisana na Valvasorjevem bakrorezu. Seveda smo jamo raziskali, a se je na žalost po 30 metrih končala. Na dnu je zelo velik bukov hlod, okoli katerega sta navezani pretrgana jeklenica in veriga. Po opazovanju okolice vhoda smo našli štor direktno nad vertikalo. Napor gozdarjev, da pridobijo les, je bil jalov in po rezultatu sodeč so prijateljem še dolgo pripovedovali zgodbo o bukvi nad breznom.

Tovrstnega tabora na Javornikih v prihodnje ne bomo več imeli in bomo vhode raje iskali pozimi. Mislim, da je neraziskanih jam še veliko, a je potrebno veliko truda in sreče. Teren je zanimiv, vendar je gozdarjenje pustilo svoj pečat.

Posebna zahvala gre Mihu, ki je prvo noč skrbel, da ogenj ni ugasnil vse do jutranjih ur. Morda pa gre zasluga gozdnim živalim, ki so vseskozi lomastile okoli tabora ...

Matej Zalokar, JD Rakek

Foto: Matej Zalokar

Kuharski mojstri

Foto: Matej Zalokar

Brlog 2

Foto: Ante Sušić

Krasno 2012 – strokovno srečanje hrvaških jamarjev in speleologov

Izjemni uspehi hrvaške jamarije v zadnjih dveh desetletjih so v preteklih nekaj letih pripeljali do rednih strokovnih srečanj hrvaških jamarjev, pri čemer izredno uspešno izmenjujejo izkušnje in mnenja, ne branijo pa se niti obiskov iz tujine. Tako so leta 2005 organizirali srečanje v Bregani, od leta 2009 pa poteka srečanje vsako leto (Samobor, Ogulin, Perušić, Krasno).

Tematika letošnjega srečanja med 21. in 22. aprilom v Krasnu (Nacionalni park Severni Velebit), ki se ga je udeležilo 128 jamarjev, je bila posebna strokovna in poljudnoznanstvena vrednost globokega krasa. Pri slednjem velja izpostaviti predvsem raziskave jam severnega Velebita (jamski sistem Lukina jama-Trojama, –1421 m, Slovačka jama, –1320 m, Velebita, –1026 m). Na srečanju je bila izjemno lepo prikazana posebnost hrvaške jamarije, to je tesna prepletenost amaterskega jamarstva in strokovnejše speleologije, ki je v Sloveniji praktično ne poznamo. V jamarstvo s strokovnega vidika posegajo zlasti speleobiologi in klimatologi, v manjši meri pa tudi geologi in hidrologi.

Izpostaviti velja tudi izjemne raziskovalne rezultate timskega, zlasti meddruštvenega dela, publiciranje rezultatov in nekatere podvige svetovnega formata, npr. uspešno potapljanje v sifon na dnu Lukine jame na –1349 metrih. Rezultati ob tako entuziastičnem pristopu seveda ne izostanejo – nenazadnje imajo Hrvati z letošnjim letom najdaljšo jamo Dinarskega krasa, to je prek 22 kilometrov dolg jamski sistem Kita Gaćešina-Draženova puhaljka, ki pa bo že v nekaj letih verjetno presegel 30 kilometrov. Prostorski in tematski bližini srečanja navkljub preseneča skromna slovenska udeležba, saj sva se ga udeležila le predstavnika Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU oz. Društva za raziskovanje jam Ljubljana s predstavitvijo jamarskih in strokovnih raziskav v Renejevem breznu.

Na srečo hrvaški jamarji poskrbijo tudi za bogato poročanje – več informacij o srečanju najdete na www.speleologija.hr/skupovi/krasno2012/index.html.

Mitja Prelovšek, DZRJ Ljubljana, IZRK ZRC SAZU Postojna

Zasutje jame Jeršičeva prepad na Gozdu nad Kamnikom

Ravno v času naših prizadevanj za aktivnejšo vključitev jamarjev v varovanje okolja in v izvajanje Zakona o varstvu podzemnih jam smo izvedeli in tudi potrdili vest, da je problem onesnaževanja oziroma odlaganja odpadkov v Jeršičevo prepad dokončno »rešen«, saj je jama zasuta do vrha in izravnana z okolico, tako da tudi vhodne vrtače skoraj ni več opaziti. To je zanimiva krona naših skupnih prizadevanj in samo upamo lahko, da varstvo jam in s tem povezano varstvo podzemnih voda ne bosta šla naprej samo po tej logiki.

Jeršičeva prepad (v literaturi tudi kot Jeršičeva jama oziroma Jeršičevo brezno in Ješičev prepad) je ena najbolj znanih jam na kamniškem koncu. Prvič je bila omenjena leta 1895 v Planinskem vestniku, ko je Luka Kos pod psevdonimom Keber objavil članek z naslovom Jeršičeva jama na Gozdu. Že tedaj je omenil onesnaževanje: *»Jeršičevo jamo pozna na Gozdu vsakdor, ker služi Gožanom v vsakovrstne svrhe. S polja in vasi vozijo kamenje, odpadke in mrhovino (največjega vola in najmanjšega psa) v ›jamo‹, in to od pamtiveka; toda še nihče ne pomni, da so iz ›jame‹ kedaj prišli kaki plini, ki bi okuževali okolico.«*

Omenja tudi, da so pred tridesetimi leti, to je okrog leta 1865, rudarji iz Črne želeli raziskati jamo, vendar so prišli le kakih dvajset metrov globoko, saj jim je tam zaradi dušika ugasnila luč in so se morali vrniti. Pozneje, tako Keber, ni nihče več poskušal razkrivati od »gorskega duha« varovanih zakladov.

Leta 1912, se pravi le dve leti po ustanovitvi Društva za raziskovanje podzemnih jam Kranjske, pa so se v Jeršičev prepad podali drenovci, daleč najagilnejša skupina v tem društvu. V obstoječem zapisniku je lepo napisano, da se je preiskave jame udeležilo osem članov. Opis je precej natančen in govori o težavnem raziskovanju, pa tudi o dvorani takoj pod vhodom, ki je pozneje nismo več zasledili. Brezno so raziskali do globine 63 metrov, kjer je bilo zasuto. Omenjena je mrhovina, ki leži na stožcu in jo povezujejo z epidemijo v dolini, saj tja teče s tega »platona« mnogo studencev. Omenjajo tudi lepe kapnike, tako na dnu kot na vhodu, ki jih štejejo sploh za redek pojav, saj so obrasli z mahom. Za nas je posebej pomembna fotografija dna jame, ki jo je napravil Bogumil Brinšek. Kaže kapnike na dnu, ki jih pozneje ni več videl noben obiskovalec, saj so bili ob naslednjem obisku leta 1963 že zasuti.

Tedaj so Ješičev prepad obiskali člani Jamarskega kluba Železničar iz Ljubljane. Tedaj so namerili 58 metrov globine in jamo tudi natančno raziskali ter opisali. Dušan Novak, ki je napisal zapisnik, je izdelal načrt, ki je osnova za spremljanje dinamike zasipanja s smetmi in odpadki ter mrhovino. S tem obiskom se je Ješičev prepad vrnil v Planinski vestnik, saj je Novak o tem napisal članek.

Po ustanovitvi Jamarskega kluba Kamnik so obiski Jeršičeve prepadi postali pogostejši, žal pa zapisniki niso bili vedno zapisani. So pa jamarji o stanju v prepadi obvestili občino in končni rezultat je bil, da so prepad ogradili in s tem preprečili nadaljnje odmetavanje odpadkov. Tri leta po postavitvi ograje so jamo ponovno obiskali in iz zapisnika je razvidno, da se je onesnaževanje zmanjšalo. Meritve globine so napravili približno, saj niso priloženi merilni podatki, pač pa je zapisana le ocena.

Ko so zaradi lubadarja posekali smreke na vhodu v prepad, na katere je bila pritrjena ograja, je prepad zopet postala priročnejša za odlaganje smeti, kar se je pokazalo na samem dnu.

Zadnji obisk Jeršičeve prepadi je bil dokumentiran 2. novembra 2002, ko so jamarji delali raziskovalno nalogo v okviru gibanja Znanost mladini in so obiskali ter izmerili vse znane jame Tuhinja in okolice Kamnika. Zaradi neujemanja načrta z dejanskim stanjem so prepad ponovno izmerili in izračunali ter narisali le še 51 metrov globine. Dno je bilo zasuto že do take višine, da je bil prehod v druga dva kraka, ki sta bila včasih kamina visoko nad tlemi, komaj še mogoč. Smeti so bile dokaj raznovrstne in precej preperele, tako da je bila hoja po stožcu kar malo nevarna, smrdelo pa je tudi zelo spodobno. O stanju v prepadi so napisali v raziskovalni nalogi, poleg tega pa smo objavili članek s fotografijo v Kamniškem občanu.

To je predramilo občino Kamnik, ki je zopet financirala postavitev zaščitne ograje. Mreža je bila tokrat obešena na nerjaveče jeklene stebričke. Menili smo, da je jama za nekaj let spet zadostno zavarovana. Vendar ni bilo ravno tako, saj so letos med melioracijskimi deli jamo zasuli.

Tako se je naš najbolj znani jamski objekt preselil med mrtve, kar pa za kamniško občino ni nič nenavadnega, saj so enako usodo pred tem že doživele Frajmanova jama na Brezjah, Sandijeva jama na Mali planini, Brezno J7 na Veliki planini in Jama v Spodnjih Palovčah. Če k temu prištejemo še porušitev ograje na vhodu v Medvedjo jamo na Mokrici in potegnemo črto, ugotovimo, da v naši občini država ni ravno močna pri izvajanju Zakona o varstvu podzemnih jam.

Skupaj z državo bomo morali najti možnosti za boljše sodelovanje v interesu ohranitve podzemnih jam in podzemnih voda.

Vido Kregar, JK Kamnik

Foto: Vido Kregar

Odpadki v Jeršičevi prepadi

Reprodukcija fotografije dna jame, ki jo je napravil Bogumil Brinšek

Savinjski želodci v Šumečkem breznu na Golteh

Dolžnost jamarjev je poleg raziskovanja jam tudi skrb za njihovo čistost oz. neškodljivost za okolje. Voda velja za naše veliko bogastvo. Se pa pojavljajo zelo velike razlike med pretakanjem voda v kraškem svetu in na preostalem, nezakraselem področju, tudi na področju Mozirskih planin, kamor spadajo Golte in seveda Šumečko brezno. Samočistilne sposobnosti kraških voda so bistveno manjše kot pri površinskih vodah. Ravno to pa je razlog, da vsako onesnaženje močno vpliva na kakovost izvirske vode. Znano je, da kar polovica Slovencev pije kraško vodo, torej so kraška območja vir pitne vode. Vode iz predela, kjer se nahaja tudi omenjeno brezno, se iztekajo v zbiralnike v dolini, ki oskrbujejo večji del okoliškega prebivalstva.

Del podzemnih kanalov preverjamo in čistimo jamarji, preostale pa se da kontrolirati le s sledenjem vode. Čiščenje jam, predvsem brezen, je lahko izjemno zahtevna naloga. Neredko naletimo na neeksplodirana bojna sredstva in mrhovino, kar je lahko precej nevarno za zdravje.

Šumečko brezno na Golteh, natančneje na Ostrem vrhu, je očitno postalo mesto za odlaganje pokvarljivih odpadkov, ki se jih je lastnik znebil

Foto: arhiv KŠJK Speleos-Siga Velenje

Vhod v brezno, slikan iz notranjosti

z mislijo, da za to pa res nobeden ne bo izvedel. Brezno je na višini 1565 metrov, globoko je 18 in dolgo 46 metrov. Nedolgo nazaj ga je našel jamar Milan Podpečan, ki je tudi poskrbel, da je bilo vpisano v Kataster jam. Milan je že ob za jamarja veselem dogodku, najdbi nove jame, kar kmalu ugotovil, da iz njega močno zaudarja. Ko ga je raziskal, je v njem naletel na kup pokvarljivih savinjskih želodcev.

Iz Šumečkega brezna smo jamarji Koroško-šaleškega jamarskega kluba Speleos-Siga Velenje odstranili 40 kilogramov savinjskega želodca, ki ga je neznanec po naši okvirni oceni odvrgel pred približno tremi meseci. Spustili smo se v 18 metrov globoko brezno in pobrali vse še cele ter napol razpadle želodce. Na našo srečo je bilo precej mrzlo in je mraz segel vse do te globine, tako da je bistveno manj zaudarjalo, kot bi lahko sicer.

Glavni razlog, zakaj je neznanec odvrgel drago suho mesnino v težko dostopno brezno, do katerega je po zahtevnem terenu moral vsaj dvajset minut peš, nam ni povsem znan. Predvidevamo pa, da se je kakšnemu kmetu ponesrečila izdelava savinjskega želodca, kar v teh krajih pomeni tudi sramoto. Vrednost 40 kilogramov savinjskega želodca je med dva in tri tisoč evri. Misel, da neprimernih odpadkov v naravnem okolju, pa četudi gre za »neznano« brezno, nihče ne bo našel, je lahko pogosto zmotna.

Mateja Mazgan, KŠJK Speleos-Siga Velenje

Foto: Uroš Ilič

Zmagovalci v moški konkurenci, od leve Bojan Stanek (1. mesto), Robert Kusič (2. mesto) in Matjaž Božič (3. mesto)

Foto: Uroš Ilič

Najhitrejši v ženski kategoriji, od leve Ema Zabrič (2. mesto) in Jasna Tavčar (1. mesto)

Žimarjenje 2012

Letos smo se jamarji že devetič pomerili v hitrostnem plezanju po vrvi na silos Žita na Viru pri Domžalah. Tekmovali smo v kategorijah odraslih jamark in jamarjev, deklic in dečkov. Na za običajne ljudi, nejamarje, malo posebnem tekmovanju se nas je zbralo kar 28. Odrasli smo se pognali v boj z višino silosa na 45 metrov visoki progi, deklice in dečki do 14 let pa so tekmovali na desetih metrih. Ženska konkurenca je običajno številčno šibka, nastopile so tri dame. Vse tri pa so se dobro izkazale tudi v skupni razvrstitvi (ženske in moške)! Nastopilo je še 17 moških, od katerih se je prvih osem uvrstilo na zaključni turnir.

Pravila tekmovanja so delno prilagojena številu tekmovalk in tekmovalcev. V ženski kategoriji se za končno razvrstitev štejejo rezultati predtekmovanja, ki je skupno za ženske in moške. V ženski kategoriji je zmagala Jasna Tavčar (JK Železničar) s časom 3:56,47, kar je pomenilo 11. čas v skupni razvrstitvi, druga je bila Ema Zabrič (DZRJ Simon Robič Domžale) s 5:06,92 ali skupnim 13. mestom. Tretje mesto je pripadlo Mateji Mazgan (KŠJK Speleos-Siga Velenje) s 7:00,73, kar bi bilo skupno 17. mesto.

Glavni turnir (to je tekma na izpadanje) je bil dramatičen, ponovno je zmagal Bojan Stanek (JD Carnium Kranj) s časom 1:48,22! Čas je izjemen, vendar je bil Bojan lani še šest sekund hitrejši. Na nov rekord proge bomo morali počakati vsaj do aprila 2013! Drugo mesto je pripadlo Robertu Kusiču (DZRJ Kranj), čas v finalu 3:05,59. Tretje mesto si je priboril Matjaž Božič (DZRJ Simon Robič Domžale), čas v polfinalu 2:02,17. Četrti je bil Marko Erker (JD Logatec), čas v polfinalu 3:32,98. Matjažev polfinalni čas je bil sicer boljši od Robertovega, vendar so pravila turnirja taka, da je treba za uvrstitev v finale zmagati v paru. Matjaža je v paru izločil kasnejši zmagovalec in tudi rekorder proge Bojan Stanek.

Otroci so tekmovali na deset metrov. Pri deklicah je bila prva Sandra Kirbiš (0:55,86), druga je bila Klara Štih (0:57,90). Obe sta članici DZRJ Simon Robič Domžale.

Pri dečkih je bila konkurenca huda, v isti kategoriji pa so tekmovali vsi, od prvošolcev do devetošolcev. Zmagal je Jan Planinec (0:35,69), drugi je bil Louis Heath (0:42,16), tretji Tim Auber (0:54,57), četrti Blaž Merela (0:57,92), peti Ožbej Stanek (0:59,87), sledijo Jakob Kecelj (1:27,14), Matija Kecelj (1:35,56) in Tilen Auber (1:53,74). Vsi razen Ožbeja so člani DZRJ Simon Robič Domžale.

Tekmovanje so z donacijami podprli MM SUB (Matej Mihailovski), ki zastopa vrhunsko jamarsko in osebno varovalno opremo MTDE, Treking šport (Gregor Pintar), pri katerem lahko med drugimi znamkami športne opreme kupite izdelke firme Petzl, in Občina Domžale, ki vsako leto našo prireditev podpre v okviru 19. aprila, praznika Občine Domžale!

Zahvaljujem se članom DZRJ Simon Robič Domžale, ki so poskrbeli za varnost, merjenje časov in hrano. HVALA!

Aleš Stražar, DZRJ Simon Robič Domžale

Foto: arhiv KŠJK Speleos-Siga Velenje

Savinjski želodci v Šumečkem breznu

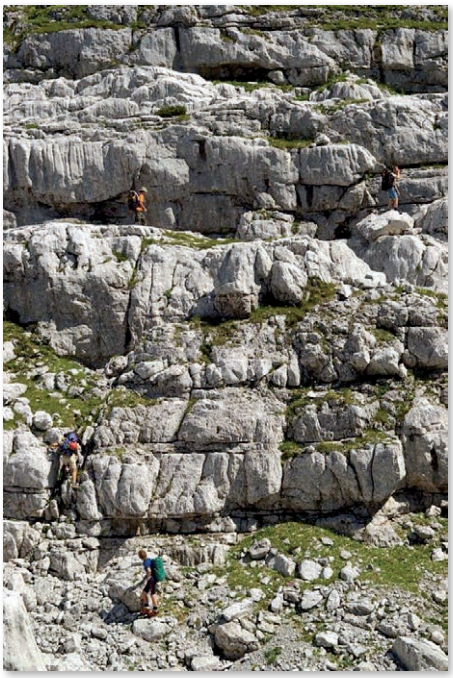
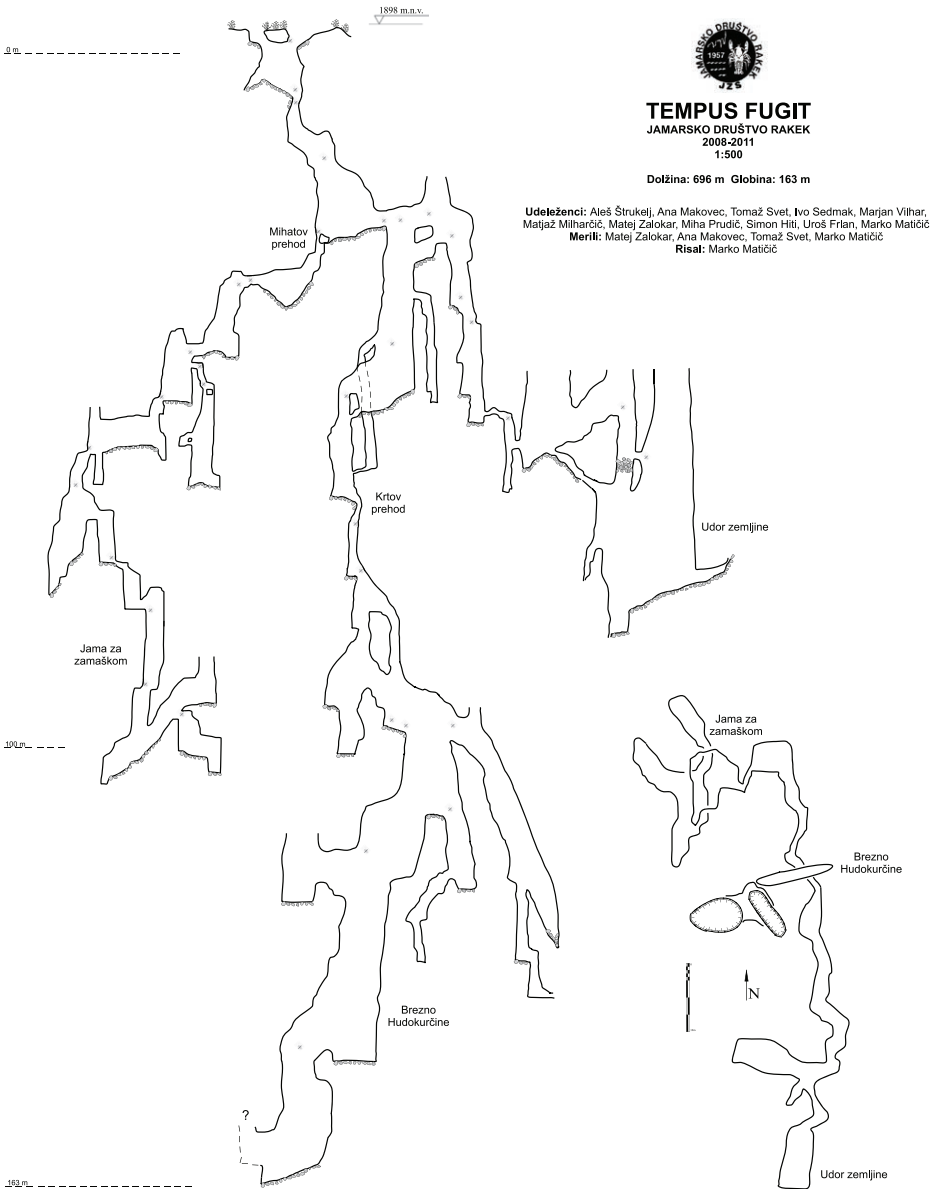

Foto: Matjaž Milharčič

Poznavanje prehodov je ključ do uspeha.

Tempus fugit

Tempus Fugit je 163 metrov globoko brezno muhaste narave in pomenljivega imena. Nahaja se na Rombonskih podih, natančneje severno od vrha Plešivca. Vhod smo odkrili že leta 2008 na jamarskem taboru med sistematičnim pregledovanjem terena.

Vhodna stopnja, globoka le deset metrov, je dobro skrita pred raziskovanja željnimi jamarji. Po kratkem pregledovanju dna zagruščene vhodne dvoranice je Marku mimo glave švignil rahel piš. Kot krti smo se zapodili v prehod in kmalu je zazevala črna luknja. Napredovali smo kot za šalo in po 50 metrih ostali nad dvajsetmetrskim breznom. Zmanjkalo je vrvi.

Naslednji dan smo s seboj vzeli 150 metrov vrvi in nadaljevali z raziskovanjem. Čas je ob zabijanju svedrovcev hitro minil, pot pa je tekel v potokih. Večkrat smo naleteli na navidezen konec, kjer je bilo treba zavihati rokave in prekopati z drobirjem zapolnjene ožine. Brezno je razgibano in se večkrat razširi v večje dvoranice. Vendar nam tudi tokrat dno ni bilo usojeno. V dobrih 60 metrov globokem breznu Hudokurčine, ki je ime dobilo zaradi skulpture falusne oblike, grozeče nad stopnjo, smo ponovno obviseli v zraku. Edino olajšanje smo občutili ob dejstvu, da nam umetnina ni zgrmela na glavo.

V taboru smo si vzeli še 150 metrov vrvi in naslednji dan z okrepljeno ekipo končno prišli do dna na globini 163 metrov. Nadaljevanja na žalost nismo našli, smo pa pri plezanju na površje pregledali še nekaj vprašajev in by-passov. Tabor se je za to leto končal, jama pa je dobila svoje ime, ki v približnem slovenskem prevodu pomeni »čas beži«.

Čas je zares bežal in jamo smo naslednjič obiskali šele na taboru leta 2009. Z raziskavami smo nadaljevali na globini 30 metrov, kjer smo že prejšnje leto opazili vzporedno brezno. Napeljali smo prečko, kjer se je Miha počutil kot doma in kaj kmalu pričel uganjati norčije ... Na drugi strani se brezno v kaskadah nadaljuje vse do globine 80 metrov, kjer je Udor zemljine. Z meritvami smo ugotovili, da tu pridemo blizu površja. Možnosti nadaljevanja v tem delu ni, saj je dno dvorane preveč zagruščeno.

Tako smo ponovno poskusili v dvorani na 30 metrih, kjer je zelo ozek prehod. Nekako nam je uspelo Miha, ki je bil zaradi svojih dimenzij najočitnejša izbira, dobesedno stlačiti skozi. Na drugi strani smo zaslišali vzklik, da se jama nadaljuje. Ožino smo kasneje poimenovali po hrabrem raziskovalcu. Na naslednji akciji smo raziskali

Foto: Matjaž Milharčič

Vhodna stopnja

Foto: Matej Zalokar

Kopanje krtovega prehoda

Foto: Matjaž Milharčič

Marko pri opremljanju prečke

Jamo za zamaškom do globine 60 metrov, kjer nam je zmanjkalo opreme. Stene so labilne in skupaj jih drži le še dobra volja. Seveda je teden spet prehitro minil in raziskave smo preložili na naslednje leto.

Leta 2010 je jama ponovno upravičila svoje ime. Pri spuščanju do Mihovega prehoda smo naleteli na težavo. Vrv je bila obremenjena z velikimi nateznimi silami. Z manjšo improvizacijo smo prišli do zaključka, da je več metrov visok leden zamašek odrezal jamo za ožino, vrv pa je bila ukleščena v leden prijem.

Srečo smo lahko poskusili šele v naslednjem letu. Pravijo, da je ta na strani pogumnih, in izkazalo se je, da to drži. Brezno Tempus fugit je bilo stalna tema klubskih sestankov, saj smo hoteli zaključiti dolgoletni projekt. Vrv je bila zaradi obremenitev natrgana in sledila je logična odločitev, da jo zamenjamo. Stopnjasta brezna, ki so se vseskozi krušila, smo raziskali do globine 100 metrov. Nadaljevanja tu nismo odkrili, saj je bilo dno ponovno zapolnjeno z gruščem. Brezno smo razopremili in končno zaključili s projektom ... Ali pač?

Trenutno je Tempus fugit globok 163 in dolg 696 metrov, kar je za brezno tipa Plešivec relativno

Foto: Marko Matičič

Matej pred prehodom

veliko. Je zelo razgibano in lahko se zgodi, da nisi pozoren na vse špranje. Na dnu brezna Hudokurčine naj bi bilo okno, kjer bi lahko bila možnost nadaljevanja, a smo to izvedeli šele ob kozarcu hmeljevega eliksirja v dolini. Mogoče pa se bo v nas ponovno prebudil raziskovalni duh, ki nas bo prisilil, da obiščemo starega znanca.

Matej Zalokar, JD Rakek

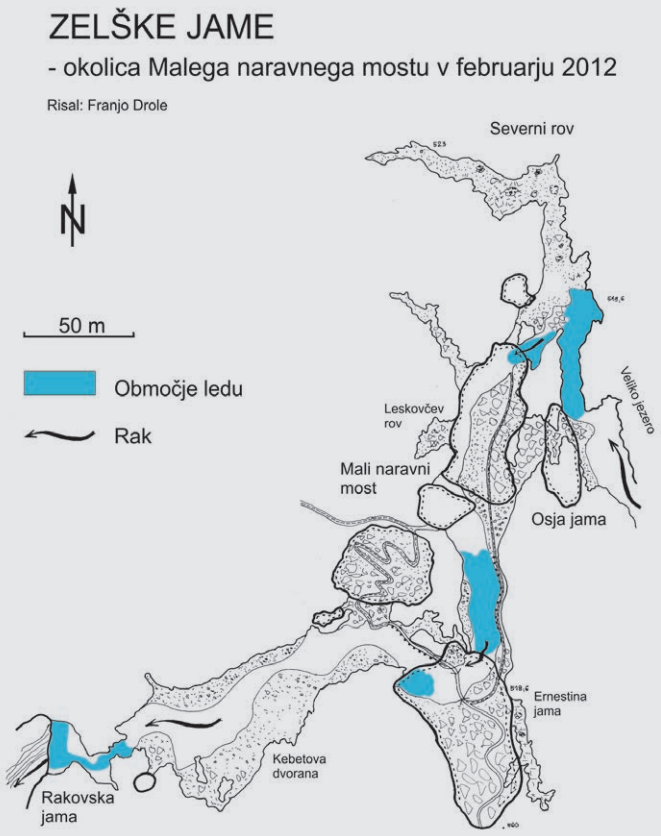
Zimska podoba Zelških jam

Rakov Škocjan in Zelške jame sta priljubljeni izletniški točki rakovških jamarjev za občudovanje naravnih lepot in uživanje v njih v vseh letnih časih. Posebno, do sedaj še neopisano lepoto so Zelške jame pokazale letošnjo zimo na ožjem območju Malega naravnega mosta.

Zimsko idilo v dolini Rakovega Škocjana je v preteklosti opisovalo veliko avtorjev (Pavel Kunaver, Alfred Šerko, Rado Gospodarič, France Habe, Peter Habič in drugi). Vsi zapisi se večinoma nanašajo na Rakov Škocjan, manj pa jih opisuje Zelške jame v okolici Malega naravnega mosta. V opisih tega območja je razbrati, da so avtorji zaradi snega, visoke vode in ledu vlagali velike napore, da so varno in brez poškodb prišli na nivo Raka in po možnosti pod Mali naravni most.

Dr. Francetu Habetu je januarja 1962 na vhodu v Leskovčev rov uspelo slikati zelo lepe in velike ledene zvonove, ki si jih lahko ogledate v Naših jamah št. VI iz leta 1964. Taki zvonovi lahko nastanejo le ob ustrezno visoki vodi, ki prihaja iz jame in je ogreta na okoli 5 °C, zunanji zrak pa ima dalj časa, kakšen mesec ali več, temperaturo okoli –15 °C ali manj. Vodni hlapi, ki nastajajo zaradi temperaturne razlike, kondenzirajo do 1,5 metra nad vodno gladino. Samo kroženje zraka jih ponese proti steni, kjer kot kapljice spolzijo nazaj proti vodi in zaradi nizke zunanje temperature tudi hitro zamrznejo. Manjše ledene zvonove in druge oblike iz ledu je moč opazovati pod Malim naravnim mostom sorazmerno pogosto.

Zima 2011/2012 je na območju Malega naravnega mosta postregla z za zunaj jamskega območja nič posebnim dogodkom, za jamo pa izrednim. Januarja in februarja 2012 je zaradi izredne suše in dolgotrajnih nizkih temperatur zamrznila vodna površina Raka, kot je prikazano na načrtu jame. Debelina ledu je dopuščala hojo po ledu na vseh z modro barvo označenih površinah. Pri tem je treba poudariti, da je imel Rak pretok do 0,5 l/s ali pa še manj. Po ledu si se lahko varno sprehodil po severnem delu Velikega jezera od Osje jame do začetka Severnega rova v dolžini dobrih 50 metrov, nato med Malim naravnim mostom in

Območja zaledenelega Raka v jami 17. februarja 2012

Foto: Franjo Drole

Ledena površina med Ernestino jamo in Malim naravnim mostom

Foto: Franjo Drole

Zamrznjeni severni del Velikega jezera, pogled proti Osji jami, je Lauri omogočal lepo drsanje med ledenimi stalagmiti.

Ernestino jamo ter po delu Rakovske jame, saj je bil led debel minimalno deset centimetrov.

Ker snega praktično ni bilo, si je to izjemnost ogledalo kar veliko obiskovalcev. Med njimi je bila tudi moja hči Laura, ki je navdušena drsalka in je s pridom izrabila ledeno površino v delih jame za uživanje zimskih radosti.

Franjo Drole, JD Rakek

Kolen jama

Še enkrat se je pokazalo, da zna nova jama presenetiti. Marca 2011, ko je bilo površje še pod odejo novozapadlega snega, sem na Poljanski gori nedaleč Brezovice pri Podgradu našel lep vhod v horizontalno vodno jamo, iz katere je tekel slab potoček. Ker je že nekaj metrov za vhodom voda zapolnila ves rov, ogled ni bil mogoč. V vhodnem delu sem opazil in fotografiral ribico, ki mi je ni uspelo določiti.

Neko toplo majsko nedeljo sva se z Dragom odločila, da jamo ponovno obiščeva, jo raziščeva in po možnosti ujameva tudi ribico. Oblečena v neoprenski obleki sva zabrodila po jami. Že na začetku jezera sva opazila ribico, dolgo kakih 12 centimetrov – da bi jo pa ujela, je bila prehitra in se je skrila v manjši skalni spodmol ob obali. Zato sva nadaljevala po vodnem rovu, voda se je postopno dvigovala do pasu in višje. Za ovinkom in kakih 20 metrov za vhodom naju je čakalo presenečenje.

Foto: Borivoj Ladišić

Ribica pisanec

Zagledala sva leseno konstrukcijo, porušeno in precej strohnelo, je pa bila oblita s sigo, kajti tu je s stropa močno kapljalo. Malo sva bolj pogledala okoli in opazila še nekaj detajlov, recimo vrtine v stenah, na podlagi katerih sva ugotovila, da nisva v naravni jami, temveč v rudniškem rovu, pa čeprav je do sem rov imel vse karakteristike naravne jame in ni nič kazalo na umetni nastanek. Zaradi kapnice so bile stene pri konstrukciji prekrite z lepo belo sigo. Višje v steni se je videl rov zgornje etaže, zato sva predvidevala, da je bila lesena konstrukcija postavljena prav zaradi dostopa vanj. Drago je splezal gor in ugotovil, da se zgornji rov hitro konča.

Nadaljevala sva po potopljenem rovu, na nekaterih mestih se je strop spustil skoraj do vodne gladine. Ko sva prebrodila kakšnih 40 metrov dolgo jezero, sva stopila na suha tla, ki so se komaj opazno dvigovala. Po dnu je mezila vodica, ki je na tleh izločala lepo belo sigo v obliki tisočerih majhnih ponvic, tako da sva naslednjih 30 metrov hodila po preprogi iz sige. Potem sva prišla do čudovito zasiganega dela rova, vse se je bleščalo v beli sigi, ki jo je izločala obilna kapnica. Opazila sva tudi lep detajl – jamske bisere, in sicer na mestih, kjer je kapnica kapljala na zasigana tla. Tako sva ugotovila, kje izvira vodica, ki je izločala sigove ponvice. Zakoračila sva v naslednje jezero, voda se je postopno dvigovala vse do ramen. Po 30 metrih se je strop spustil do vodne gladine in naprej nisva mogla. Obrnila sva se in opazovala žile rudnine pod stropom, ki so ponekod zelo dobro vidne. Gre za sivo do temno sivo mehko rudnino s številnimi drobnimi, krhkimi belimi kristali. Na nekaterih mestih prehaja v plasti rumeno zlate barve. V jami se zadržujejo tudi netopirji, enega poginulega sva našla na obali.

Tik pred izhodom sva v vodi opazila dve ribici. Ena se je hitro izmuznila, druga pa se je skrila za skalo. Vseeno sva jo dobila »na finto«. Z ene strani kamna sva postavila mrežico, z druge strani pa je Drago zaprl prehod z rokami. Ribica je normalno zbežala od roke na drugo stran – naravnost v mrežico. Hop, pa jo imava! Sledilo je hitro fotografiranje, da jo čim prej spustiva nazaj v njen življenjski prostor. Ali je to njeno naravno okolje, težko potrdim. Jamo z vodo polni kapnica, naravnega dotoka nisva opazila, pa tudi na površju nad jamo in daleč naokrog ni nobenega vodnega vira ali toka. Po vsej verjetnosti je ribico oz. ribice v jamo zanesel človek, druge razlage nisva našla. Doma pa sem ugotovil, da gre za vrsto pisanec *(Phoxinus phoxinus)*.

Foto: Borivoj Ladišić

Ponekod seže voda do ramen.

Po prihodu domov sem se takoj vrgel na splet, a na številnih straneh nisem našel nič o rudniškem rovu pri Brezovici. Zato sem zavrtel nekaj številk, pravzaprav odtipkal, in se pogovarjal z več domačini iz Brezovice. Izvedel sem, da je jama med njimi dobro znana, imenujejo jo Kolen jama, po nemški besedi kol (Kohle) za premog. Gre za rudniški rov, česa več pa niso vedeli. Potem sem dobil domačina, ki je edini nekaj vedel o rovu.

Pravil je, da je informacije dobil od že pred leti umrlega soseda, ki pa je bil priča dogodkom. Torej, med prvo in drugo svetovno vojno so tu iskali premog. Kak kilometer stran so skopali rov in prišli do premoga, a je bil precej slabe kakovosti oz. premlad, tako da so rov zasuli nazaj. Nadaljevali so z iskanjem, na drugem mestu so poskusili s kopanjem in skopali dobrih sto metrov rova, potem pa se je zgodila delovna nesreča. Na izvajalca del se je zrušila 300-kilogramska skala in mu zlomila hrbet, z deli so prenehali in opuščeni rov stoji še danes. Po drugi vojni so tjakaj prišli geologi iz Kanižarice, napovedali so nadaljnje izkopavanje, a do tega ni prišlo.

Kapnica, ki je v rovu na nekaterih mestih kar obilna, je rov napolnila z vodo. Mehke plasti, ki sva jih opazovala v njem, naj bi bile po mojem mnenju plasti naravnega bitumna, ki pogosto spremlja premog in je zelo redko popolnoma čist. Večinoma je pomešan z mineralnimi delci, ki v bitumenskih plasteh v določenih pogojih kristalizirajo. Zato sva v teh plasteh opazila bele kristale in zlato obarvane drobce.

Borivoj Ladišić, JK Novo mesto

Foto: Borivoj Ladišić

Zasigani deli rova

Foto: Borivoj Ladišić

Pred vhodom v zimskem času

Foto: Borivoj Ladišić

Ostanki lesene konstrukcije

Prvo mednarodno srečanje jamskih fotografov v Franciji

Pa smo ga le dočakali. In preživeli. V predzadnjem avgustovskem tednu leta 2011 se je v starodavnem in slikovitem južnofrancoskem mestecu Olargues odvilo prvo srečanje jamskih fotografov. Začetna ideja, ki je zorela skoraj dve leti, je organizacijskemu odboru verjetno dodala zvrhek sivih las. Sestalo se nas je namreč okoli 80 akterjev iz vseh mogočih kotičkov planeta, vsak s svojimi zahtevami, željami in idejami. Kljub številčnosti in raznolikosti je dogodek potekal brez najmanjših zapletov, vsakodnevni obiski jam so bili odlično organizirani in gneče praktično ni bilo v nobeni. Vrhunsko izveden dogodek torej.

In zakaj ravno Olargues? Zaradi jam seveda. V bližnji okolici se namreč vrstijo jame s čudovitimi aragonitnimi tvorbami različnih barv (bele, zelene, modre, rumene), oblik in dolžin, helektiti, jezerci, kapniki, dvoranami in brezni. Vse so zaklenjene in obiski nadzorovani, nekatere med njimi pa čakajo celo na potrditev Unesca. Pravzaprav je na naših plečih ležala velika odgovornost, da pustimo jame čim bolj nedotaknjene in upravičimo zaupanje organizatorjev. V petih dneh jamarjenja smo podzemlje zapuščali le s fotografijami na spominskih karticah, kakšnim kosom blata na opremi in smetmi, ki smo jih pritrogali že v jamo.

Družba je bila resnično pisana in nabrana z vseh vetrov, saj smo zastopali barve kar 13 držav – poleg evropskih tudi Japonske, Amerike in Kanade – ter generacijsko izredno pestra. Prisotni so bili malodane vsi priznani fotografi iz 70. in 80. let ter mlajše generacije. V gosteh smo imeli še nekaj famoznih legend, med njimi najbolj izstopajočega Michela Siffreja, ki ga je naša ekipa imela čast gostiti v skupinski spalnici. Izvrstnega pisca, jamarja, znanstvenika, fotografa, skratka človeka, ki je življenje zapisal raziskovanju podzemnega sveta.

V petih dneh smo obiskali pet jam, začenši z Ecossaises in končavši z PN77. Vmes smo se potikali še po višjih predelih v okolici gore Mt. Marcou, se spogledali s prijetnim breznom Aven des Roses, naslednji dan skočili do Pousselières in za nameček spet skočili do Mt. Marcouja ter se prerinili v skrajne rove znamenitega brezna, kjer smo kot prvi ovekovečili rumene aragonite. Dobro, do tja se res ni enostavno prebiti, skrajno težko pa tudi ne, zato smo bili kar presenečeni, da v vseh teh letih to ni uspelo še nikomur.

Foto: Philippe Crochet

Udeleženci srečanja

Foto: Peter Gedei

Kapniško okrasje v jami Ecossaises

Večerni del je bil namenjen družabnim dogodkom, kramljanjem, deljenjem mnenj in razdiranju splošnih tem, pa tudi predavanjem in projekcijam. Meni je pripadla nekakšna logična naloga, predstavitev slovenskega jamskega podzemlja, popestrena s krajšo projekcijo fotk iz naših podzemnih logov, kar je bilo sila srčno sprejeto. Na koncu druženja je bilo večini kar samoumevno, da bi čez dve leti organizirali drugo srečanje v Sloveniji, vendar pa si ponovitev take organizacije kar težko predstavljam. Hm, morda pa, morda ...

Na koncu pa še obvezne zahvale. Kot prvo moji ekipi (Tibor Gedei, Miha Staut in Ines Klinkon), brez katere uspešnega fotografiranja ne bi bilo, Jamarski zvezi Slovenije in njeni Jamarski reševalni službi, ki je občutno pomagala pri prevozu naših telesc in opreme do Francije in nazaj, ter ne nazadnje organizacijski ekipi, ki nam je karseda olajšala naporni teden.

Peter Gedei, JK Železničar

Foto: Peter Gedei

Beli aragoniti v jami Pousselières

Foto: Peter Gedei

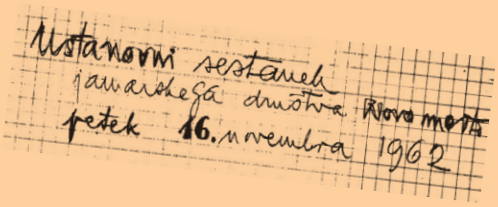
Rumeni aragoniti v jami Aven de Mt. Marcou

Foto: Peter Gedei

Modri aragoniti v jami Ecossaises

50 let JK Novo mesto na 60 let podlage

Jamarski klub Novo mesto letos jeseni praznuje 50 let delovanja. Častitljivo obletnico so člani kluba, ki delujejo na širšem območju Dolenjske in seveda tudi v visokogorju na Kaninu, obeležili že februarja letos z izjemnim uspehom. Po dolgih letih raziskovanj in iskanju globokih jam na Dolenjskem in v Beli krajini jim je na Poljanski gori zahodno od Črnomlja po štirih letih raziskovanj leta 2008 odkrite Čaganke uspelo prodreti pod magično mejo 300 metrov globine. To je za dolenjske razmere nekaj podobnega, kot če bi v visokogorju odkrili tisoč metrov globoko jamo.

Zgodovina najmočnejšega dolenjskega kluba je bila vsa ta leta v znamenju novih, vedno impozantnejših odkritij, izobraževanja novih jamarjev, publiciranja odkritij v biltenih, publikacijah Dolenjski kras, monografiji Kostanjeviška jama in medijih. JK Novo mesto sledi bistvu organiziranega in raziskovalnega jamarstva, kjer so oddani zapisniki in načrti jam odraz dela in jamarskega delovanja, brez česar sta obisk in raziskovanje še tako zanimive jame le rekreacijski in anonimen popoldanski izlet.

JK Novo mesto je po številu oddanih zapisnikov oziroma po kategorizaciji Katastra jam JZS že vrsto let v vrhu slovenskih klubov. To je v veliki meri uspeh raziskovalnega dela vseh članov, ko pa govorimo o dokumentiranju raziskav in pisanju zapisnikov, moramo na prvem mestu omeniti enega najdejavnejših raziskovalcev in avtorjev zapisnikov Borivoja Ladišića, ki je rekorder po registriranju novih objektov. Dolenjci pa nismo začeli raziskovati jam na svojem območju šele po letu 1962, ko so v Novem mestu na pobudo dr. Uroša Tršana (leta 1969 tragično preminulega v gorah) ustanovili Jamarski klub Vinko Paderšič – Batreja, ampak že prva leta prejšnjega stoletja.

Poglejmo najprej to zgodovino, kot bi rekli, pred prvimi 60 leti.

Pred prvimi 60 leti: Pirc, Pehani, Lazar

Organizirano in dokumentirano jamarsko raziskovanje dolenjskih jam se je začelo že leta 1906, ko je urednik časopisa Dolenjc Franjo Pirc (1872–1950) iz Novega mesta objavil podlistek z naslovom En dan 6 jam, 6 fara. V njem je opisal, kako so s prijatelji raziskali 14 kraških objektov, med katerimi sta bili na prvem mestu Mala in Velika Vratnica (to so do globine 50 metrov raziskali s pomočjo tržaškega kluba Hades) na Ostrem vrhu, hribu med Dobrniško dolino in Globodolom.

Jamarsko delo Franja Pirca leta 1906 je izjemno pomembno, ne le za Dolenjsko, ampak za celotno Slovenijo, saj so takrat matični Kras raziskovali predvsem tujci, leta 1889 ustanovljeno prvo slovensko jamarsko društvo Antron v Postojni pa je konec 19. stoletja prenehalo delovati. Pirc je jame raziskoval že krepko pred ustanovitvijo Društva za raziskavanje podzemskih jam (Ljubljana), ki je bilo ustanovljeno 12. maja 1910 in je svoje delo usmerilo tudi na Dolenjsko.

Jamarsko delovanje Dolenjcev pa je bilo tudi v tem društvu uspešno. Tako je po naših podatkih prva registrirana dolenjska jama Zijavnica s katastrsko številko 103 (horizontalna, 30 metrov dolga vodna jama ob cesti Trebnje–Mirna), registriral pa jo je Hubert Pehani. Drugo najnižjo številko (104) ima Velika jama nad Trebnjem, tretjo pa Jama v Listnicah (105). Vse te jame je avgusta 1927 registriral Hubert Pehani iz Trebnjega (1900–1995), ki je v Ljubljani in na Dunaju študiral biologijo, medicino v Ljubljani, Zagrebu in Gradcu, nato pa je delal na Medicinski fakulteti, kjer je bil izredni in redni profesor ter dekan. Organiziral in uredil je biološki inštitut te fakultete, bil je predstojnik, nato pa prvi direktor Inštituta za biologijo Univerze v Ljubljani.

Drugi izjemno pomembni član DZRJ (Ljubljana) iz Dolenjske je bil Jože Lazar (1903–1975), domačin iz Lokev pri Dobrniču. Bil je slovenski botanik, leta 1931 je diplomiral na Filozofski fakulteti v Ljubljani, potem pa je študij nadaljeval v Pragi. Leta 1933 je postal asistent v Botaničnem vrtu in bil od 1946 do 1967 njegov upravnik. Po podatkih v Katastru jam je skupaj z Jožetom Kosom raziskal in registriral praktično vse pomembne jame okoli Dobrniča, skupaj kar trinajst jam. Večino odlikujejo izjemno natančno narejeni načrti in podrobni opisi, registriral pa je tudi Malo in Veliko Vratnico ter Koprivnico, ki jih je pred njim raziskal Franjo Pirc. Zapisnike je pisal Jože Kos, ki je vedno pripisal »po podatkih g. Lazarja«.

Verjetno so v tem času dolenjske jame raziskovali tudi drugi, ampak zapisniki v jamarstvu veljajo največ. So dokument raziskovanj in dela, ki ostane neizbrisen.

Drugih 50 let – ustanovitev JK Novo mesto

Ob ustanovitvi novega jamarskega kluba je najprej potrebno omeniti dr. Uroša Tršana. Leta 1961 je v študentskem klubu Liga Omega dal pobudo za ustanovitev jamarske sekcije, ki je leta 1962 (ustanovni sestanek je bil 6. novembra 1962) prerasla v samostojen klub, Tršan pa je postal prvi predsednik. Leto kasneje je odšel v Ljubljano, tam pa je do svoje smrti leta 1969 aktivno sodeloval z DZRJ Ljubljana.

Klub je bil pobudnik ustanovitve sekcij v Kostanjevici na Krki in v Črnomlju, ki sta potem prerasli v samostojna jamarska kluba. Leta 1965 je klub prevzel ime po narodnem heroju Vinku Paderšiču – Batreji (1916–1942), ki je bil ubit v Beceletovi jami za Starim gradom, po osamosvojitvi pa smo leta 1993 ime skrajšali. Že v prvih letih delovanja smo dolenjski jamarji tesno sodelovali (Kostanjevica, Črnomelj), prav tako pa tudi z DZRJ Ljubljana in Inštitutom za raziskovanje Krasa.

Med pomembnejšimi odkritji moramo omeniti prehod v neznane dele Kostanjeviške jame – Podorno dvorano in Črni rov – ter leta 1966 s sodelovanjem različnih klubov raziskano Rupo na Brodu, ki je bila potem vrsto let najdaljša jama na Dolenjskem. Konec šestdesetih let je delovanje kluba zamrlo, ponovno pa so ga po vrnitvi iz Nemčije leta 1978 obudili Lojze Medle, ki je bil potem vrsto let njegov predsednik, in ostali stari člani kluba. Že takrat se jim je pridružil tudi Borivoj Ladišić.

1987 – ponovni zagon

In spet smo pri novih metrih dolžine in globine. Leta 1978 smo raziskali Gabrsko jamo, takrat

Foto: arhiv JKNM

Ustanovni občni zbor

Foto: arhiv JKNM

Kostanjeviška jama

Foto: arhiv JKNM

Gabrska jama

Foto: arhiv JKNM

Med raziskavami v Bosni

več kot 300 metrov dolgo in dobrih 50 metrov globoko jamo, ki se je odprla sredi vasi Gabrje pod Gorjanci. Ob dvajsetletnici ustanovitve kluba smo leta 1982 gostili XII. zbor slovenskih jamarjev in ob tej slovesnosti izdali prvo številko klubske publikacije Dolenjski kras, ki je postala stalnica. Takrat smo kupili tudi kombi.

Najaktivnejši člani tega obdobja so bili Lojze Medle (predsednik), Jože Cvitkovič, Milan Eržen, Nikola Padevski, Peter Simčič, Matjaž Matko, Robi Oberč, Anton Tramte, Andrej Hudoklin, Borivoj Ladišić, Irena Podbevšek, Miran Jenko in Slavko Legan.

Zanimivo v delovanju JK Novo mesto je tudi to, da lahko obdobja delovanja razdelimo glede na najaktivnejše člane: topliško obdobje, gabrsko, mirnopeško, novomeško ...

1982–1987, topliško obdobje

V letu 1982 so težišče društvene aktivnosti prevzeli člani iz Dolenjskih Toplic: Andrej Hudoklin (predsednik kluba 1983–84), Zdravko Bučar (predsednik kluba 1985–86) in Marko Pršina (predsednik kluba 1987–88). Uveljavljati se je začela vrvna tehnika, ki sta se ji posvečala predvsem Zdravko Bučar kot prvi klubski jamarski inštruktor in Tomaž Bukovec kot prvi jamarski reševalec. Izobraževanje je takrat potekalo na intenzivnih (1983 in 1986) poletnih jamarskih tečajih na Kočevskem Rogu.

Člani smo takrat samo na območju Kočevskega Roga odkrili več kot 80 novih jam. Med leti 1982 in 1990 smo raziskovali tudi na planini Grmeč v Bosni, kjer smo raziskali 13 zahtevnih objektov, med njimi Jojkinovac z globino 460 metrov, ki je bil vrsto let najgloblje brezno v Bosni in Hercegovini. To je bil v tistih letih za klub vrh jamarskega, strokovnega in športnega dela.

»Dobili« pa smo tudi dolenjski rekord. Vodnjakasto brezno Cinkov križ s 117 metri globine na Kočevskem Rogu je leta 1974 raziskal JK Železničar, v letih 1985 in 1986 pa smo za ožinama na dnu vhodnega brezna našli prehod do končne globine 185 metrov, kar je takrat za dalj časa pomenilo najgloblje brezno na Dolenjskem.

1988–1995, gabrsko obdobje

V klub je vstopila generacija gabrskih jamarjev: Mihael in Robert Rukše, Tanja Luzar, Slavko Boltez, Jože Korasa, Franci Sašek, Igor Nose, Sandi Jaklič, Silvo Kristan, Andrej Ravnohrib in Marko Pavlin, ki so rasli pod mentorstvom Tomaža Bukovca.

Leta 1988 smo začeli izdajati letno poročilo o delu Bilten, ki smo ga urejali vse do leta 1996. Vodenje kluba je leta 1989 ponovno prevzel Zdravko Bučar. V letu 1992 smo opremo in sedež kluba iz prostorov Krajevne skupnosti Žabja vas preselili v Gasilsko-reševalni center Novo mesto, kjer je še danes. Ob 30-letnici delovanja kluba (1992) smo izdali tretjo številko Dolenjskega krasa, ustanovili smo tudi reševalno skupino, ki je bila daljše obdobje med najbolj usposobljenimi v Sloveniji in je med prvimi začela uporabljati sistem dviganja ponesrečenca brez dodatnega varovanja z dinamično vrvjo.

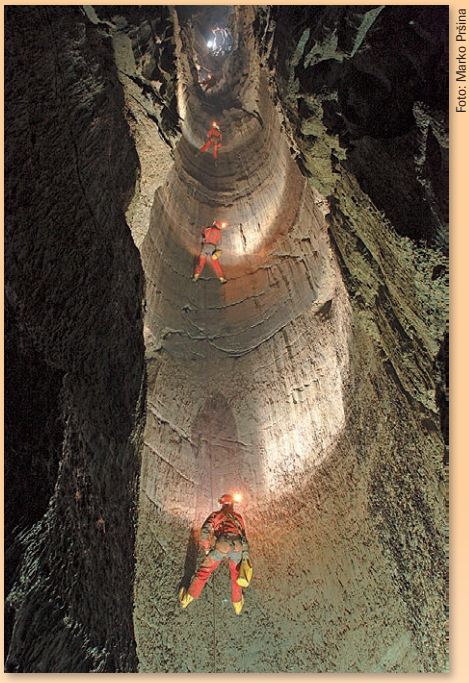

Foto: Marko Pršina

Štirnica

In v tem obdobju, leta 1988, smo začeli raziskovati Kanin. Najprej v sodelovanju z drugimi klubi, kasneje pa tudi samostojno, vendar so nas do sedaj vse ožine »spustile« le do 300 metrov globine. Do sedaj ...

Foto: Marko Pršina

Ekipa pri končnem sifonu Kostanjeviške jame

1996–2001, tečajniško obdobje

Zadnja leta prejšnjega stoletja lahko označimo kot začetek tečajniškega obdobja, ki se še vedno uspešno nadaljuje. Ponovno smo začeli organizirati tečaje za pridobitev naziva mlajši jamar, ki so klub okrepili z novimi člani: Andrej Gašperič, Mateja Luzar, Dare Hribar, Frenk Jenkole in Srečko Vidic. Zdravka Bučarja, ki je vse od leta 1989 vodil klub, je nasledil Mihael Rukše (2001–2002).

Prelomni dogodek obdobja je zaznamovalo odkritje nadaljevanja Kostanjeviške jame novembra 1996. Več kot 500 metrov novega poligona poteka po dinamičnem podzemnem kanjonu. V sodelovanju s Klubom jamarjev Kostanjevica na Krki smo maja 2002 izdali fotomonografijo Marka Pršine o Kostanjeviški jami, ob 40-letnici delovanja kluba leta 2002 pa že četrto številko Dolenjskega krasa. V zahtevnem breznu Štirnica, ki smo ga na več akcijah raziskovali v letih 2000–2001, je bila s 193 metri dosežena nova rekordna globina Kočevskega Roga, kasneje pa celo presežena globina 200 metrov.

2002–2008, mirnopeško obdobje

S prihodom večje skupine Mirnopečanov (Filip in Jože Avbar, Matej Ajdič, Tomaž Smolič in Jože Tomšič) se je pričelo t. i. mirnopeško obdobje v življenju kluba. Leta 2003 je predsednik kluba postal Jože Tomšič. Preuredili smo klubski prostor in pridobili še prostor za opremo, ki so nam ga odstopili gasilci. Redno smo izvajali izobraževanje za jamarje pripravnike ter več predstavitev jamarstva za osnovne in srednje šole.

Leta 2007 smo pričeli raziskovati območje Poljanske gore in izdali peto številko Dolenjskega krasa. Zanimivo je, da smo v tem obdobju

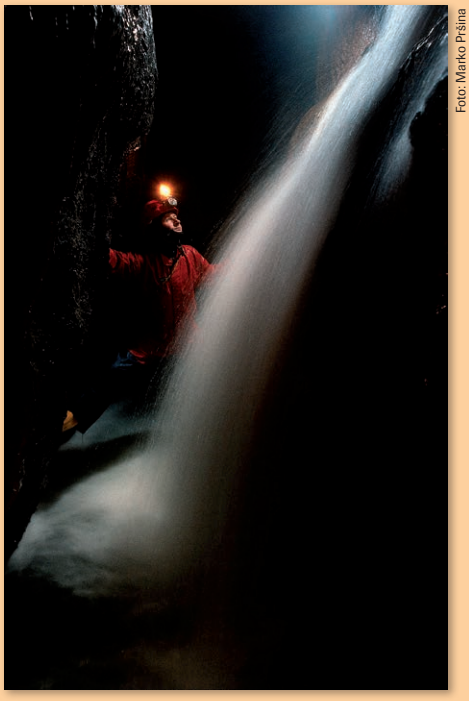

Foto: Marko Pršina

Poltarica

odkrili največ »lepih« jam. Tako so novi člani kluba na območju Globodola odkrili 150 metrov dolgo Kačjo jamo, Dare Hribar pa je leta 2003 s kopanjem v spodmolu nad izvirom Poltarica (v vasi Krka oz. naselje Gradiček) odkril Jamo Poltarico. Kmalu po odkritju jame so nekateri člani našega kluba ustanovili nov klub JK Krka, ki zelo dobro deluje. Do sedaj smo in so raziskali 740 metrov podzemnih rovov, dvoran, kanjonov in sifonov. Velik pomen dajejo jami kapniško okrasje, zavese, cevčice, pet sifonskih jezer, človeške ribice in brzice. Ob visokem vodostaju je mogoče videti deročo podzemno reko in slap, ki je krasil tudi naslovnico Dolenjskega krasa 5.

Po večletnem raziskovanju območja Grč vrha pri Mirni Peči pa je Andreju Gašperiču in Jožetu Tomšiču uspelo prodreti v osrčje Malisnega hriba v Brajerjevi jami, ki ima bogato kapniško okrasje in je s helektitnimi in aragonitnimi kristali edinstvena na Dolenjskem.

Čaganka, 300 metrov

Zadnja štiri leta bi lahko označili za obdobje globin, poleg vseh ostalih aktivnosti pa moramo omeniti tudi izobraževanje in množično publiciranje raziskav, ki sta v veliki meri zasluga dobrega in vztrajnega dela ter nenazadnje tudi populariziranja jamarske dejavnosti. Ta je dobila nove dimenzije tako glede krajevne razprostrtosti kot tudi množičnosti. Najprej je bila predsednica Tanja Rukše (2009–2010), sedaj pa je predsednik Miha Rukše.

Ob Srečku Vidicu, ki je skupaj z Borivojem Ladišićem odkril Čaganko, moramo v tem obdobju vsekakor omeniti Damijana Šinigoja iz Novega mesta, ki je pravo jamarsko dejavnost pravzaprav začel s prepovedjo približevanja podzemnim objektom na bližje kot deset metrov. Šinigoj je namreč kot novinar v reviji Park objavil, kako so se prijatelji spustili v brezno Cinkov križ. Z alpinistično opremo in dinamično vrvjo. Ko je to prebral Bukovec, je najprej pol ure tulil na svojega prijatelja (resnici na ljubo je tudi on začel na podoben način) ter mu izrekel prepoved približevanja jamam in obvezno zdravljenje (jamarski tečaj). Šinigoj je potem v nekaj mesecih postal izjemno dober jamar, poleg tega pa je v jamarske vrste pripeljal številne znance in prijatelje, tako da je jamarstvo dobilo povsem nove dimenzije.

Ob vsem tem smo februarja 2008 postavili tudi spletno stran www.jknm.si, ki po zaslugi članov odlično živi in skrbi za populariziranje jamarstva na Dolenjskem, kot urednika strani pa moramo omeniti Marka Pršino. V tem obdobju so poleg omenjenih najaktivnejši še Klemen Mihalič, Matija in Andrej Gašperič, Anže in Jože Tomšič, Jernej Tramte, Uroš Mervič, skupina s Hinj, skupina iz Železnega ter seveda Borivoj Ladišić, Srečko Vidic in drugi.

Avgusta 2008 sta Borivoj Ladišić in Srečko Vidic kot glavni raziskovalec svoje delovanje preusmerila na hrib Čaganka na Poljanski gori in tam odkrila globoko jamo, ki sta jo poimenovala po hribu. Od njune prve akcije do zadnje, ki je potrdila, da delamo na rekordni jami na geografskem območju Dolenjske in Bele krajine, je bilo v njej izpeljanih 49 akcij, ki so jo postopoma podaljševale in poglabljale. Februarja 2012 je ekipa JK Novo mesto v Klepčevih rovih prodrla do največje globine. Po združitvi vseh dosedanjih meritev je bil potrjen nov, prelomen globinski rekord v Čaganki – 305 metrov globine in 1196 metrov poligona.

P.S.: In seveda: ob 50-letnici bomo izdali šesto številko Dolenjskega krasa.

Tomaž Bukovec, JK Novo mesto

Vir: www.jknm.si/si/klub/zgodovina/1962/

Foto: arhiv JKNM

Mirnopečani

Foto: Damijan Šinigoj

Merjenje Čaganke

Prvih –300

Čaganka se je upirala, upirala in upirala, na koncu pa vdala. Kar je pametno, ker koga pa zanima osemdesetletna devica, lepo vas prosim?! Če predolgo odmikaš in izmikaš, stvar zagotovo izgubi vrednost! Jama je ob vsaki akciji, kar smo odkrili nadaljevanje, spustila malce globlje in dlje in ravno prav spuščala in popuščala, da nas je firbec prav pogosto vlekel vanjo. A ker jama gre in ker smo vsi firbčni, se je v našem novomeškem jamrarskem klubu kar nenadoma pojavilo zavidljivo število garačev, ki so sposobni in voljni delati na takšni globini in v tako zoprnih pogojih. Prej je bolj ali manj le Srečko tolkel in še par bolj ko ne osamljenih jezdecev, zdaj pa je dol že kar gneča. Res. Sobote so zasedene in se moraš komolčariti, da greš lahko garat, zato sva se s Ticotom odločila, da greva dol v petek. Načrt je bil briljanten, kakor koli obrneš, samo nekje vmes sva nekaj zaštrikala. Šla naj bi dol, prespala v bivaku, zjutraj tolkla v nadaljevanju, potem bi se nam pa Andrej, Miha in Anži pridružili ter nadaljevali začeto. Midva bi pa samo v nadaljevanje pokukala in potem gor odpeketala.

A kakor rečeno, nekje vmes se je načrt sfižil. Pred vhod v jamo sva prišla šele okoli polnoči, pa še čevapčiče sva spekla potem, za kar potrebuješ veliko žerjavice in moraš posledično torej dolgo kuriti. In ko sva se še napokala do sitega, se nama niti pod razno ni mudilo dol, ker komu se pa ljubi s polnim želodcem hiteti, pa še obtežena sva bila ko bosanska konja. In ko sva si v bivaku dol na –200 in drobiž še kofe scmarila, je bila ura že skoraj pet zjutraj. Že takrat mi je bilo malce jasno, da se načrt ne bo izšel, a človek mora biti optimist do konca. Sva začela pripravljati ležišče in kar malo sem zavidal Ticotu, ki je že enkrat prej armič dol prinesel, ker je šel dol tokrat lažji, a ko ga je razvil, mu nisem več zavidal, temveč skoraj crknil od smeha. Ker je bil armič kot švicarski sir naluknjan, so ga polhi zgrizli. In je bogec potem cvilil, da čez vse tiste luknje čuti mraz ... Utrujena sva potem seveda zaspala in je bilo kar OK, le zjutraj sem bil malce nejevoljen, ker je Tico za kofe začel sitnariti, jaz bi pa še spal. Ko sem se končno vdal in scmaril kavico, so se nam pa že pridružili še Anži, Andrej in Miha. Še sreča, da niso kar direkt dol v nadaljevanje pičili, ker ne bi imeli s čim delati, saj je bil Hilti pri naju! So odšli na tlako, midva sva pa vse pospravila in se jim pridružila.

Na srečo so dobro zastavili in po nekaj urah prebili meander, ki nas je nazadnje ustavil z zlomljenim svedrom (tokrat smo imeli štiri s sabo, pa štiri akumulatorje tudi), in smo pičili naprej. Vrvi smo imeli dovolj, le energije v Hiltijevih baterijah kmalu ne več, da niti pritrdišč nismo mogli vseh narediti, ker sem eno baterijo pozabil pri bivaku. Pa hrano in pijačo tudi, pa rezervne baterije za naglavno svetilko tudi ... Kakor koli, smo se znašli in improvizirali in prodirali čedalje dlje in globlje, dokler nas Čaganka na globini dobrih 300 metrov pod površjem (menda skoraj 320 m) ni zaustavila. Še bi lahko šli, a ni bilo več ta pravega veselja, ker je napredovanje v končnih, novoodkritih delih kar naporno. In blatno, seveda, kakor se za najglobljo dolenjsko jamo tudi spodobi.

A Miha je hotel še zadnje brezno izmeriti, pa res nikamor nismo mogli pritrditi vrvi, zato smo na njej naredili vozel in smo štirje krepki možaki kar s popkovino držali, da je potešil radovednost. Sem ga kar malo občudoval, jaz se že ne bi spuščal po štriku, ki bi ga jaz držal ...

Prebili smo torej mejo –300, in čeravno so bili občutki nadvse čudoviti, smo se gor tenstali z veliko muko, da pokukaš na površje, potrebuješ že skoraj šest ur. Zato sem naslednji teden izkoristil ponudbo Matjaža in Borisa, ki sta na jubilejni 50. akciji v Čaganki rekla, da če bomo še kaj delali, naj le pokličem, in sem ju poklical. Namen je bil nove dele krepko razširiti, da se pot na delovišče bolj humano naredi, saj smo vedno le toliko razširili in razbili, da smo se naprej stenstali, a težava je bila, da smo imeli toliko opreme

s sabo, da se nobenemu čisto zares ni dalo delati, pa tudi dol še nekako gre, gor se zakomplicira.

Že pri prvi ožini v novih delih sem predlagal, da bi malo razširili, a je Boris strokovno pogledal in ugotovil, da je to prava avtocesta in da se nimamo kaj zajebavat, da kar pejmo naprej, da sploh ni nobene težave. Dobro, lahko bi recimo opazil, da je človek dve glavi manjši od mene in kakšnih štirideset kil lažji, in bi vseeno razširil, a ker dol še nekako gre, ker svoje opravi gravitacija, sem se strinjal z njim in smo pičili.

Prodirali smo po stopnjah, z le občasnim širjenjem, dokler nismo prišli do nekakšne prelomnice v meandru. Boris se je zrinil dobrih deset metrov globoko v novo dvorano in vriskal, da gre jama naprej. Sem pobasal vso delovno opremo in vrv in se spustil za njim. No, pravilno bi bilo reči, da sem se poskusil spustiti za njim. Namreč, razpoka je bila zelo dolga, a zelo ozka. Pravzaprav zelo zelo ozka. In ko sem se začel spuščati, me je kmalu pritisnilo v trebuh. Pa ta pri meni še ni najbolj obsežen! Sem se zaštopal tam v tisti ožini in se začel kar sam pri sebi smejati. Ja, človek je razširil, ampak je razširil po svoji meri! Sem malce razmišljal, kaj storiti, potem sem se pa kar spustil. No, pravilno je reči, da sem se poskusil spustiti. Zavoro mi je pritisnilo ob prsni koš in ob skalo in sem obvisel nemočno kakor klobasa, ki se dimi na podstrešju. In je sploh nisem uspel doseči, da bi se na silo dol spustil. Resnici na ljubo sploh ne vem, kako sem zadevo rešil, a se mi je na koncu le uspelo prebiti globlje, kjer sem še eno pritrdišče pricinil in se potem pridružil prijateljema.

Smo razbili še eno stopnjo in še eno, potem pa, kakor se rado zgodi, prišli do konca. Do meandra, skozi katerega se naprej ni dalo. Niti videlo. Smo stali tam vsi trije, blatni in mokri do amena in buljili v tisto razpoko na trenutnem dnu Čaganke (približno –340 m) in kar nekaj časa molčali. Mene je kar malo minilo. Evo, zdaj bo pa konec s Čaganko, sem si mislil. Le kdo se bo hodil tako globoko jebat s to ožino?! Sem predlagal, da zaključimo z akcijo, a se Matjaž ni strinjal. Da če smo že tam, da vsaj poskusimo še kaj naredit. In smo res nekaj comprali, da sem lahko vtaknil glavo v nadaljevanje in sem začutil prepih in pogledal malce naprej, kjer zadeva ni bila več tako ozka, in sem spet dobil veselje. Dokler ni zmanjkalo energije in volje in smo se odpravili ven.

Smo stali tam vsi trije, blatni in mokri do amena in buljili v tisto razpoko na trenutnem dnu Čaganke (približno –340 m) in kar nekaj časa molčali.

Šel sem prvi, a iz povsem sebičnega razloga, saj sem vedel, da se bom v tisti ožini povsem zataknil, in sem želel, da je (vsaj) Boris za mano, ker če jaz ne bi mogel ven, nihče ne bi mogel ven in bi mi že kako pomagala. In res sem se zataknil in res niti pod razno ni šlo. Prehod je bil fizično preozek. Saj če bi se kam lahko z nogami uprl, bi že toliko na silo porinil, saj to gre in to znam, ampak je bila cela jebada in res ne vem, kako sem čez prišel! A sem, pa tudi Borisu ni šlo povsem zlahka, prav tako Matjažu. Novi deli Čaganke so naporni in naslednja akcija bo res samo širjenje poti do delovišča, šele potem kukanje v nadaljevanje! A kar je najpomembneje, jama gre!

Damijan Šinigoj, JK Novo Mesto

S 30b – Brezno pod žičnico

Na terenu pod kaninsko žičnico je članom JO SPD Trst uspelo odkriti majhen zatrpan vhod, iz katerega je močno pihalo. Po več kot desetih letih so se jame zopet lotili.

JOSPDT-jevski začetek zgodbe

Leta 1996 so člani JO SPD Trst pregledovali teren pod kaninsko žičnico. Med nosilcema št. 4 in 5 so naleteli na majhen zatrpan vhod, iz katerega je močno pihalo, zato so se lotili kopanja. Kmalu se je odprl prehod v ožji prostor, ki se je po dveh metrih še močno zožil in prevesil v navpično stopnjo. S kladivom in konico so za silo pretolkli ožino. Sledila je okoli pet metrov globoka stopnja, ki je pripeljala v dvoranico, na dnu katere se je odpiral ozek prehod v okoli dva metra globoko stopnjo. Njeno dno je merilo okoli 3 × 2 m in se je končalo z neprehodnim meanderčkom, iz katerega je močno pihalo. Ker je vhod v jamo majhen, so lego določili precej pikolovsko in se leta 2007 vrnili. Vhod so hitro našli in ugotovili, da še vedno piha. Preverili so lego in slikali vhod.

Lani poleti so končno sklenili, da stvar bolje pregledajo. Vrnili so se s potrebno opremo. Kljub pikolovsko določeni legi in neporaščenemu terenu so vhod iskali precej časa. Nato so razširili ožino na vhodu, ki je bila zelo huda. Na drugi odpravi so razširili naslednjo ožino in se lotili meandra, ki so ga obvladali na dveh odpravah. Delo je bilo precej naporno. Odločilna sta bila uporaba motornega vrtalnika in nov bencin z manj umazanim izpuhom.

Za meandrom je sledila nekaj metrov globoka stopnja, kjer je nova ožina zapirala prehod v brezno, ki so ga ocenili na okoli 50 metrov. Na naslednji odpravi so ožino prebili, se spustili v brezno in ugotovili, da nadaljevanje zapirata skala in kratka ožina. V nedeljo so skalo razbili in ožino razširili. Sledi brezno, ki se v stopnjah spušča do večje police. Tu so se ustavili zaradi pomanjkanja opreme. Po metanju kamenja in odmevu sodeč je brezno, ki sledi, zelo veliko. Doseženo globino so ocenili na okoli 200 metrov.

Pri delu v jami in pri raziskovanju so poleg Claudia Bratosa in Stojana Sancina iz JO SPD Trst sodelovali Matej Blaško iz Ajdovščine, prijatelj Erol Petaros in neprekosljivi mojster jamarskega filma Primož Jakopin – Klok, ki je delo v jami ovekovečil s filmom.

Stojan Sancin, JO SPD Trst

»Wajdovsku« nadaljevanje

Pred nekaj leti mi je Claudio povedal, kje približno se brezno nahaja. Šli smo ga iskat, a ga nikakor nismo našli. Ko mi je letos pokazal fotografije vhoda, pa mi je bilo takoj jasno, zakaj nismo bili uspešni. Iskali smo ga desno od žičnice, brezno pa leži levo, če gledamo na Kanin.

Claudio nam po lanskemu poletju ni dal miru. V mejlih nas je priganjal: »Pojdite na Kanin pod žičnico, tam vas čaka tisočmetrca.« Takim golobom na strehi se res nismo mogli upreti. Ker drugače ni bilo časa, smo šli v nočno. V torek, 10. januarja 2012, smo se popoldne peljali z žičnico do D-postaje, do jame pa s teptalnikom. Spustili smo se do dna brezna, nad katerim sta se ustavila Matej in Claudio poleti 2011. Njegova globina je 51 metrov. Poimenovali smo ga Boljunec. Znašli smo se na podornem dnu. Tri luknje med naloženimi bloki vodijo naprej v novo brezno. Na njegovi polovici nam je zmanjkalo vrvi. Jamo smo izmerili in meritve so pokazale globino 259 metrov. Ven smo prišli v jasno, mirno noč s polno luno. Spust do B-postaje je bil prav čaroben in pri avtu smo bili okrog enih ponoči.

Prepih v jami je izreden. Jamo sem januarja zaprl z OSB-ploščo, da je ne bi zasul sneg. Na smučišču sem zbujal kup ugibanj, zakaj je dobro smučati s ploščo na hrbtu.

24. januarja 2012 se je zgodila speleohipnoza, edinstven primer, da neživ objekt, pravzaprav praznina, hipnotizira oz. uroči posameznika ali skupino. V takem stanju zamaknjenosti smo šli popoldne z zadnjo žičnico do D-postaje. Upali smo, da nas bo del poti navzdol peljala sedežnica, toda žičničar na trosedi o tem sprva sploh ni hotel slišati. Mi smo kar stali in ga milo gledali, nato pa je mimo priplaval božični duh in žičničar se nas je usmilil. Od začetka trosede do jame pa

Foto: Claudio Bratos

Stojan, Erol in Klok pred vhodom v jamo

Foto: Matej Blaško

Claudio v akciji

Foto: Robert Rehar

Brezno Pulje

Foto: Robert Rehar

Na globini –350 m

je le par sto metrov.

Pred tem smo še preopremljali na vrhu Boljunca. Ob tem sem spoznal, da najlonskega traku ne smemo vezati s šestico, saj se mi je vmesno pritrdišče odvezalo. Odletel sem nekaj metrov v globino. No, vse se je srečno končalo. Na dnu Boljunca smo odkrili še četrti prehod v 60 metrov globoko brezno. Robert je našel pritočni meander, ki ga prekine brezno. To nas še čaka. Spustili smo se v brezno, kjer nam je zadnjič zmanjkalo vrvi. Globoko je 67 metrov, vmes pa je manjša polica. Poimenovali smo ga Pulje.

Na dnu sta dve nadaljevanji. Blatno razpoko, ki vodi proti jugovzhodu in se po nekaj metrih prevesi v fosilno brezno, smo pustili za drugič, proti severozahodu (proti breznu S 63) pa se jama nadaljuje v meander, ki se hitro prevesi v brezno, po posluhu globoko preko 50 metrov. V jamo glede na dimenzije rova (1,5–2 m širine in 5–7 m višine) vleče zelo močan prepih. Zmanjkalo nam je baterije, zato smo na roke nabili še dve pritrdišči in jo odpujsali ven, izmerili pa smo tudi nove dele. Nekatere je zjutraj čakala služba. V Ročinju so naju ustavili policisti. Če bi nam dali pihat za speleohol, bi Robert gotovo napihal.

25. februarja 2012 smo pešačili od D-postaje, saj se je troseda že ustavila. Zaradi nepredelanega snega je bil dostop s smučišča do jame res zoprn. Robert je zlomil palico in si potolkel koleno. V eni uri smo bili na dnu Pulj. Sledilo je stopnjasto brezno, ki nas je pripeljalo do globine 350 metrov. Tu se je odprlo široko in globoko brezno. Spustili smo se okrog 70 metrov globoko, a dna še nismo videli. Naslednjič bomo morali opremljati čim bolj ob steni, saj sem tokrat obvisel daleč v previsu, kjer pa ni ravno užitno spajati vrvi. Prepih ni bil tako močan kot običajno, mogoče zaradi dokaj visokih temperatur. Bilo je okrog ničle.

Jamo smo izmerili od vrha še neimenovanega velikega brezna do Pulj. Dolžina je 415 metrov, globina pa 349 metrov. Ocenjujemo, da je globina skupaj s še nepregledanim breznom okrog 500 metrov.

Ob spustu do B-postaje po južnem snegu sem se počutil kot Indiana Jones v kaki piramidi, nikoli nisem vedel, kje se mi bo udrlo pod nogami.

Glede na prepih in odprta nadaljevanja so pričakovanja tisočmetrska.

Na akcijah smo sodelovali Andrej Fratnik iz JS PD Tolmin, Robert Rehar, Nejc Velikonja, Vasja Zaman in Bogomir Remškar iz JDDR Ajdovščina.

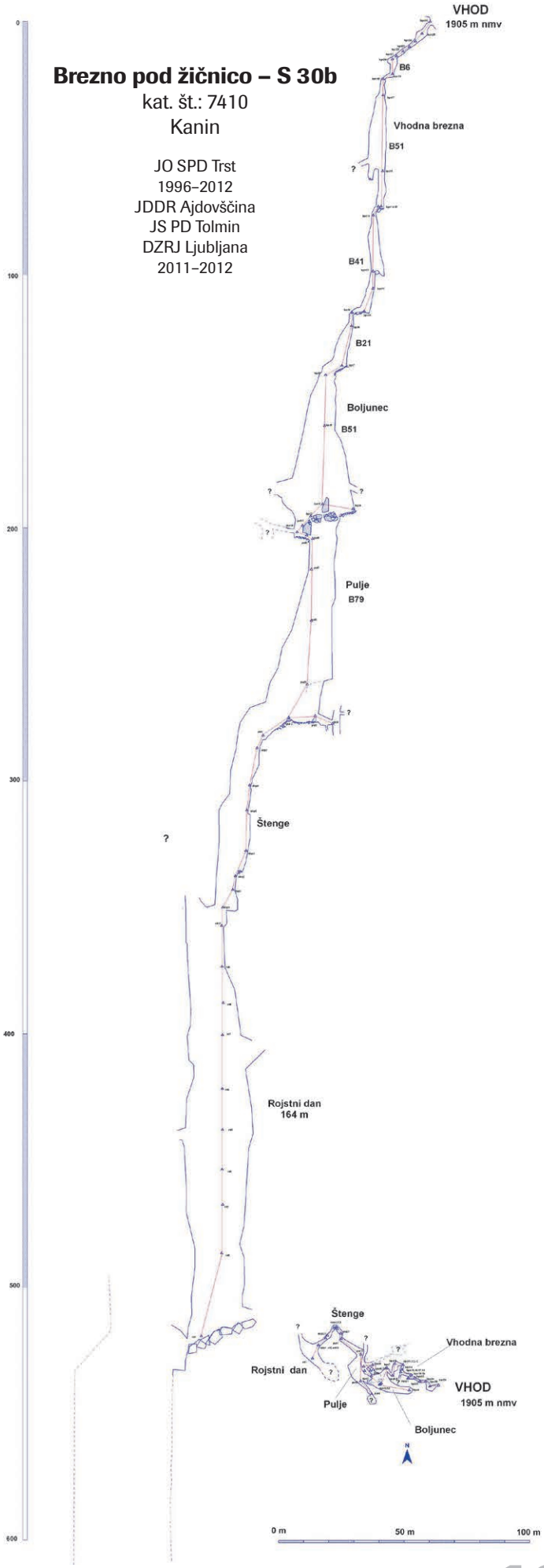
Naslednja akcija se je obetala iz sobote na nedeljo, 16. junija. Raziskali smo brezno, kjer smo nazadnje obviseli. Globina brezna znaša 160 metrov, poimenovali pa smo ga Rojstni dan, saj je Nejc v jami dopolnil 31 let. Jama se nadaljuje z novim breznom, v katerega smo se spustili okrog 30 metrov, predvidevamo pa, da je bilo pod nami še 50 metrov brezna. Jama je torej globoka že okoli 600 metrov. Na akciji smo sodelovali Matej Blaško, Nejc Velikonja in Bogomir Remškar iz JDDR Ajdovščina.

Bogomir Remškar,
JD Danilo Remškar Ajdovščina

Brezno pod žičnico – S 30b

kat. št.: 7410
Kanin

JO SPD Trst
1996–2012
JDDR Ajdovščina
JS PD Tolmin
DZRJ Ljubljana
2011–2012

Potapljaške raziskave v Habečkovem breznu

V Jamarskem klubu Idrija smo za zimsko obdobje 2010/2011 planirali raziskave v Habečkovem breznu. Predvsem nas je zanimalo nadaljevanje v sifonskem delu na dnu jame na globini 338 metrov in za njim. Ta sifona je prvi raziskoval Tomo Vrhovec leta 1997. Plan je bil narediti štiri potope, in sicer dva v odtočnem in potem še dva v pritočnem sifonu.

Vnos opreme smo začeli konec novembra 2010, kar nam je obenem služilo kot kondicioniranje. Jamo so že predhodno opremili člani jamarskih društev Idrija in Carnium. Zaradi lažje logistike smo se odločili za potapljanje z zaprtim krogom, tako da smo opremo po potopu puščali v jami in po potrebi samo zamenjali določene jeklenke.

Prvi potop je bil planiran za 12. februar 2011. Pri njem je sodelovalo enajst jamarjev, ki so vnesli še ostalo opremo in pomagali transportirati opremo iz višje ležečih delov do meandra nad sifonom. Potem je bila oprema po škripcu spuščena v sifon. Zaradi neokretnosti v suhi obleki so tudi mene z rebreatherjem na hrbtu po vrvi spustili v sam sifon, kjer sem se do konca opremil. Pri povratku pa je bilo treba vse skupaj dvigniti in znositi v višje ležeče dele jame. Vendar smo prvič imeli smolo, saj je pri spustu del opreme zgrmel v sifon. Potopil sem se vanj, da bi našel opremo, a po približno 25 minutah brskanja po dnu nisem našel vsega. Zato smo si rekli »Več sreče prihodnjič« in zaključili akcijo. V jami smo bili enajst ur, bilanca pa sta bili izgubljena plavutka in uničena jeklenka.

Naslednja akcija je bila 26. februarja. Sodelovalo je sedem jamarjev. Ker smo bili malo že uigrani od prejšnjič, je akcija potekala gladko. V sifonu je bila dobra vidljivost (do 8 m). Ker je bila Tomova vrvica še v dobrem stanju, sem se jo odločil pustiti. Po okoli desetih minutah sem priplaval do konca obstoječe vrvice na globini 61 metrov. Zavezal in povlekel sem novo vrvico. Rov poteka po prelomnici v smeri 330 stopinj, širok je 2–4 metre, visok pa do 10 metrov. Sprva se dviga in potem rahlo pada, tako da sem že upal, da bo mogoče kje še suhi del, vendar je po 130 metrih napeljane vrvice začel sifon hitro padati, in ko sem po 180 metrih prišel do globine 110 metrov, sem se odločil obrniti. Celoten potop je trajal 225 minut. Spet so sledili razopremljanje, dvig opreme in njen iznos v višji del jame. Pod zemljo smo bili petnajst ur.

Za naslednjo akcijo 6. marca smo vnesli še dodatno opremo. Oborožen s petimi dodatnimi jeklenkami in skuterjem sem poskusil potegniti še par dodatnih metrov. Na globini 110 metrov se rov obrne v smeri 180 stopinj in seka prelomnico. Začne se počasi obračati nazaj v smeri prelomnice in spuščati, tako da so mi po 90 metrih kazalci za smer že kazali nazaj. Ko sem se obrnil in odplaval nekaj metrov, me je nekaj

Foto: Matjaž Milharčič

Vhod v Habečkovo brezno

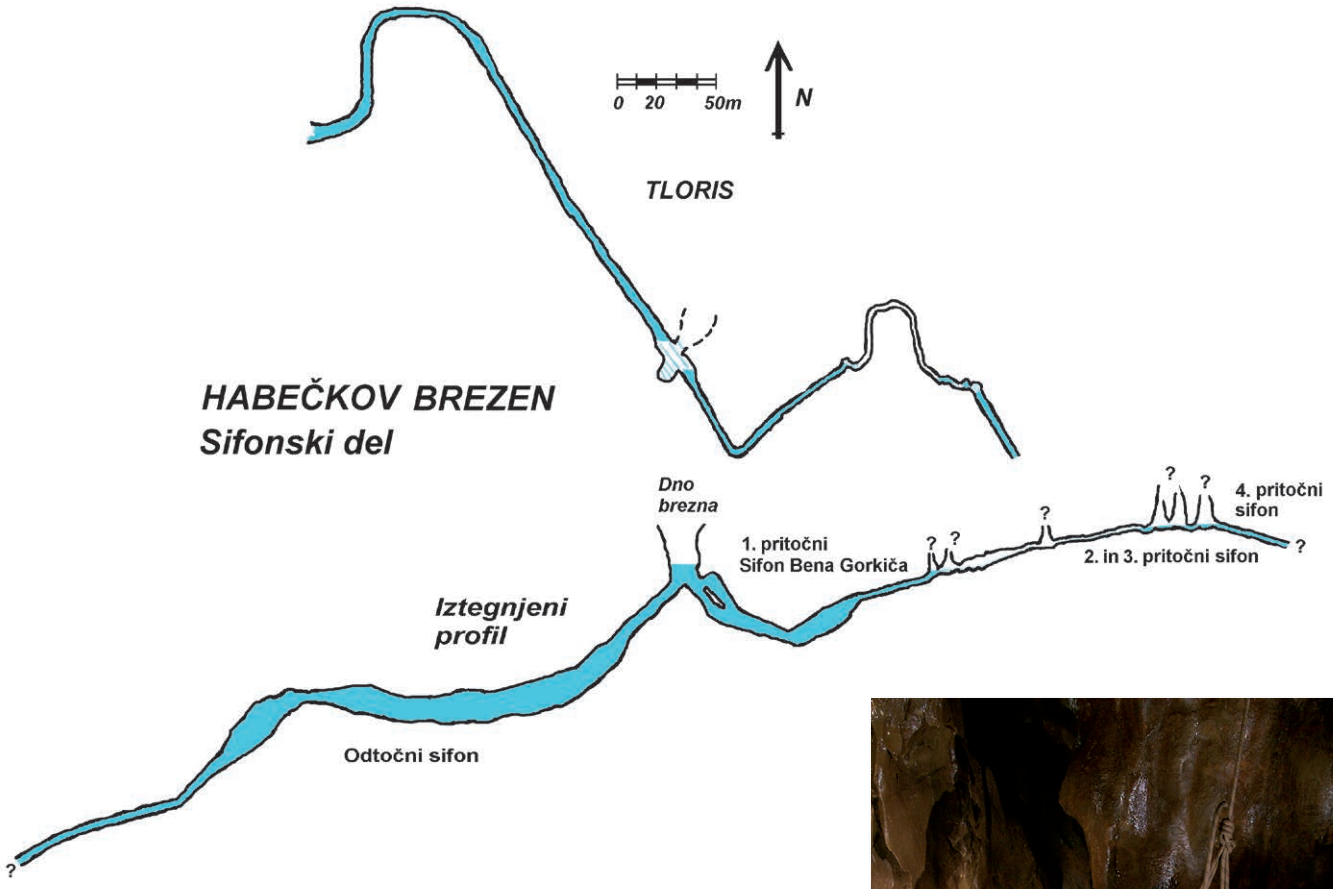
povleklo za nogo. Zapletel sem se v vrvico in ugasnila mi je luč. Odpletel sem se in z rezervno lučjo šel naprej, vendar mi je ugasnil še skuter. »No,« sem si mislil, »če mi še kaj crkne, bom res cel dan v jami.« Porezal sem vrvice in počasi odplaval nazaj z globine 130 metrov. Na globinskih postankih mi je uspelo odstraniti ostanke vrvice s skuterja, da sem se lahko hitreje vračal, tako da potop ni bil dosti daljši od predvidenega in je trajal 275 minut. Spet sta sledila dvig in razopremljanje, tokrat pa smo bili v jami sedemnajst ur.

Naslednja dva potopa sta bila v pritočnem sifonu, vendar nisem našel izhoda iz njega, tako da smo aprila zaključili in iznosili vso opremo iz jame. Vendar nam pritočni

Foto: Matjaž Milharčič

Transport opreme v breznu

sifon ni dal miru in januarja 2012 smo spet začeli vnašati opremo v jamo, da bi ga raziskali. Iz izkušenj prejšnjih akcij smo se odločili počakati zimsko sušo, zato smo znosili že vso opremo, preden smo začeli izvajati potope. Akcije smo izpeljali v manjših skupinah.

Prvo smo izvedli 4. februarja 2012. Uspelo mi je preplavati sifon. Na suhem delu voda doteka iz dveh smeri: polovica je prihaja iz kamina, kjer je deset metrov visok slap, polovica pa po rovu. Po potoku navzgor sem se povzpel 60 metrov do zaključka v mini sifonu. V njem sta dva majhna dotoka, neprehodna za človeka. Malo pred koncem sta stena in nato kamin.

Foto: Matjaž Milharčič

Po končanem potopu

Zato sem v naslednji akciji skozi sifon vzel orodje, da bi preplezal kamin. Splezal sem prva dva metra in videl, da gre vodoravni rov naprej. Tu teče voda, ki malo pred kaminom ponikne in se spodaj pojavi v mini sifonu. Rov, širok 0,5–2 metra, visok pa 1,5–2,5 metra, se stalno dviga. Na nekaterih delih meri celo samo 0,7 krat 0,7 metra in je delno zalit oziroma odvisno od padca dere, tako da je ob večjih nalivih težko prehoden. Po 80 metrih sem prišel do sifona, ki po značilnostih sodeč ni mogel biti dolg. Nazaj grede sem poskusil preplezati kamin, vendar mi je po desetih metrih crknil stroj, tako da sem moral vrniti.

Za naslednjo akcijo 26. februarja 2012 je bilo predvideno raziskovanje v drugem pritočnem sifonu, zato sem vzel še dodatno jeklenko, ki sem jo prinesel do drugega sifona. Potopil sem se in po desetih metrih izplaval. Za razliko od bučanja pred sifonom je bila tu čista tišina. Jama je postala večja. Eno nadaljevanje je kamin, drugo pa vodni rov. Sledi tretji sifon, dolg 8 metrov, kjer sem spet prišel do kamina in jezerca. Glavni rov gre naprej po vodi v četrti sifon. Potopil sem se vanj ter po okoli 40 metrih dolžine in globini 20 metrov ugotovil, da gre še globlje in da nimam zadosti opreme za prečkanje, tako da sem se po štirih urah vrnil. Ker se je začel taliti sneg, s tem pa se je povečal pretok vode, smo se odločili začasno prekiniti raziskovanja.

Še vedno imamo v načrtu nadaljevanje raziskav v pritočnem delu, vendar bo treba prilagoditi opremo zahtevam jame. V samem odtočnem sifonu zaradi logističnih in ostalih problemov nadaljevanja raziskav zaenkrat ne načrtujemo. V vmesnem času smo (predvsem Primož) raziskovali tudi več kaminov v jami. Naj perspektivnejši je bil preplezan 80 m (še ne izmerjen), nekatere pa je treba še raziskati in izmeriti.

Foto: Matjaž Milharčič

Spuščanje potapljača v sifon

Zaključek: Na akcijah je bilo raziskanih in izmerjenih dodatnih 488 metrov jame, od tega 328 metrov pod vodo. Jama je sedaj dolga 1402 metra in globoka 476 metrov, od tega je odtočni sifon dolg 400 in globok 138 metrov. Na akcijah je sodelovalo preko 30 članov iz klubov: JK Srečko Logar Idrija, DZRJ Simon Robič Domžale, JD Carnium Kranj, JD Logatec, DZRJ Luka Čeč Postojna, JD Gorenja vas in ostalih. Vsem bi se v imenu JK Srečko Logar Idrija posebno zahvalil za težaško nošenje opreme in zmrzovanje v jami.

Simon Burja, JK Srečko Logar Idrija

Foto: Peter Gedei

Žirovcova jama

Ko smo se lotili odkopavanja na vhodu, nismo pričakovali velike jame, predvsem zaradi neizrazitega prepiha. Jama je sedaj dolga preko pet kilometrov. Z vso vnemo bomo poskusili še kaj dodati.

Jama se nam je zdela celo lahek zalogaj, potem pa blato in voda. Zakaj smo vztrajali, ni odgovora. Tudi ni bilo šestega čuta. Šele tik pred odkritjem notranjosti smo dobili jasen signal, skrivnostno bučanje v globini. Do danes se ta zvok visoke vode še ni ponovil.

Ko pa smo prodrli v notranjost, so bili veliki napori pozabljeni. Razveseljevali so nas temni obrisi na dometu svetilk. Prve tri kilometre smo tako raziskali brez preprek. Jama je na tlorisni razdalji 600 metrov zelo razvejana. Potem smo se lotili zahtevnih tehničnih plezanj v »kamine«, ki so tudi obrodila nova odkritja. Na nekaterih mestih v ožinah smo ponovno zaznali prepih, ki nam kaže na smer drugih vhodov/izhodov. Končno nam je tudi to uspelo.

Na tiste konce me je zaneslo še v času, ko nisem bil jamar. Ker so se mi takrat zdele zanimive vrtače, sem vsako tudi pregledal, ali mogoče skriva kakšno jamo. Pa še izbirčen sem bil. Vhod, v katerega ne bi vstopil stoje, me ni zanimal. Ko pa sem po prvih letih jamarjenja širil radij raziskovanj, sem spet zašel na območje Rajne peči. Z najdenim sem bil hitro zadovoljen. Potem sem samo še obiskoval nekatere vhode. Prav perspektiven mi ni bil nobeden. Po Rajni peči sem jih poimenoval RP1, RP2 ...

Beseda pa teče o RP1. Nisem se nameraval kaj hitro lotiti tega vhoda. Glede na opazovanja pa mi je bil nekako skrivnosten. Pozimi je bila ožja okolica kopna, ne da bi pihalo iz jame. Pri enem od obiskov sta bila zraven še Ljubo Golob in Jernej Petrovčič. Takrat smo ugotovili, da prepih v RP1 pulzira. To je bil tudi pulz za začetek kopanja. Kot vedno je bilo zanimanje za pomoč majhno. Pravzaprav le Ljubo.

Vhodni del smo odkopali v nekaj akcijah, pa ni steklo. Odprla se je špranja, sedem metrov globoka in približno toliko dolga, nadaljevanje pa v vodi in blatu. Odlaganje odkopanega ni bilo enostavno, ker skozi ožine nisi spravil niti vedra. Pa smo se le prebili skozi, in to v pozi »pase kravce«. Z druge strani pa je bilo še bolj zamašeno. Potrebna je bila daljša pavza za ureditev misli, iz glave pa mi jama ni šla. V naslednjih akcijah je bilo vedno treba popivnati vodo na dnu in potem smo napasli še veliko kravic.

Nekoč naju je zalotil brat lastnika parcele. Ljubo je na avtu, parkiranem v bližini, razobesil plan dostopa do jame. Ker je prav Ljubo prvi prišel do lastnika, jih je dobil po grbi, ampak kljub temu da je bil lastnik besen, naju je pohvalil, da za ta vhod tudi on ni vedel. Tako sem šel jaz pokorno do lastnika. Prijazen možakar. Dobil sem navodila, kaj se sme in kdaj. Tisti kdaj je bilo samo pozimi, ker se drugače tam pasejo konji in koze. Kljub temu smo prišli v stik s temi živalmi. Koze so se prosto pasle v okolici, in če si se pripeljal z avtom, so pritopotale in iz varne bližine opazovale, kdo je prišel. Če pa si jih samo pogledal, so jo ucvrle.

Spet sem se lotil pregledovanja terena in iskal še kakšen vhod, kjer bi lažje prišli v globino. V soteski Pečnikarice sem »odkril« novo jamo. Pa se je izkazalo, da je le Jama v Vranji peči. Uroš Ilič se je dvakrat potopil v bistro vodo in prišel skoraj 30 metrov globoko. Jama je na stiku dolomita in apnenca. V spodnjem delu sifona so večje

Foto: Peter Gedei

Vhod v Žirovcovo jamo

Foto: Peter Gedei

Izkopan vhod v RP10 – Žirovcova jama je postala sistem.

Foto: Peter Gedei

Vhodni del

Foto: Peter Gedei

Spust v Bandi do vodnega toka

Žirovcova jama

Tloris

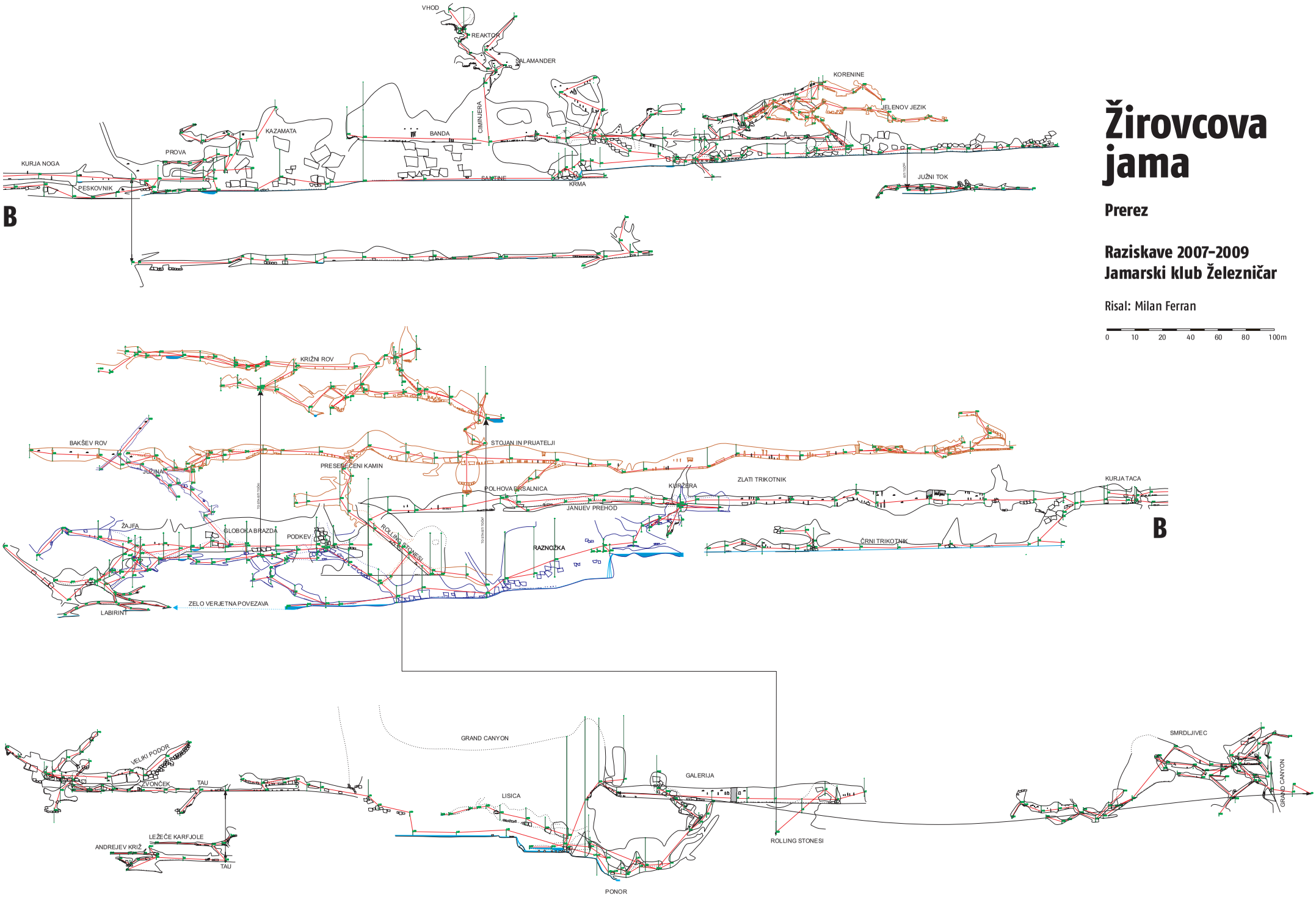
Raziskave 2007–2009
Jamarski klub Železničar

Risal: Milan Ferran

0 10 20 40 60 80 100m

N

A
LISICA
SMRDLJIVEC
PONOR
GALERIJA
GRAND CANYON
LEŽEČE KARFJOLE
ANDREJEV KRIŽ
TAU
VELIKI PODOR
ŽVONCEK
KURJA TACA
KURJA NOGA
PROVA
PESKOVNIK
G L I S T A
BANDA
VHOD
REAKTOR
CIMINJERA
KRMA
STERNA
JELENOV JEZIK
KORENINE
JUŽNI TOK

Žirovcova jama

Prerez

Raziskave 2007–2009
Jamarski klub Železničar

Risal: Milan Ferran

0 10 20 40 60 80 100m

Foto: Peter Gedei

Kamin v Rolling Stonesih

količine peska, na stenah rovov pa sledovi velikih povodenj. Ko visoke vode upadejo, se tudi pesek posuje nazaj v rov in preprečuje prehod v zaledje. Kar hitro sem povezal deset metrov dolgo RP1 s to vodno jamo. Manjka samo 70 metrov v globino in 700 metrov v tlorisu. Še kaj malega bo treba prej postoriti.

Spet v naš mokri in mrzli rov. Smer se je prevesila navzdol. Z glavo navzdol se je nadaljevalo tudi grebljanje. V vsaki akciji smo napredovali 10 do 15 centimetrov. Tako ne gre več! Vrnili smo se in rov uredili tako, da je bil prehod možen vsaj na kolenih. Počasi se je nakazovala razširitev. Nič pretiranega, še zmeraj ozko, še zmeraj v lepljivem blatu, le da z nogami naprej.

In prišel je dan z deževjem v zasneženo pokrajino. V podzemlje so se zlivale dvojne količine vode. Že kmalu za vhodom sva z Ljubom zaslišala rahel prepih. Tak šum smo sicer zaznali le tik pred ožino, tokrat pa je bilo drugače. Za vsakim ovinkom je bil zvok močnejši. Ko sva prišla v končne dele, sedaj že kakšnih 25 metrov daleč, se je jasno slišalo grmenje vode. To pa bo nekaj! V dveh akcijah sva prišla skozi zadnjo blatno ožino. Rov se je nenadoma zelo spremenil, bil je spodobno širok in brez blata. Izkazalo se je, da sva stala na vrhu 40-metrskega preloma. Šel sem v avto po opremo in vrv, nisem pa vedel, koga obvestiti. Malo jih je vedelo za lokacijo vhoda.

Potem pa čisti užitek, kamor sva se obrnila, je nek rov. Že v prvi akciji sva obredla kakih 500 metrov rovov. Tudi nadaljnja raziskovanja so se odvijala z velikimi koraki. Tri kilometre rovov smo raziskali brez velikega truda. Rovi so večinoma široki en meter, v prelomih tudi več. Iz podora v južnem delu jame priteka voda, ki se potem pojavlja v več odsekih, vmes pa izginja v sifone. V nekaterih delih so rovi izredno prepleteni in večinoma tvorijo obhode. Prelomi so praviloma visoki tudi 40 in več metrov. Pri raziskavah in meritvah so se pridružili še Stane Bajt, Andrej Erznožnik in Boštjan Vrviščar.

Ponovno smo se lotili drugih vhodov v bližini. Vhod v Sušico je bil

Foto: Peter Gedei

Prehod proti Provi

Foto: Peter Gedei

V Galeriji

Foto: Peter Gedei

Podorna dvorana pred Stojanom in prijatelji

Foto: Peter Gedei

Slap v Grand Canyonu

Foto: Peter Gedei

Bakšev rov

zarušen z velikimi skalnimi bloki. Kar hitro smo prodrli v notranjost, kjer nas je čakala mešanica gline in grušča, na srečo pa ni bilo blatno. Z nekaj odkopavanja smo prodrli v prvi večji prostor, kjer se cepita dve nadaljevanji. V spodnjem rovu smo prišli več kot 65 metrov globoko. To je že kar blizu rovom v Žirovcovi, a povezave nismo dosegli.

V jami smo se lotili plezanja kaminov in v neki akciji sva se trudila z Janijem Glavino. Kamin se nama ni zdel obetaven, pa še voda je curljala po naju. Deset metrov višje naju je pričakal podorni čep. Skoraj sva se že obrnila, pa sva vztrajala. Za las. Takoj za podorom je že čakala velika nagrada, 400 metrov večinoma velikih vodoravnih rovov. Posamezni deli so tudi lepo zasigani. Z Janijem sva v nekaterih delih čutila mrzel zunanji zrak. Iskala sva povezavo, pa se je vse končalo v podorih. Ko smo ta del izmerili, je postal aktualen vhod RP3, ki se nahaja le 40 metrov stran. Z Ljubom sva se lotila širjenja vhoda in v eni uri sva prišla skozi. Zelo lepa, prostorna, zasigana jama, dolga 150 in globoka 30 metrov. O povezavi z Žirovcovo pa nič. Na dveh mestih bo še treba kopati.

Sem pa tja smo raziskali še kakšno malenkost. Begala nas je zmešnjava rovov okoli Rolling Stonesov. Kako so nastali, kam je odtekala voda? Miha Staut je že ob prvem obisku trdil, da prepih prihaja iz do sedaj neznanih rovov. Iskali smo manjkajoči krak, a se ni ponudil sam. Z Andrejem Hlišem sva preplezala kamin v Rolling Stonesih in odkrila Galerijo. To je 90 metrov dolg in 1–3 metre širok vodoraven rov. Že na njegovi polovici sva slišala zamolklo bučanje vode. Adrenalin na kvadrat! Celo boljši občutek kot pogled v veliko črnino Stojana in prijateljev. To je »pogled« vsaj sto, dvesto metrov daleč. In res sledi Grand Canyon, 2–3 metre širok prelom s potokom na dnu. Stala sva na podornem zamašku 25 metrov nad dnom. Z nekaj akrobacijami in malo vrvi sva celo dosegla dno preloma. Malo sva se razgledala in zadovoljno zaključila akcijo.

Fronta je bila spet odprta. Ti deli so širši in nastal je problem, ki ga prej nismo poznali. To so podori. Kljub temu je kmalu padel še en kilometer. V severozahodni smeri se čuti prepih v štirih rovih. Vsaj dva kažeta na to, da bi nas lahko pripeljala do površja, ki je zelo blizu, mogoče 50 metrov stran. Prepih pa je tako usmerjen, da proti površju piha poleti. V tistem delu smo našli samo vhod RP9, kjer prepih kaže na to, da bi to bila povezava z Žirovcovo. Veliko kubikov materiala je končalo pred to jamo, pa se ni odprla.

V Žirovcovi jami smo tudi zadimili in čakali pred RP9. Dima nismo dočakali, tudi v bližnji okolici ne. Pozneje smo v RP9 napredovali, prav odpreti pa se noče. Veliko truda smo vlagali v ta vhod, ker bi nam skrajšal dostop do Grand Canyona. In tam je treba še veliko postoriti. Največji cilj je vsekakor prodor do končnega sifona in povezava z Jamo v Vranji peči. Tudi od kod priteka voda, bi bilo nadvse zanimivo, pa še kaj.

Z zunanje strani smo kopali še na nekaterih vhodih: RP0, RP4, RP5, RP7, RP10. Na preboje pa še čakamo. Toda netopirji v jami kažejo na to, da poznajo svoje poti, ki niso iste kot naše.

Milan Ferran, JK Železničar

Foto: Peter Gedei

Polhova drsalnica

Foto: Peter Gedei

Pred Raznožko

Maroltova jama

Maroltovo jamo s katastrsko številko 4895 so raziskovali in registrirali naši člani že leta 1978, vendar jim je nadaljevanje po 42 metrih preprečil sifon v precej neprijetni ožini.

Letošnja mrzla in suha zima je pripomogla k nizki in zamrznjeni vodi, kar nam je olajšalo prehod v notranje dele jame. V nekaj akcijah smo jo izmerili in pregledali vse prehodne dele. Ostalo nam je še nekaj ožin, ki bodo počakale na toplejše vreme ali podobno hladno zimo, medtem pa bomo pregledovali zanimiv teren nad vhodom.

Zdaj, ko tudi mlajši člani že hodimo v službo, izkoristimo vsak dela prost dan, četudi je kulturni. Tako smo se že teden pred 8. februarjem dogovarjali za akcijo. Sklenili smo, da gremo. Kam gremo, bomo pa že ugotovili.

Ker se nam ni uspelo dogovoriti nič konkretnega in se meni na predvečer ni ljubilo voziti po zasneženi avtocesti iz Maribora do Savinjske doline, se akcije nisem nameraval udeležiti. Vseeno pa sem v hecu naročil ostalim, ki so nameravali naslednji dan bolj na blef iskati jame, naj me pokličejo, če najdejo kaj resnega.

Foto: Silvo Ramšak

Vhod v Maroltovo jamo, slikan 14. februarja

Foto: Andreja Kladnik in Rok Kvas

Vhod v Maroltovo jamo, slikan 25. februarja po otoplitvi

Na praznik me okoli desete ure dopoldan zmoti klic. Na drugi strani Andrej: »Prideš? Jama šiba! ...« Že sem imel oblečen podkombinezon, naročeno opremo in bil na poti v Savinjsko dolino. Na takšni lokaciji, kjer je jama deset metrov s ceste in v dolini, se ne zgodi velikokrat, da se jama nadaljuje. Enkrat smo že imeli takšno srečo s Petačevo jamo.

Ko pridem domov, mi na hitro razložijo situacijo. Da so imeli namen pogledati Letuško jamo in so si pred tem ogledali še Maroltovo jamo. Tu so prišli do zamrznjenega jezera, nad katerim je močno pihalo. Dovolj, da se je Rok opogumil, testiral debelino ledu in se prebil v notranjost jame. Povedali so še, da so prišli do večjih delov in vode, da so prečkali jezerce, da jama še kar šiba in da so pogledali samo glavni rov.

Iz izkušenj jemljem »velike sobane«, »kamen ful leti« z rezervo – jih poznam, verjamem jim še tam do sto metrov. Mimogrede mi še dopovedo, da so me prostovoljno določili za risanje jame. Se mi zdi, da so me klicali samo zaradi tega.

Prvo merjenje

Pred jamo si pripravimo opremo in se v večji skupini kot navadno podamo noter. Nabralo se nas je osem. Ena skupina je pregledovala jamo in označevala rove meni in ostalim v drugi skupini, ki smo jamo merili in fotodokumentirali.

Jama se od zamrznjenega jezerčka rahlo dviguje in je bila takrat zelo suha. Zaradi temperaturne razlike tudi na večjih predelih (2 m širine, 0,7 m višine in –10 °C zunaj) čutimo prepih. Rov se zvija naprej in prostorov, kjer bi lahko vstal, še ni. Po 90 metrih od vhoda se rov spet malo razširi, deli so zapolnjeni s podornim kamenjem. Tu med kamenjem najdemo dele keramične posode. Tadej, ki se na takšne stvari spozna, pravi:

»Ob pregledu odlomka keramike je razvidno, da gre za ustje posode, ki po svojih merah ni bila ravno velika. Narejena je bila na lončarskem vretenu, saj so risi rahlo opazni na notranjem robu odlomka. Pri omenjenem tipu keramike gre za tip posode z dvojnim ustjem, ki je na zunanji strani rahlo odebeljen. Možno je tudi, da gre za nastavek – rob keramičnega pokrova posode.

Sestav gline ni čist, dodani so še drugi elementi, med njimi nekaj procentov primesi kremenčevega peska. V masi ni bilo organskih primesi, kar je bila značilnost izdelave iz časov prazgodovine, v določenih primerih tudi iz rimske periode, značilno pa tudi za pozno antiko od 5. do 7. stoletja ter zgodnji srednji vek (slovanska keramika praškega tipa I).

Žganje keramike je potekalo pod nadzorovano visoko temperaturo (850 °C), kar daje enotno barvo, v nasprotnem primeru bi bila barva jedra posode svetlejše barve kot zunanji rob posode.

Keramika je bila tudi dvakrat žgana, kar ponovno kaže na bolj dovršeno izdelavo in tehniko. Vidni pa so že precej uničeni ostanki glazure, kar daje občutek, da gre za keramiko iz starejšega obdobja. Ob tem lahko zaključimo, da imamo

Foto: Silvo Ramšak

Keramika, slikana približno 90 metrov od vhoda

Foto: Silvo Ramšak

Merjenje jame

Foto: Silvo Ramšak

Rov za jezerom

opraviti s keramiko novega veka, ki je industrijski izdelek in je bila v različnih variacijah prisotna v vsakem sklopu kuhinjskega posodja za vsakodnevno rabo. Absolutna datacija zaradi premajhnega vzorca ni mogoča, relativno pa jo lahko datiramo od 16. do 19. stoletja.«

Strop rova se tu dvigne in predvidevamo, da mora obstajati povezava s površjem. Rov se nato vztrajno vije naprej proti jugu, se rahlo spušča in se počasi spreminja v meander. Nekaj rovov, ki nakazujejo na nadaljevanje, se odpira v stropu. Za lažje risanje sledimo glavnemu rovu in si označujemo točke za merjenje stranskih rovov.

Na dnu je zdaj ravno toliko stoječe vode, da je treba plezati po stenah (vsaj tisti, ki raje jamarimo v gojzarjih). Strop se dvigne na nekaj metrov. Glavni rov prečka razpoka, ki odpira nove rove. Ker nas čas že priganja, se odločim, da bomo izmerili do jezerčka (kjer se obvezno namočimo), in raje ob povratku izmerimo še kakšen stranski rov. Če je zunaj –10 °C, se nočem močiti po nepotrebnem.

Med čakanjem na prvo ekipo, ki se je namočila in pregledovala notranjost jame, se malo razgledamo in pregledamo možna nadaljevanja v razpoki. Njena konca sta zasigana in zasuta, tudi prepiha ni. Višina razpoke je obetavna – bo za naslednjo akcijo. Vhod v rov, ki je pravokoten na razpoko in je na višini pet metrov, je zanimivejši. Vodi v približno isto smer kot rov za jezerom, le blaten je bolj. Grem pogledat, kako izgleda. Kmalu se spusti do vode in se razcepi. En krak gre verjetno do jezera, drugi pa v jamo. V najslabšem primeru sem prišel za jezero, v boljšem pa sta to še dva dodatna rova. Vrnem se proti veliki razpoki, da dokončam skico in označim vse točke za nadaljnje merjenje. Proti koncu se začne vračati prva ekipa, ki se je prebijala skozi jezero. Zanima me, ali so naleteli na kakšen rov, ki bi obšel jezero, pa me malo čudno gledajo: »Smo šli za vodo po glavnem rovu.« Nato le ugotovimo, da rov pride za jezero, torej se mu lahko naslednjič izognemo.

Na poti nazaj izmerimo še rov, ki delno poteka nad glavnim rovom, a je precej nižji. Proti vhodu je zrak vedno bolj mrzel, zunaj pa sploh. Ko pridemo do avtov, so mokri kombinezoni že zmrznjeni, pa hodimo le nekaj metrov.

Akcija je uspela, in še preden slečem podkombinezon, seštejem tisti dan izmerjene dolžine. Namerili smo 259,6 metrov dolžine s 13,6 metri višinske razlike (brez že znanega dela jame). Že to je veliko za jamo na tej lokaciji, fantje pa pravijo, da smo izmerili nekje do polovice glavnega rova. Počasi jim bom še verjel.

Drugo merjenje

Zaradi nam še nepoznanega terena so se v petek, 10. februarja, Rok, Goran in Andreja odpravili pogledat še teren nad jamo. Našli so dihalnik v bližini vhoda, ki po lokaciji ustreza delu jame, kjer smo našli lončevino. Če bi se nam uspelo skozi dihalnik prebiti do jame, bi po tej poti obšli jezero oz. sifon na vhodnem delu. Naslednji dihalnik, iz katerega je močno pihalo, je bil nekoliko višje nad jamo, še eden pa v starem kamnolomu, kjer »kamen kar leti«.

Naslednji dan pa smo nadaljevali z merjenjem. Z Andrejem sva pregledala na prejšnji akciji izpuščene stranske rove in ugotovila, da če čelada ne gre skozi, tudi midva ne prideva. Pogledala sva še zgornjo etažo, ki se na žalost zaključi v zasiganem podoru. V veliki razpoki smo preplezali kamina, ki se prav tako prehitro zaključita.

Skupaj smo namerili 621 metrov, kar postavi jamo med prvih deset na področju Spodnje Savinjske doline. Nekaj možnosti je še ostalo: jama se zaključi pod vrtačo in bi mogoče celo od zunaj prišli za sifon.

Potem smo nadaljevali po glavnem rovu, tokrat po suhem mimo jezerčka. Odpravili smo se do konca rova, kjer nam je pot ponovno zaprl sifon. Na levi smo podrobno pregledali rov, ki bi lahko vodil za sifon. Luknja je, piha tudi, le preozko je. Bo treba širiti. Preplezali smo še kamin v dvoranici pred sifonom, kjer očitno občasno priteka voda in kjer smo našli smrekove iglice. Na vrhu kamina je korenina drevesa, ki je zvita kot kača in nesramno opozarja, da je površje blizu. Pričeli smo risati in se počasi pomikali proti izhodišču. Nekaj rovov smo še označili za nadaljnje meritve. Ker smo začeli popoldne, nas je čas zopet priganjal. Zunaj je bilo spet mrzlo, vendar so bile že kmalu napovedane otoplitve, zato bomo morali pohiteti, dokler lahko v jamo pridemo po ledu.

V nedeljo smo imeli druge obveznosti, zato smo naslednjo akcijo planirali v torek po službi. Ker je ozračje že postajalo toplejše, smo za vsak slučaj prosili Silva, da preveri stanje ledu v jami, preden hitimo iz služb in se zastonj odpravimo v jamo. Okoli dveh je sporočil, da je led še vedno trden in da lahko nadaljujemo s pripravami.

Zaradi hitrejšega delovanja smo se v jamo podali le Andrej, Rok in jaz. Ker smo že usklajena ekipa, smo hitro napredovali do delov, ki jih je bilo treba izrisati. Pregledali smo še nekaj zadnjih ozkih in zavitih rovov, ki so se vili le okrog glavnega rova, nekaj ožin pa smo pustili za naslednjo zimo.

Tako smo skupaj namerili 621 metrov, kar postavi jamo med prvih deset na področju Spodnje Savinjske doline. Nekaj možnosti je še ostalo: jama se zaključi pod vrtačo in bi mogoče celo od zunaj prišli za sifon. Bo pa potrebna čistilna akcija v vrtači, saj je pošteno zapolnjena s smetmi. Tudi v jami je bila na delih voda »kosmata« in je smrdela po kanalizaciji. Domačine bomo morali opozoriti na onesnaževanje.

Ena od možnosti sta bila še dihalnika višje nad jamo. 25. februarja smo ju razširili in 10. marca izmerili. Prvega smo poimenovali Brezno nad Maroltovo jamo in ga bomo z 12 metri dolžine lahko registrirali, drugi pa je s šestimi metri globine prekratek.

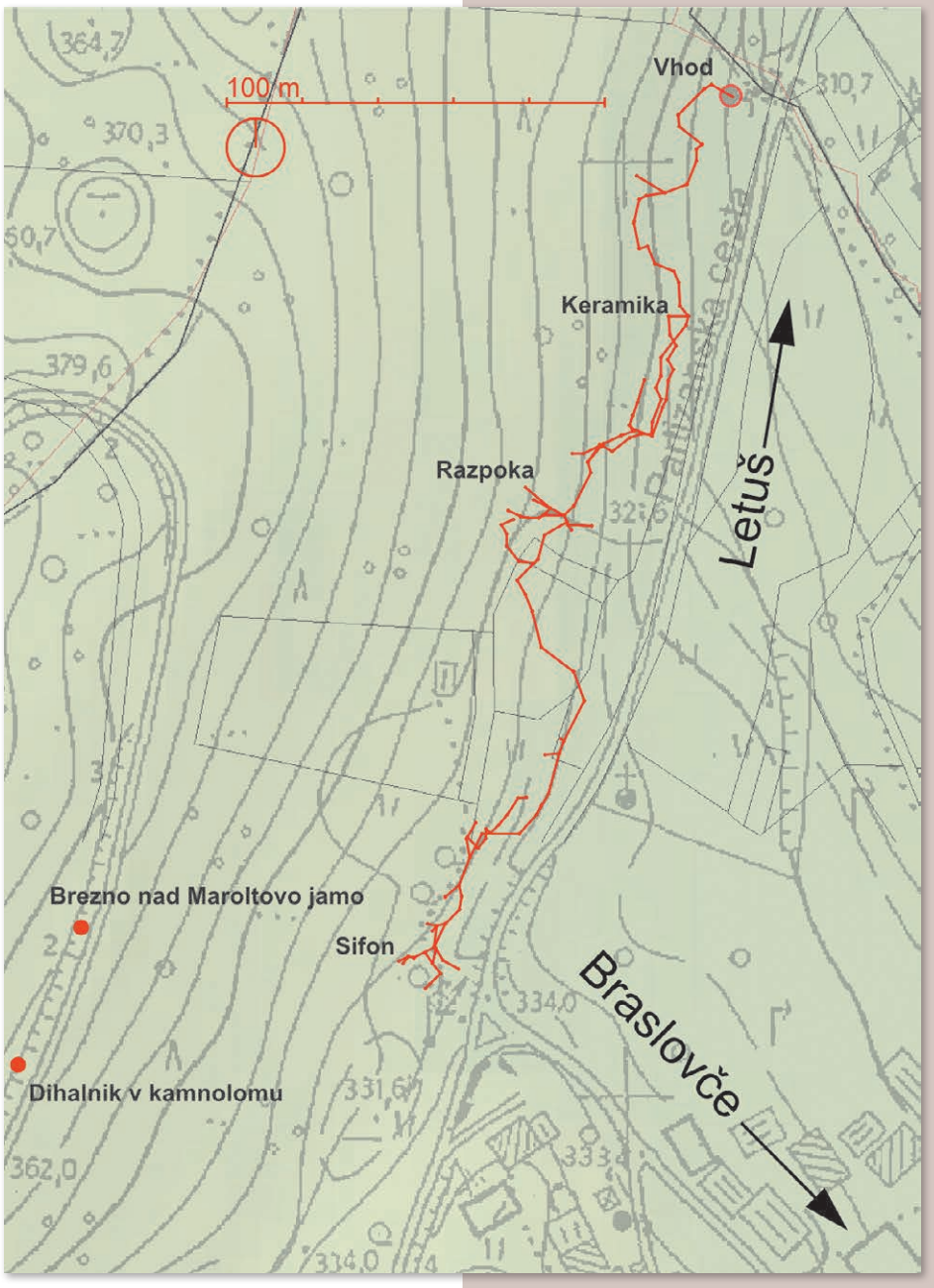
Pirhova jama

Ko smo širili in kopali vhod v Brezno nad Maroltovo jamo, ki leži tik ob cesti na Dobrovlje, nam je prijazen domačin Kondi povedal za njemu poznane jame v okolici. Nekaj je sicer že registriranih, od tega je ena zasuta s smetmi, pokazal pa nam je tudi vhod v Pirhovo jamo. Rekel je še, da so kot otroci radi obiskovali jamo in raziskovali po njej, na kar kažejo tudi sledi podpisov na stenah. Ime je jama dobila po domačinu, ki se je v času druge svetovne vojne skrival v njej. Vhod leži na robu vrtače, in čeprav je ta ob cesti, se vhod vidi le, ko si že čisto pri njem. Idealno skrivališče torej.

Po predhodnem ogledu smo se odločili, da je čas, da naši jamarji pripravniki pokažejo svoje sposobnosti ter jamo izmerijo in narišejo. V Pirhovo jamo, ki je dolga le 31 metrov, se po kratki stopnji spustimo v manjšo vhodno dvorano, od koder se jama razdeli v dva rova. Desni je krajši in se konča po skoraj sedmih metrih, levi pa je dolg 19 metrov in lepo zasigan. Na koncu se zaključi v podoru, vendar ni bilo čutiti nobenega prepiha, zato smo se odločili, da širjenje ne pride v poštev.

Nam je pa domačin še povedal, da so med pripravo ceste v kamnolomu naleteli na brezno. Ker ga niso mogli zapolniti, so ga zaprli z lesenim podom in ga nato zasuli. Za to brezno bomo morali počakati na zimo in termokamero, ki bo morda pokazala, kje se skriva.

Grega Ramšak, JK Črni galeb Prebold

Poligon jame in dihalnikov

Sodelujoči

Prvi ogled (8. 2. 2012): Rok Kvas, Andrej Ramšak, Uroš, Goran

Prvo merjenje (8. 2. 2012): Rok Kvas, Silvo Ramšak, Grega Ramšak, Andrej Ramšak, Uroš Ramšak, Jure Vedenik, Goran Stojanovič

Iskanje dihalnikov (10. 2. 2012): Rok Kvas, Andreja Kladnik, Goran Stojanovič

Drugo merjenje (11. 2. 2012): Rok Kvas, Andreja Kladnik, Silvo Ramšak, Grega Ramšak, Andrej Ramšak, Dani Prevoršek

Tretje merjenje (14. 2. 2012): Rok Kvas, Grega Ramšak, Andrej Ramšak, Silvo Ramšak (izvidnik)

Širjenje in risanje dihalnikov (25. 2. in 10. 3. 2012): Rok Kvas, Andreja Kladnik, Grega Ramšak, Andrej Ramšak

Risanje Pirhove jame (7. 3. 2012): Andrej Ramšak, Rok Kvas, Andreja Kladnik

Deset let vodenja Katastra jam Jamarske zveze Slovenije

Kataster jam sem prvič obiskal leta 1999. Kot pri vsakem jamarju je bil tudi moj obisk sprva namenjen iskanju zelo konkretne informacije, verjetno je šlo za kak načrt, pa vendar tak obisk pusti za tabo globlji vtis. Kako je bilo vse urejeno, koliko materiala, koliko dela je bilo v to vloženega. Ne vem, zakaj, ampak brez pravega razloga sem začel vedno bolj redno zahajati na Kataster.

Ko je v začetku leta 2000 prišlo do menjave vodje Katastra, je – kot v bistvu vsa leta prej in potem – zazevala potreba po pomoči. Ne spomnim se, ali me je takratni novi vodja Matej Dular prosil za pomoč ali sem mu jo sam ponudil. Najprej povsem neformalno sem začel pomagati pri delu Katastra. Poleg sprotnega dela mi je bil vedno največji izziv, kako to ogromno količino gradiva urejati, izboljšati iskanje, kakovost zbirke kot celote. Meni je to delo povsem zadoščalo in se niti nisem videl v vodstveni funkciji. Burno dogajanje na Zvezi leta 2001 pa je pripeljalo do tega, da se je ob volitvah leto kasneje mesto vodje Katastra sprostilo in nekako sem padel v to funkcijo.

Urejanje gradiva

Kataster jam je eden najstarejših geografskih informacijskih sistemov v Sloveniji. Da je preživel skoraj 90 let, se imamo zahvaliti njegovi robustni zasnovi in seveda jamarjem, ki so ga vodili ter prispevali podatke vanj. Robustna zasnova se sicer komu zdi staromodna, vodji pa postavlja okvir dela, ki naj se navzven čim manj spreminja. Zato je osnovni videz Katastra ostal v »mojih« desetih letih tak, kot ko sem ga prevzel.

Precej manevrskega prostora za izboljšave pa je bilo prav na področju urejanja. Naštejmo na kratko nekaj bistvenih posegov.

Elektronska vpisna knjiga. Dovršen sistem računalniške evidence prejetih zapisnikov sem prevzel že od predhodnika, odtlej pa smo ga občasno nadgrajevali in dopolnjevali. Poseben korak naprej je bil namenski progam Vpisna knjiga, ki ga je leta 2005 napisal Marko Erker. Vsi podatki o prejetih zapisnikih se odtlej vodijo v Accessovi bazi, program pa zagotavlja optimiziran uporabniški vmesnik za vpisovanje gradiva z možnostjo avtomatskega prebiranja zapisnikov. Program omogoča več vrst izpisov (objava izvlečkov na internetu, generiranje tabel, iskanje po avtorjih), kar močno olajša naknadno obdelavo. Istega leta smo pridobili nov elektronski naslov (kataster@jamarska-zveza.si) in vpeljali možnost elektronske oddaje zapisnikov. Ločene statistike nismo vodili, a po grobi oceni je danes tretjina zapisnikov oddanih preko e-pošte.

Izmenjava z Inštitutom. Ena najpomembnejših značilnosti Katastra je izmenjava gradiva z Inštitutom za raziskovanje krasa ZRC SAZU, ki poteka že desetletja. Vsebinsko v izmenjavo nismo posegali, smo jo pa optimizirali (dvakrat namesto enkrat letno, priprava tabel zapisnikov za lažjo recenzijo). Sodelovanje je bilo ves čas dobro, tako da smo vedno sproti urejali razne tehnične popravke.

Skrb za kakovost zapisnikov. Veliko truda smo namenili dvigu kakovosti prejetega gradiva. V ta namen smo organizirali vrsto izobraževalnih seminarjev (Matej Dular in podpisani), sam pa sem napisal obsežna navodila za izpolnjevanje zapisnikov, ki so prosto dostopna na internetu. Primere pravilno izpolnjenih zapisnikov je prispeval Borivoj Ladišić. Precej je pomagal tudi osebni stik, kjer smo posamezne jamarje opozarjali na pomanjkljivosti njihovih zapisnikov. Največ poudarka smo dali preverjanju koordinat jam. Rubrike zapisnikov so bile ves čas nespremenjene, z izjemo manjših dopolnitev v letih 2002/03.

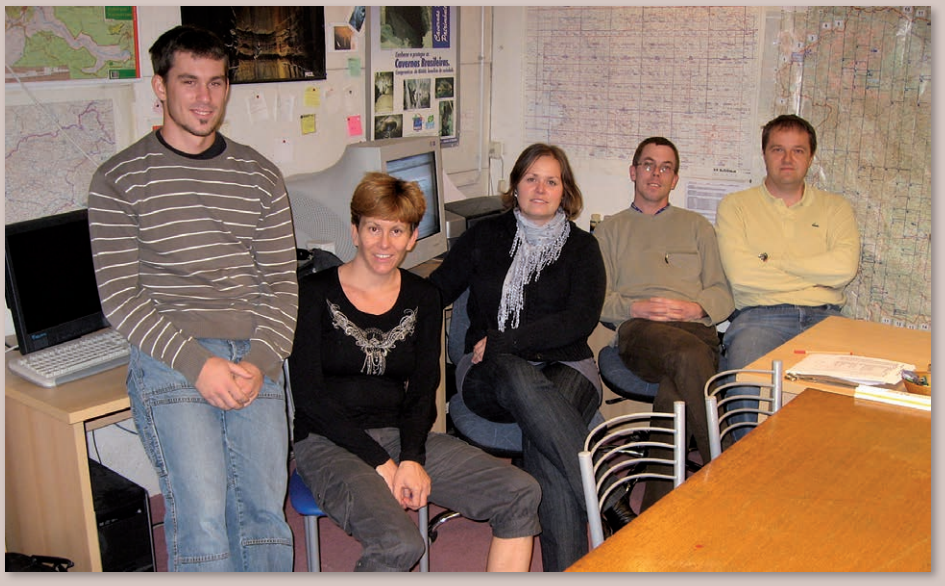
Redna poročila društvom. Dvakrat letno (pred 2005 enkrat letno) je vsako društvo prejelo poročilo o prejetem gradivu. Obsegalo je kratko statistiko, pregled novoregistriranih jam, opozorila o morebitnih pomanjkljivostih, od leta 2007 naprej pa še seznam celotnega gradiva z dodeljenimi katastrskimi številkami za vsak zapisnik posebej. Društva so v enakem tempu prejemala tudi podatkovno bazo jam in prosojnico za Interaktivni Atlas Slovenije. Občasno smo organizirali tudi posvete društev o aktualnih temah Katastra.

Urejanje papirnega arhiva. Večina arhivov po svetu je urejenih po določenih evidenčnih številkah, posebnost Katastrove zbirke v prostorih Zveze pa je v tem, da so jame urejene po lokaciji. Prednost ureditve je v enostavnosti za uporabnika: večina obiskovalcev išče bližnje jame, zato jim ustreza, da so zapisniki bližnjih jam vloženi blizu skupaj. Pač pa to prinese polno dodatnega dela za upravitelja arhiva. Za poenostavitev iskanja smo naredili naslednje: tiskanje standardnih ovojev za vse jame (podatki so generirani iz baze jam), tiskanje kazal jam za vse mape, tiskanje nalepk za lažje iskanje, izris meja map na stenski lokacijski karti in vpeljava računalniškega iskanja map v programu Vpisna knjiga. Večino teh posegov je bilo treba narediti za celotni fond, kar je trajalo več let, potem pa vsakoletno dopolnjevati. Ker se mape zaradi vstavljanja novih zapisnikov z leti »debelijo«, je treba vsakih nekaj let debelejše mape razdeliti na dvoje, jih preštevilčiti in prerazporediti po predalih. Dvakrat smo naredili okvirni popis gradiva in nazadnje ocenili, da ga je za približno 70.000 strani, zloženo pa je v 295 mapah. Leta 2008 smo v okviru obvezne prakse študentov geografije izvedli sistematični pregled celotnega gradiva s poudarkom na koordinatah, ki smo jih kolikor se da uskladili.

Publikacije in sodelovanje

Na domači strani Zveze je bila prav podstran Katastra tista, ki se je najpogosteje dopolnjevala. Poleg prej omenjenega izvlečka vpisne knjige in navodil smo redno obnavljali tudi seznam najdaljših (nad 1000 m) in najglobljih jam (nad 300 m). Na voljo je tudi podstran v angleščini vključno s formularji in navodili.

Poleg številnih člankov v Naših jamah in lastne rubrike v Jamarju smo objavili tudi nekaj prispevkov izven jamarskih krogov (Planinski vestnik, Delo Znanost). Nekaj je bilo tudi prispevkov na televiziji, npr. TV Tednik in odmevna tiskovna konferenca ob razglasitvi 10.000. jame.

Sodelavci Katastra jam ob predaji poslov 13. junija 2012: Jure Tičar, Vesna Hrdlička Bergelj, Mateja Ferk, Marko Erker in Miha Čekada

Imel sem več vabljenih predavanj o delovanju Katastra v mednarodni udeležbi: posvetovanje geodetov Srednje Evrope (Piran, 2006), Mednarodna delavnica o upravljanju podzemnih voda (Škocjanske jame, 2008), Strokovni seminar o katastru jam (Perušić, Hrvaška, 2011), italijanski jamarski kongres (Trst, 2011), srečanje Balkanske jamarske zveze (Logatec, 2012).

Znotraj Zveze je Kataster tesno sodeloval s Službo za varstvo jam, v manjši meri tudi z Izobraževalno komisijo (uvedli smo pogoj oddaje zapisnikov za nadaljevalne izpite) in Jamarsko reševalno službo (podpora pri reševalnih vajah, intervencijah, pomoč pri tolmačenju zakonodaje). Izven Zveze pa je intenzivnejše sodelovanje potekalo z Agencijo RS za okolje, Ministrstvom za okolje, Geodetsko upravo RS (pomembna pridobitev kopij kart TTN), Zavodom RS za varstvo narave in Ministrstvom za kulturo (arheološke jame).

Zakon

Zakon o varstvu podzemnih jam ima dolgo brado. Ker je bil prav Kataster eden osnovnih poudarkov zakona, je ta na(d)loga padla name, čeprav o sprejemanju zakonov nisem imel prav nobenih izkušenj. V igri je bilo veliko interesov, na začetku so nas precej postrani gledali, ampak ena stvar nas je držala pokonci: trdna ekipa znotraj Zveze (takšne trdnosti žal odtlej nismo več videli). V kombinaciji z dobro medsebojno podporo ter odkritim sodelovanjem z Inštitutom nam je uspelo izpogajati sprejemljiv kompromisni tekst zakona in nekaterih podrejenih pravilnikov. Seveda je to subjektivna ocena, vendar si upam trditi, da bi v danih razmerah težko dosegli kaj več.

Zakon je bil sprejet konec leta 2003 in odtlej smo z njim solidno shajali. Verjetno največji izplen za jamarstvo je bil letni prispevek okoli 25 tisočakov za zbiranje in obdelavo podatkov o jamah. S tem je Kataster – sicer posredno – dobil potrditev, da naše delo presega ljubiteljstvo, torej da ima od tega dela korist tudi širša družba. Manj opazna, a enako pomembna potrditev je tudi priznanje pomena Katastra za dejavnost reševanja iz jam, ki je izrecno zapisana v Resoluciji o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2009 do 2015.

Ko smo v okviru zakona prejeli prvi denar, je bil »problem« zase, kako ga porabiti, a smo ga na nekaj posvetih predsednikov društev rešili, tako da je polovica ostala Zvezi, prvenstveno za delovanje Katastra, polovica pa prispevnikom. Dobro se je obnesel model vrednotenja, kjer društva sama sebi točkujejo oddano gradivo, vodja Katastra pa ga preveri. Nekaj društev se je svojemu deležu odpovedalo, bodisi v korist Katastra ali bivaka na Kaninu. Hvala. Omembe vrednih zapletov nismo imeli, sistem je do lani zelo dobro tekel. Žal pa je lani ta vir usahnil, upam, da le začasno.

Iz prejetih sredstev smo na Katastru nakupili osnovno opremo, tj. pohištvo, računalnike, kopirne stroje, temeljito obnovili elektriko itd. Z letom 2006 smo v omejenem obsegu uvedli študentsko delo. Ta poteza se je zelo dobro obnesla, saj so trije študentje po začetnem »plačljivem« obdobju ostali sodelavci tudi po izteku financiranja. Nekaj denarja smo namenili za (so)financiranje investicij in projektov, povezanih z delovanjem Katastra. Gre za sofinanciranje postavitve bivaka na Kaninu (2010), kritje stroškov tiska Jamarske karte Kanina (2011) in sofinanciranje projekta terenskega pregleda jam v zaledju Krke (naročnik Agencija RS za okolje, 2011). V slednjem sem prevzel koordinacijo, Kataster pa je nudil informacijsko podporo društvoma, ki sta projekt izvajali. Podobno podporo projektu, vendar brez aktivne udeležbe, je Kataster nudil tudi pri »Projektu 99«, tj. terenskem pregledu izbranih 99 jam matičnega Krasa (ZRC SAZU, 2012).

Iz presežka sredstev je Kataster razpisal tudi tri interne projekte, namenjene društvom: popravljanje leg jam (2007), risanje načrtov večjih jam (2008) in monitoring stanja jam (2011). V sodelovanju s Službo za varstvo jam smo namreč oblikovali nov tip zapisnika (H – stanje jame) in v dobrega pol leta nam je uspelo evidentirati stanje v več kot 500 jamah. Nekaj sredstev je Kataster pridobil tudi na trgu, omenimo izdelavo elaborata o ranljivosti jam na trasi bodočega plinovoda. Izpostaviti je treba še prvo dokumentirano prodajo kopije načrta jame komercialnemu naročniku, za kar nas je pooblastil avtor načrta.

Za konec

Delo na Katastru (pa naj gre za vodjo ali pomočnike) pomeni predvsem veliko dela. Pogosto nezanimivega dela. Pomeni pa tudi krmarjenje med različnimi interesi (med jamarji in izven), pogajanja, sklepanje kompromisov, marsikdaj kdo ni bil zadovoljen ... a vse je bilo narejeno z namenom, da ta izjemni sistem Katastra jam deluje naprej in se bogati.

Karikirano povedano, eden hoče jabolka, drugi hruške, tretjemu je vseeno, četrti hoče olupljeno, peti narezano ... Dokler je naš skupni cilj, da sadje pojemo, se da vse dogovoriti, pa čeprav vodja včasih dobi kako pritožbo. Problem pa je, če začnejo vodjo maltretirati, koliko pešk je na katerem krhlju, ob tem pa jih sama jed sploh več ne zanima. Če to počno tisti, ki bi morali vodjo podpirati, pa v takšnih razmerah nima več smisla vztrajati.

Ko sem prevzel vodenje Katastra jam, je bilo registriranih 7793 jam, danes jih je 10.419. V teh desetih letih se je torej število znanih jam povečalo točno za tretjino, torej lahko odkrito trdim, da oddajam Kataster v dobri kondiciji. Novemu vodstvu želim veliko uspehov, naj se naš Kataster ohranja in razvija še naprej.

Miha Čekada, JK Železničar,
vodja Katastra jam JZS 2002–2012

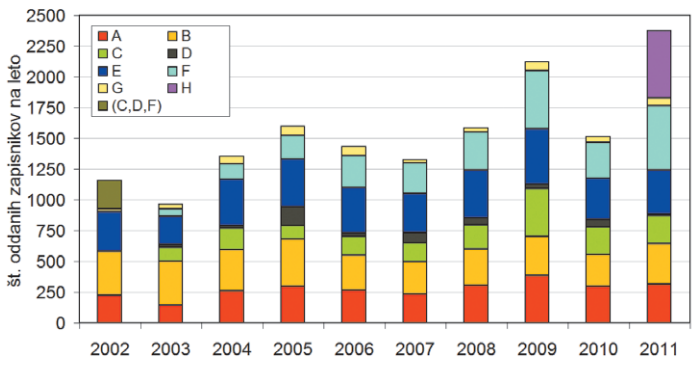
Društva, urejena po številu oddanih zapisnikov v letih 2002–2011

DRUŠTVO	ŠTEVILO ZAPISNIKOV
JK Novo mesto	3528
JK Krka	1330
KŠJK Speleos-Siga Velenje	1134
JK Železničar	1014
JO SPD Trst	913
JD Rakek	538
JD Danilo Remškar Ajdovščina	518
DZRJ Ribnica	497
JK Kamnik	480
JD Sežana	394
DZRJ Kranj	393
JK Temnica	392
KJ Kostanjevica na Krki	365
JK Črni galeb Prebold	353
JD Logatec	310
JK Borovnica	294
JD Gregor Žiberna Divača	279
DZRJ Simon Robič Domžale	196
JD Netopir Kočevje	171
JO PD Tolmin	159
DZRJ Luka Čeč Postojna	156
JD Dimnice Koper	150
DZRJ Ljubljana	108
DRP Škofja Loka	104

Društva z manj kot sto oddanimi zapisniki: JD Netopir Ilirska Bistrica, JK Brežice, Belokranjski JK Črnomelj, PD Šimdra, Društvo ljubiteljev Križne jame, JD Carnium Kranj, JD Hrpelje-Kozina, JD Kraški leopardi Renče, DZRJ Bled, JD Semič, Šaleški JK Topolšica, JK Tirski zmaj, JD Gorenja vas, ŠD Tornado, ŠD Trident, Društvo Sirena sub, ŠD Grmada, Krasoslovno društvo Anthron, JK Srečko Logar Idrija, JD Karlovica.

V tem času je 201 zapisnik oddal Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU, 532 tujci in 200 ostali prispevniki. Skupaj je bilo oddanih 15.427 zapisnikov.

Zgoščen pregled prejetih zapisnikov glede na tip po posameznih letih

Sodelavci Katastra jam v letih 2002–2012

Miha Čekada, JK Železničar, 2002–2012
Matej Dular, DZRJ Ljubljana, 2002
Irena Stražar, DZRJ Simon Robič Domžale, 2002–2007
Jože Košir – Cox, ŠD Tornado, 2003
Vido Kregar, JK Kamnik, 2005
Mojca Vrviščar Zazula, JK Železničar, 2005–2006
Marko Erker, JD Logatec, 2005–2012
Mateja Ferk, JK Železničar, 2006–2012
Nejc Stanek, JD Carnium Kranj, 2010–2011
Vesna Hrdlička Bergelj, JK Železničar, 2010–2012
Jure Tičar, JK Brežice, 2010–2012

La grotte des Chamois

V okviru študijskih raziskav zatrepnih dolin v Franciji se mi je ponudila priložnost raziskovanja francoskega podzemlja. Jama La grotte des Chamois (po naše Gamsova jama) spada med najpomembnejša francoska jamarska odkritja zadnjih let. Raziskave, ki potekajo pod vodstvom Philippa Audraja in Jeana-Clauda d' Antoni-Nobécourta, so v treh mednarodnih poletnih jamarskih taborih razkrile več kot 10,5 kilometra dolg sistem.

Foto: Jure Tičar

Pobočja masiva Grand Coyer z vidnimi plastmi apnenca

Jama je v Alpah Visoke Provanse okoli sto kilometrov severozahodno od Nice. Razvita je v masivu Montagne de Beaussebérard, zaledje vodnih tokov pa sega vse do vrha 2693 metrov visokega masiva Grand Coyer. Vhod se odpira v steni stranske zatrepne doline nad kanjonom Pasqueiret. Pod vhodom je močan izvir Coulomp, ki se s povprečnim pretokom 1 m^3/s uvršča med najpomembnejše v porečju reke Var.

Do jame lahko prispemo iz smeri Nice po dolini reke Var. V kraju Entrevaux se usmerimo proti severozahodu in peljemo do vasice Castellet-lès-Sausses. Po petih kilometrih od omenjene vasi zapeljemo na makadamsko pot mimo zavetišča Col du Fâ do parkirišča na koncu ceste. Nadaljujemo peš po kolovozu do zapuščene vasice Aurent, ki je od parkirišča oddaljena 45 minut hoda. Tu se usmerimo v kanjon Pasqueiret proti zahodu, kjer najprej sledimo stezi ob reki Coulomp, nato pa se strmo vzpnemo po stenah kanjona približno dvesto metrov nad dno doline. Po ozki stezici nato sledimo plastnicam in prečkamo več erozijskih žarišč in melišč. Po uri hoda od Aurenta v daljavi zaslišimo slap, nato pa prispemo do izvira Coulomp. Ob nizkem vodostaju ga je enostavno prečkati, ob visokem pa je treba uporabiti tirolsko prečnico. Za izvirom se odpira zatrepna dolina, v njeni severni steni pa je 64 metrov nad izvirom vhod v jamo. V vhodnem delu je že nekaj let postavljen tabor, ki premore vso opremo za raziskovanje in delo v jami.

Prve raziskave so se pričele z É. A. Martelom, ki je jamo obiskal že leta 1908 in 1909. Kasneje jo je za potrebe vodne oskrbe Nice obravnaval M. L. Bertrand, ki je leta 1914 na tem območju izvajal hidrogeološke študije. V letih 1971–74 je jamarski klub Nice prečkal prvi sifon, leta 1982 pa so potapljači preplavali tretji sifon in raziskali jamo v dolžini 275 metrov.

Med leti 2007–2011 so se v jamskem sistemu začele obsežnejše raziskave pod vodstvom Jean-Clauda d' Antoni-Nobécourta in Philippa Audraja. V tem obdobju so bile izvedene tri mednarodne jamarske odprave, s katerimi so do današnjega dne raziskali več kot 10,5 km rovov. Večja odkritja so bila rezultat vzpostavitve črpalnega sistema v prvih treh sifonih, ki jih je moč izpraznit v 18–30 urah.

Geološko strukturo masiva Grand Coyer gradi sinklinala, ki je orientirana proti jugu, kamor upadajo tudi plasti kamnin. Masiv na dnu gradijo laporji, na njih pa so odloženi kredni in laporнati apnenci, ki jih prekriva tanka plast numulitnih apnencev. Nad njimi so eocenski laporji, najvišje dele masiva pa sestavlja peščenjak. Tako je večina kraškega vodonosnika, razvitega

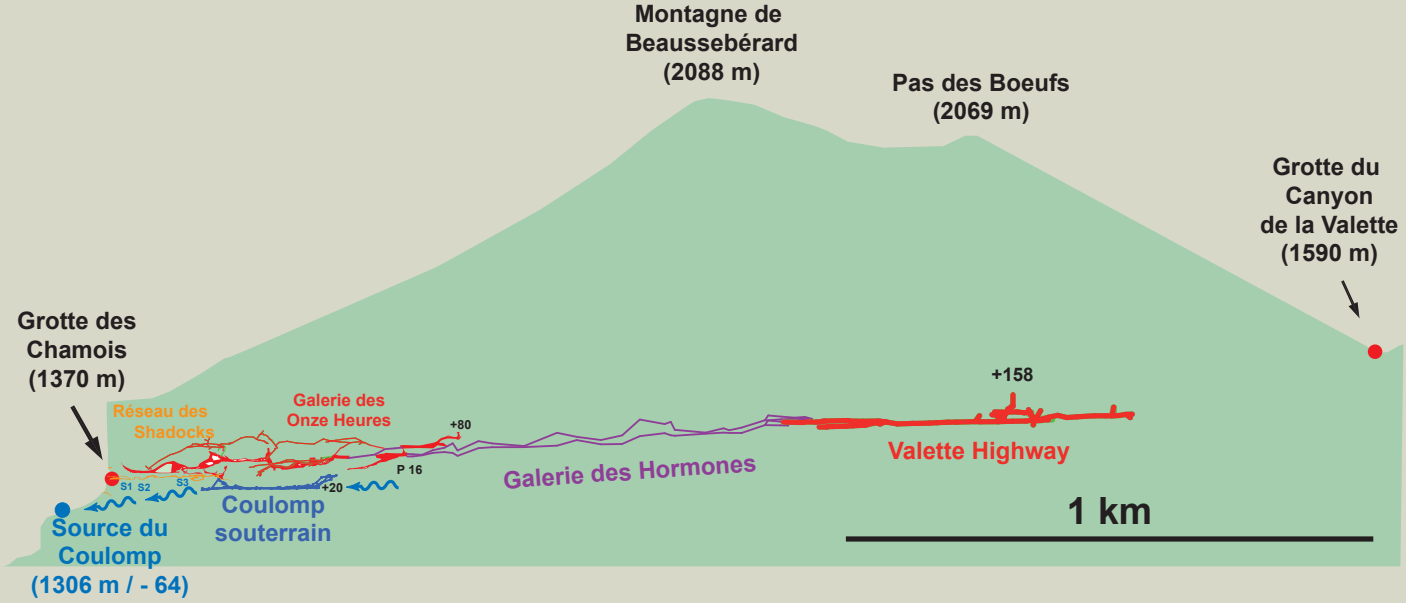

Foto: Jure Tičar

Vhodni del jame je urejen v tabor

v krednih apnencih, prekrita z neprepustnimi ali delno prepustnimi kamninami.

Na območju prevladuje izrazit fluvialni gorski relief z določenimi značilnostmi ledeniškega preoblikovanja. Litološke značilnosti pogojujejo izostanek tipičnih kraških oblik, ki se kažejo zgolj kot kraški izviri, ponori in posamezni vodoravni speleološki objekti. Izdanki apnenca so ujeti med plastmi laporja in na pobočjih tvorijo strukturne stopnje, ponekod tudi manjše kraške planote (npr. Plan des Mouches). V lapornatih plasteh se pojavljajo številna erozijska žarišča.

Kraški vodonosnik je razvit v krednih apnencih in se razteza na površini med 18 in 37 km^2. Ocene površine so odvisne od usmerjenosti in izpostavljenosti apnencev ter možnosti dotoka vode v kraški vodonosnik iz više ležečih gora. Glavni izvir Coulomp je na nadmorski višini 1306 metrov in se v 60-metrskem slapu izliva v dolino Pasqueiret. Njegov povprečni pretok znaša 1 m^3/s, med poplavami novembra 2011 pa so bile zabeležene najvišje pretočne vrednosti, ki so znašale 15–20 m^3/s.

Na celotnem območju je bilo odkritih le nekaj speleoloških objektov, kar pa je glede na »ujetost« kraškega vodonosnika pričakovano. Nekaj manjših je v dolini Valette na severni strani gore Montagne de Beaussebérard, kar pa se povezuje z vrezovanjem doline v kamninsko maso in posledično ločitvijo manjših jam (sektorjev) od večjega jamskega sistema. Rovi v manjših speleoloških objektih imajo namreč velike dimenzije (nekaj metrov širine in višine) in so pogosto zapolnjeni z večjo količino sedimenta večjih frakcij – prodniki.

Glavni del jamskega sistema je razvit v prelomni strukturi NNE–SSE, ki vodi v smeri doline Valette. Prvih 450 metrov jame predstavlja iztočni del glavnega rova, sestavlja pa ga serija sifonov, ki so napolnjeni z jamskim mlekom. Za temi nizkimi in vodnimi rovi se odpirajo večje galerije in rovi, široki okoli osem, visoki pa mestoma tudi do 40 metrov. Del jame, ki poteka v nizvodni smeri, se konča v dvorani Salle des Plongeurs (50 × 25 m), katere končni deli so zgolj 20 metrov od površja pod meliščem v zatrepni dolini.

V smeri sever-severovzhod lahko nekaj sto metrov sledimo večjim rovom Galerie des Anapophyses, kjer se nato prek 16 metrov globoke stopnje spustimo v Galerie des Hormones. Ta rov se aktivira v primeru zapolnitve vodonosnika in prevaja nekaj kubičnih metrov vode. Razteza se ob glavnem prelomu več kot kilometer daleč, njegove dimenzije pa dosegajo tudi 20 × 30 m. V njegovem končnem delu sta kamina, za katera se predvideva povezava s površjem Montagne de Beaussebérard. S plezanjem v kaminu Réseau 13 so napredovali do višine +284 metrov glede na vhod v jamo, v kaminu Méandre sulfurique pa do višine +158 metrov. Napredovanje je v obeh kaminih še vedno mogoče.

V nizvodni smeri se rov Galerie des Hormones nadaljuje skozi Canyon aval fossile in Salle des Slovènes, za katerima prispemo v aktivne rove podzemne reke Coulomp. Ta se razteza v dolžini nekaj sto metrov in sledi prelomnim strukturam v smeri NNE–SSW in ESE–WNW. Rov se v obeh skrajnih točkah zaključuje s sifonom, kamor bodo usmerjene prihodnje raziskave.

Raziskave v jami La grotte des Chamois in njeni okolici se bodo v prihodnosti še nadaljevale, saj bo med 4. in 15. avgustom 2012 organiziran že 4. mednarodni jamarski tabor. Osredotočili se bodo na iskanje nadaljevanja v kaminih Réseau 13 in Méandre sulfurique, potapljanje v podzemni reki Coulomp, iskanje novih vhodov v jamski sistem ter različne geološke in biološke študije. Zaradi oteženega in razmeroma nevarnega pristopa v jamo skozi sifone se bo raziskovalna ekipa posvečala tudi kopanju podorov v rovih blizu površja. Nedvomno jama, ki že več kot sto let buri duhove med raziskovalci, v svojih globinah skriva še marsikatero presenečenje, zaradi česar je vsakokratni obisk posebno doživetje.

Jure Tičar, JK Brežice

Foto: Jean-Yves Bigot

Brzice na podzemni reki

Foto: Jean-Yves Bigot

Oblikovanost rova Vallete Highway

Foto: Jean-Yves Bigot

Minaret v Valette Highway

Abisso Firn

Ledeniško področje na italijanski strani pod vrhom Kaninskega Vršiča skriva brezno globine pod 700 metri, ki se še nadaljuje. Vhodno brezno globine 495 metrov, imenovano v spomin na prijatelja jamarja Fabia Skabarja, ki je pred dvema letoma podlegel nesreči v hribih, je postalo italijanska legenda; kot enotna vertikala je rekord v Italiji in sedma na svetu.

Jamarsko društvo Grotta continua (v prevodu Jama se nadaljuje) smo skupina prijateljev, ki nas druži ljubezen do podzemnega sveta. V nekem trenutku življenja so se naše poti križale, nas zbližale in z isto željo, brez nepotrebne birokracije, brez predsednikov, brez nadrejenih, podrejenih, brez statuta in pravil, smo sestavili skupino, ki želi ustvarjati in raziskovati skrivnostni podzemni svet. Pomembni so iskrenost, lojalnost, zdrav razum in empatija vsakega posameznika ter jamarske izkušnje, ki so do sedaj peljale našo barko naprej. Prebrisanci in koristoljubneži pri nas niso dobrodošli! Iskrenost, resnost in profesionalnost pri nas veljajo več kot vsi papirji, dovoljenja in avtorizacije ...

Foto: Grotta Continua

Ledeniško področje pod vrhom Kaninskega Vršiča

V tem duhu je naš član Michele Potleca, geolog in jamar, s prijateljem RR s tržaške univerze (Dipartimento di Geoscienze dell' Universita degli Studi di Trieste) v okviru projekta Kriosfera Kanina raziskoval ledeniško področje na italijanski strani pod vrhom Kaninskega Vršiča, na območju neverjetne biorazličnosti treh biogeografskih področij: mediteranskega, balkanskega in alpskega. Zaradi ledenika, ki se krči, je topli jamski zrak izvrtal pot do svetlega in radovednemu jamarju pokazal pot do svojih globin. Prepih, ki ga je spremljal v izdolbenem osrčju ledenika, je obetal nekaj velikega! Glas o najdbi se je zelo hitro razširil.

Začele so se priprave na obisk jame v visokogorju. Glede na prosti čas smo se posamezniki organizirali in začeli raziskovati. Pri prvem obisku brezna je nad vhodom še gospodaril osem metrov visok ledenik. Fantje so opremili začetni del brezna v globini približno 20 metrov, ven so se vrnili z veselim vzklikom: »Grotta continua!«

Prepih je bil močan, obetal je neverjetne razsežnosti. Veselje ob odkritju je bilo neizmerno, vzburjenost ti da krila, pravijo. Vedno bolj smo bili prepričani, da imamo v rokah nekaj zelo velikega, da se pod nami odpira vertikalna pošast!

Z Nevejskega prevala smo odrinili z Bonnitovo toyoto landcruiser do koče Gilberti in si tako prihranili dve uri hoje do izhodišča. Oprtali smo si težke nahrbtnike, ki so nas vlekli k tlom, še zlasti mene, čeprav se mi je zdelo, da je moj še najmanj težak. Bonni in Kubo sta pomagala nositi opremo, ker sta nas nameravala počakati zunaj in izkoristiti čas za raziskovanje na površju. Korak za korakom smo si uro in pol utirali pot do jame. Del steze se vzpenja na sedlo, del se vije po mulatjeri več ali manj na isti višini, s katere je lep razgled na italijansko pobočje Kanina. Nato smo se začenjali vzpenjati proti ledeniku, lep čas po melišču in nato še po ledeniku. Morda bi potrebovali dereze, v razmislek, ko bo ozračje ohlajeno. Vhodno brezno se je odprlo na nadmorski višini 2275 metrov.

V jamo smo se odpravili v dvojicah. Giusto in jaz sva opremljala, Tony in Celly sta merila in skicirala. Že pri prvih raziskavah smo ugotovili, da je jama izredno mrzla in mokra, tako da so bile moje priprave usmerjene v dovolj topla oblačila. Fantje so se smejali mojemu oblačenju in me hecali, da sem kot michelinka, da bom imela srečo, če se bom pod površjem lahko gibala. Toda za mojo občutljivost na mraz in mokroto je bila odločitev o izbiri oblačil več kot primerna. Počutila sem se krasno. Gibalna sposobnost se je tudi izkazala za dobro.

Lučke na čeladah so premalo osvetlile temino, ki se je razprostirala pred nami ob vsakem obisku jame. Skale, ki smo jih lučali v temo, da bi ugotovili vsaj približno globino brezna, so nam zapirale sapo, spogledovali smo se, na trenutke se nam je zdelo, da sanjamo, zvok se izgublja v temi ... ni konca ... mogoče pa pridemo ven v Boki ... Sanje! Vznemirjenje je raslo od obiska do obiska in vsakokrat znova smo načrtovali novo raziskovalno akcijo ob ugodnih vremenskih razmerah.

Z geološkega vidika se je jama odprla v triasnem dachsteinskem apnencu, ki nakazuje veliko možnosti, da gre v globino pod 700 metrov. Vhodno brezno globine 495 metrov, imenovano v spomin na prijatelja jamarja Fabia Skabarja, ki je pred dvema letoma podlegel nesreči v hribih, je postalo italijanska legenda; kot enotna vertikala je rekord v Italiji in sedmo na svetu.

Pri peti odpravi smo se vsi premočeni in zmrznjeni ustavili nad breznom, ki se je zdelo brez dna. S seboj smo vzeli premalo rink, opremljevalni komplet je ostal pri nekom doma. Še dobro, da naš geolog Potle ne gre nikamor brez svojega kladivca, in še tega smo izgubili na zadnjem pritrdišču. Vsi nesrečni smo opazovali, kako izginja

Foto: Grotta Continua

Raziskovalci pri vhodu v jamo

Foto: Grotta Continua

Vhod pod ledenikom

Foto: Grotta Continua

Zgornji del brezna

v temi, brez orodja smo bili nemočni. Za ta dan smo končali, vendar nas je čakalo še veliko akcij, saj glavnega brezna, ki smo se mu izognili zaradi vode, nismo niti povohali. Tudi tam se vržene skale izgubijo v svojem ehu in zdi se, da se nadaljuje v peklu ...

Naša šesta avantura v brezno Firn, 2. oktober 2011. Tokrat smo se bolje organizirali, oprema je vsa tu, nič nas ne more presenetiti! V odpravi nas je bilo pet, dva sta opremljala, trije so merili, skicirali in na določenih višinah vzeli tudi vzorce za analizo kamnine. Zunaj nas je pričakal naš Pippo s svojim prijateljem, znanim fotografom za National Geographic Fabiom Liveranijem, ki je ovekovečil avanturo. Glede na izkušnje prejšnjih akcij, ko smo se vračali na površje mokri in premraženi, nam je bila tokrat premočenost prihranjena. Dosegli smo globino 650 metrov, kjer se jama nadaljuje z ozkim meandrom. Malo smo poskušali razširiti, vendar se vedno bolj oži. Prvi hip smo bili malo razočarani, da se je že končalo ... Saj je še veliko drugih brezen na razpolago, preden se lotimo širjenja na tej globini ...

Odločili smo se za konec akcije, naredili še nekaj fotk in se odpravili proti površju. Nameravali smo razopremiti ta del brezna, vendar smo pri vzpenjanju zagledali okno, ki obljublja nadaljevanje. Zadnji, Giusto, se je zagugal vanj, izginil in ga ni in ni bilo ... Trije, ki smo čakali novice na ozki polički na pritrdišču, smo že občutili mraz, ki počasi zleze do kosti. Zaslišali smo klic: »Grotta continuaaaa!«

Ne bo treba razopremiti, čakajo nas nove akcije!

Že vsa trda od mraza sem se odpravila ven, ostali so sledili. Pred nami je bilo dolgo vzpenjanje. Nekje na 500 metrih je bil Kubo, peti član, ki se je odločil, da ne gre naprej. Ob 22.00 sva se odpravila ven, kjer so naju na vhodu pozdravile bleščeče luči fotografa Liveranija in topla skodelica čaja. Pippo, Liverani in njegova družica so ob potrpežljivem čakanju na naš prihod in migetanju nešteto zvezd dodobra občutili nočni oktobrski mraz. Vsakega, ki je prišel ven, je Liverani fotografiral in za trenutek smo se počutili kot filmske zvezde. Ob vzpenjanju iz temnih globin je vsak bil bitko s samim seboj in premagoval meje lastnih zmogljivosti ... in ko jih premagaš, se počutiš krasno, kot prerojen si, in ko misliš, da nisi zmožen narediti nobenega giba več, te tvoje telo vedno znova preseneti, koliko zmore!

Vrnitev po ledeniku je bila avantura (brez derez), avantura, ki bi jo lahko plačali, če ne z življenjem, pa vsaj s poškodbami! Mislim, da smo bili vsi kar precej na trnih, ko smo se prebijali čez ledenik. Vrnitev do koče Gilberti se nam je zdela neskončna. Delal se je dan, in ko je ravno vzhajalo sonce, smo kot klade popadali v svoj nedotaknjeni svet, da smo si spet nabrali moči.

V naslednji akciji so fantje prišli na globino 720 metrov, kjer se ne konča, in tako so še brezna, ki čakajo, da jih raziščemo. Vremenske razmere so se obrnile, zapadel je sneg in onemogočil dostop do vhoda. Nova raziskovanja lahko pričakujemo šele avgusta, oziroma ko nam bo naklonjeno vreme in nam bo dovolilo dostop do vhoda. Čakajo nas tudi nova brezna, odkrita v okolici Firna. Dela ne bo manjkalo.

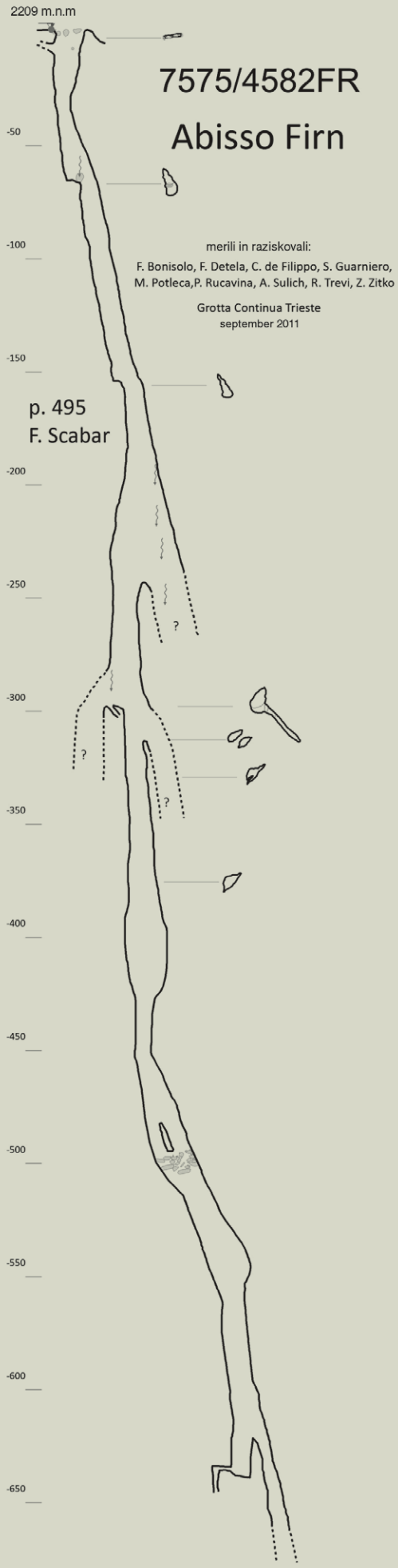
Fantje in dekleta, brezno Firn se nadaljuje!

Zdenka Žitko, JD Grotta continua

Foto: Stefano Guarniero

Ekipa na dnu brezna -650 m

Dežela dolgega belega oblaka – Nova Zelandija

Aotearoa oz. Dežela dolgega belega oblaka, kot so jo poimenovali prvotni prebivalci, je po oceni večine eden najlepših delov sveta. Je dežela čudovite narave in mnogih kontrastov, katere velik del se še danes ponaša z neokrnjeno naravo.

Visoke gore, zeleni pašniki, turkizna gorska jezera, globoki fjordi, gejzirji, jame, še vedno delujoči vulkani, kilometre dolge peščene plaže, oceani, delfini, kiti, tjulnji itd. spominjajo na čas, ko tja še ni stopila človeška noga. Strogo varovana narava, po drugi strani pa moderna mesta z zelo razvito infrastrukturo.

Foto: Mateja Mazgan

Turkizna jezera in beli vrhovi se po lepoti lahko kosajo z zeleno pokrajino poleti. Težko oceniti, kaj je lepše.

Lepote novozelandske narave se ne da opisati z besedami

Res je, kot opisujejo to deželo mnogi – najlepši del sveta. Neskončno velike planote, nad katerimi se bohotijo visoki hribi, pogosto z belimi vrhovi, in turkizno modra jezera, ki jih obdajajo zeleni pašniki, so glavni razlog, da jo mnogi primerjajo kar s Slovenijo. Izjemno zelena dežela je polna kontrastov – po eni strani visoke gore, strma pobočja, pod njimi pa fjordi, ki se močno zajedajo v kopno. Neokrnjene narave je na pretek, tako da je za ljubitelje narave potovanje zares nepozabno doživetje. Najlepše doživeta narava je ob potovanju v lastni organizaciji, ko se lahko človek ustavi točno na točki, kjer je zanj najlepše, in se tega naužije tudi ob kakšnem pohodu. Glede na varnost dežele in dostopnost narave je pravi raj za razne športne aktivnosti.

Bližnja srečanja z divjimi živalmi

Nova Zelandija se lahko v prvi vrsti pohvali tudi s tem, da na svojem ozemlju načeloma nima nevarnih živali, kot so kače, medvedi, volkovi, kar pomeni, da je dostop do narave še toliko lažji in nenevaren. Je pa možno nekatere za nas prav posebne živali videti čisto od blizu. Kiti s svojo velikostjo dajejo prav poseben občutek majhnosti, medtem ko delfini v številčnih jatah s svojimi vragolijami kar zaustavijo dih. Radovedne kije oz. ptiči, podobni papigam, obiskovalce spravljajo v smeh ob gnjavljenju za hrano. Tjulnji ob lenem poležavanju na skalah, škarpah, poteh ali, še huje, kar kolesarskih stezah navidezno dajejo prav prijeten vtis. Ko pa se jim kdo preveč približa, hladnokrvno pokažejo velike zobe.

Najbolj posebno žival, imenovano kivi, je žal možno videti le v zaprtem prostoru. V naravi so že tako iztrebljeni, da jih tam skoraj ni več. Na videz zelo nerodni ptič je v realnosti prav hiter in gibčen, sploh pa plašen. Zaradi svoje posebnosti je postal kar simbol Nove Zelandije. Ni pa edini posebni ptič te dežele, tu gre tudi za albatrosa, katerega velikosti z razprtimi krili se kar ne da načuditi. Toda nam najnenavadnejše živali se da videti v podzemlju.

Svetleči črvi

Organizmi, ki so prilagojeni na življenje v jamah, so pogosto edinstveni. Svetleči črvi prosto visijo z jamskih sten oz. stropov. Videti so kot

Foto: Mateja Mazgan

Mnogi ledeniki so dostopni peš, seveda priporočljivo z vodnikom.

Foto: Mateja Mazgan

Tjulenjem se je tudi v naravi možno povsem približati.

Foto: Mateja Mazgan

Jame Waitomo na Severnem otoku

Foto: Mateja Mazgan

Starodavna jamska razsvetljava z baklami

svetleče niti in v popolni temi s svetlobo, ki jo oddajajo, dajejo občutek, kot bi gledali jasno nebo ponoči. Odrasli organizmi izgledajo kot nekakšna muha, za malenkost večja od komarja. Z oddajanjem svetlobe lovijo plen. Večino življenja preživijo kot ličinke, saj so takšni od šest do dvanajst mesecev, odvisno od hrane.

Na stenah oz. stropih jam si uredijo svilnata gnezda, iz katerih napeljejo svilnate niti, ki so videti kot svetleči črvi. Ker so te niti zelo lahke, si črvi najdejo prostor brez vetra, zato jim najbolj ugajajo jame. Na svilnatih nitkah so kapljice strupa, na katerih se svetijo ličinke in privabljajo plen. Lačna ličinka sveti svetleje kot tista, ki je pravkar jedla. Kot plen se med mrežaste niti najpogosteje ujamejo komarji, vešče in majhne muhe. Če je plena malo, ličinke postanejo tudi kanibali in jedo druge ličinke. Ko se razvije odrasla žival, živi le kratek čas, ker nima razvitih ust in se ne more prehranjevati – v povprečju okoli tri dni. Svetleči črvi imajo zelo malo sovražnikov, pogosto edini pa je človek.

Jame

Večina novozelandskih jam je apnenčastih, nekaj pa jih je tudi v lavi. Najzanimivejše so v okoliših Waitomo, Nelson in Westland. Na Severnem otoku je več jam, ki so nastale v lavi, medtem ko na Južnem prevladujejo apnenčaste. Najbolj znane jame Severnega otoka so Waitomo, okoli 12 kilometrov dolg, zavit podzemni sistem. Njihova največja posebnost so svetleči črvi, ki jih lahko najdemo samo na Novi Zelandiji in v določenih predelih Avstralije. Na Južnem otoku pa so najgloblje jame države z največjo globino nekaj čez 1000 metrov. Med njimi so tudi tri najdaljše: jama Bulmer s 66 kilometri in še dva sistema, dolga 32 in 24 kilometrov.

Zgodovina novozelandskega jamarstva

Zgodovina novozelandskega jamarstva sega nedaleč nazaj, v leto 1940, ko se je zbrala skupina ljubiteljev jam iz Aucklanda in okolice. Najprej so raziskovali jame v lavi, kasneje pa so našli tudi danes najbolj znane jame Waitomo. Leta 1957 so na Južnem otoku odkrili predel z velikimi jamskimi sistemi, med njimi tudi najglobljo novozelandsko jamo.

Leta 1949 je nastala jamarska zveza, v katero je vključenih devet klubov, ki skupaj premorejo okoli 300 članov. Vanje se lahko včlanijo vsi, ki imajo interes za raziskovanje jam. Članarina znaša 35 dolarjev. Vsak član prejema revijo Tomo Times, ki izhaja na dva meseca in zajema vse novosti glede odkritij jam, družabnih dogodkov, klubskih novic, oglaševanja, jamarskih izletov itd., in jamarski bilten, ki prinaša dolgoročne razpise glede raziskovanja jam in objavlja tudi druge članke na to temo.

Jamarska reševalna služba

Tudi Nova Zelandija ima glede na pestro število jam urejeno reševalno službo, organizirano na enak način kot ostale reševalne službe. Policija opravi logistična opravila, nakar po potrebi za pomoč pokliče jamarske reševalce, ki izvedejo reševalno akcijo v jamah. Jamarska reševalna služba je organizirana po okoliših, tako da po potrebi pokličejo tiste, ki so bliže nesreči. Redno skrbijo za vaje, vsaka tri leta pa je organizirana nacionalna vaja, ki jo financira policija.

Trenutna struktura jamarske reševalne službe je bila razvita v zadnjih 15 letih, saj so bila pred tem reševanja iz jam razmeroma redka. Po nesreči leta 1980, ko so bili v jami ujeti trije jamarji in reševalna služba še ni bila razvita, so se po napornem reševanju skupaj s policijo dogovorili o ustanovitvi posebne reševalne službe.

Waitomo

Najbolj znane in turistično najrazvitejše jame so v predelu Waitomo. Velika turistična atrakcija turistom nudi takšne in drugačne načine obiskovanja podzemlja: od kratkih, enostavnih ogledov do pravega adrenalinskega obiska z jamarsko opremo po vrveh, spuščanja z blazinami po jamskih rekah, vožnje z čolni itd. Vožnjo z blazinami po ledeno hladni podzemni reki imenujejo podzemni rafting (black water rafting), pri čemer je treba najprej v popolni temi skočiti dva metra globoko v vodo, nato pa plujete skozi rove z napihljivim obročem okoli pasu. Začetki tega adrenalinskega športa segajo v leto 1987, ko je eden izmed jamarjev priplul skozi jamo Ruakuri. Tudi za Novozelandce velja ta del za središče njihovega jamarstva. Tu je tudi največje jamarsko društvo v državi.

Dežela dolgega belega oblaka je to, kar si mnogi želimo za svoj dom. Tudi sama sem občutila, da bi tam lahko kar ostala. Prijazni domačini, prijetna klima, občutek domačnosti, čudovita neokrnjena narava, zanimive jame, idealen sistem in še mnogo mi je dokazalo, da je bilo to eno izmed mojih lepših potovanj.

Mateja Mazgan, KŠJK Speleos-Siga Velenje

Jamskega okrasja tudi v teh jamah ne manjka.

Foto: Mateja Mazgan

Osnovni podatki

Nova Zelandija je otoška država v jugozahodnem Pacifiku približno 1600 km jugovzhodno od avstralske obale. Sestavljena je iz dveh glavnih otokov, ki ju ločuje 23 km široki Cookov preliv. Glavno mesto je Wellington, največje pa Auckland. Jezik je angleški, nekaj procentov domorodcev pa še govori maorščino. Je parlamentarna demokracija in ustavna monarhija z okoli štirimi milijoni prebivalcev. Časovni pas je +12 ur glede na Slovenijo.

Novosti v jamarski razsvetljavi

O jamarski LED razsvetljavi smo pisali že v drugi številki revije Jamar. Takratni pregled je povzel stanje tovrstne razsvetljave v letu 2008, do danes pa se je s pojavom novih LED svetlečih diod, ki dosegajo 1000 lumnov svetlobnega toka, tudi na tem področju marsikaj spremenilo.

Zaradi nizkih cen in enostavne dosegljivosti v internetnih trgovinah se je v zadnjem času razmahnila samogradnja. Osnovni elementi so sila preprosti, saj jih sestavljajo svetleča dioda, tokovni regulator, kovinsko ohišje, namenjeno hlajenju in zaščiti, ter vir električne energije. Težja plat samogradnje je seveda v načinu, kako sestaviti osnovne elemente v neko uporabno razsvetljavo, primerno za jamarstvo. V prvem poizkusu ponavadi ne uspe najbolje in tudi izvedba je lahko vedno še boljša, kar pa ima svojo ceno. Zato se ponavadi raje odločamo med izdelanimi jamarskimi lučmi, ki so seveda dražje, a preverjene. Kljub vsemu naj vas neuspeh ne odvrne od preizkušanja, saj bo na koncu morda prav vaša rešitev vam najustreznejša. Eno takšnih zgodb si lahko preberete v okvirčku na desni strani.

Najboljše jamarske luči še vedno izdelujejo pri švicarskem podjetju Scurion, vendar so kljub vrhunski izdelavi cenovno izredno neugodne. Prav zaradi slednjega so se pojavili že prvi »kloni« scurionov za okoli tretjino cene originalne izvedbe. Najmočnejši scurion 1500 z dvema svetlečima diodama Cree XM-L premore okoli 1450 lumnov svetlobnega toka. Ohišje je seveda še naprej vrhunske izdelave s samoumevno vodotesnostjo in robustnostjo, na voljo je popolna nastavljivost kombiniranja stopenj svetilnosti, o samem delovanju in trajanju akumulatorjev pa še ni bilo žal besede. Vendar nas tak luksuz udari po žepu s kar 760 evri (brez davka in carine). Na voljo je tudi šibkejša izvedba scurion 700 s 740 lumni svetlobnega toka, ki pa je s 457 evri (brez davka in carine) prav tako občutno draga.

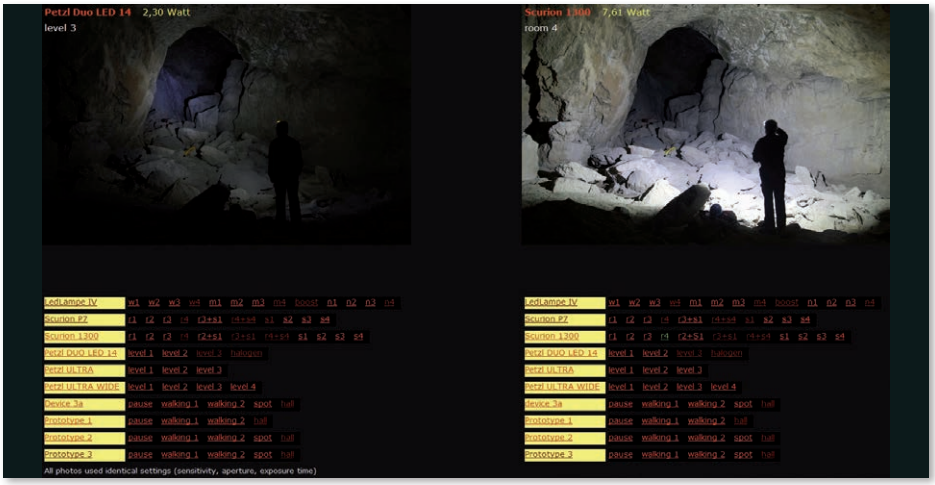
Najbližji cenejši »klon« z imenom El Speleo so izdelali kar na Hrvaškem, ki se od scuriona, razen cene (okoli 230 evrov), načeloma razlikuje »le« v elektroniki. Na voljo ima ozek in širok snop, ki ju je moč vključiti v treh stopnjah, vendar le vsakega posebej, požrešnejši pa je tudi v porabi. Pred kratkim je model El Speleo postal na voljo tudi v ZDA, s čimer bo gotovo pridobil veljavo, in kot kaže, tudi razvoj ne bo počival. Podobna luč je tudi angleška Little Monkey Rude Nora s podobnimi karakteristikami in ceno kot El Speleo, vendar nam je ni uspelo preizkusiti. Ob nakupu vseh omenjenih luči prejmete tudi Li-ion akumulator in ustrezni nosilec.

Pred časom smo zasledili še eno jamarsko luč, LedLampe IV švicarskega podjetja Spelemat. Kot vse ostale ima tudi ta vgrajeni dve svetlobni diodi, vendar obe z lečami in difuznim steklom, ki poskrbi za lepšo svetlobo in je prijaznejša do drugih jamarjev. Nenavadno je škatlasto ohišje, prodajajo pa jo brez akumulatorjev in ustreznega ohišja. Deluje tako na Li-ion akumulatorje kakor tudi na štiri AA-baterije. Zaradi tega jo lahko priklopimo kar na obstoječi kabel Petzlove luči Duo 14 in z malce iznajdljivosti dodamo še Li-ion izvedbo. V luči sta vgrajeni dve svetleči diodi Seoul P7, vrhunska elektronika, ki omogoča raznovrstno nastavljanje in dolgo trajanje. Prek spleta jo lahko naročimo za okoli 220 evrov, velika pomanjkljivost pa je kar trimesečni dobavni rok.

Tudi pri Petzlu ne počivajo. Poleg nove jamarske čelade, na kateri je vgrajena njihova svetilka Ultra, lahko od julija naprej kupimo za slabih 140 evrov novo naglavno luč Petzl Nao, ki je prejela številne nagrade. Premore kar 355 lumnov svetlobnega toka, vgrajen pa ima inovativen sistem avtomatičnega zatemnjevanja glede na oddaljenost od objekta. Ohišje je tudi vodotesno do 30 centimetrov in kljub trakovom za pritrjevanje je luč primerna za jamarstvo. Polnimo jo lahko prek USB-vmesnika, prek katerega jo lahko s posebnim programom tudi nastavljamo. Deluje s pomočjo Li-ion akumulatorja, možna pa je tudi kombinacija z dvema AAA- ali LR03-baterijami.

Za konec pa še malo eksotike. Pri slovenskem zastopniku kolesarskih luči Magicshine smo zasledili nov model MJ-880, ki je lahko primeren tudi za jamarstvo. Premore kar 2000 lumnov svetlobnega toka, pet stopenj nastavljanja jakosti, možna pa je tudi izvedba z naglavnim trakom. Na žalost je oblika priloženega akumulatorja prirejena za kolesarstvo, manjka pa tudi ustrezni nosilec za akumulator, ki je s 400 grami med težjimi.

Peter Gedei, JK Železničar

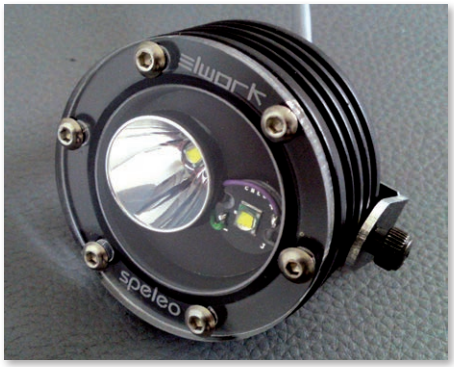
V veliko pomoč pri izbiri LED razsvetljave je tudi spletna stran www.hirlatz.at/lampenvergleich4/lampenvergleich_en.html**. Na žalost avtor novejših izdelkov še ni vključil.**

Spletni naslovi

Scurion: www.scurion.ch/jm
El Speleo: elspeleo.com, speleoled@net.hr
Little Monkey Rude Nora: www.littlemonkeycaving.co.uk
Ledlampe IV: www.spelemat.com/ledlampe/LedLampe_IV_en.htm
Petzl Nao: www.petzl.com
Magicshine MJ-880: www.singla.si

Scurion 1500

El Speleo

LittleMonkey Rude Nora

Da te bolje vidim

Kot marsikdo izmed jamarjev tudi sam že leta jamarim s čelado, opremljeno s Petzlovim duom. Vedno mu je delala družbo še karbidovka, medtem ko je bil duo zgolj rezerva, s svežimi baterijami pa se je dalo posvetiti tudi v kak ne previsok kamin. Tako je bilo, vse dokler si nisem pred nekaj leti privoščil modela Moduled 14.

Duo s Petzlovim Moduled 14

Kupil sem še polnilne baterije in karbidovka je vse večkrat ostajala doma. Nadgrajeni duo sicer ni svetil tako lepo kot karbidovka, a se je izkazal za zelo zanesljivega in bistveno manj nerodnega. Edina stvar, ki je ostala iz nekih drugih časov, je bila halogenska žarnica, uporabna zgolj še kot kontrola preostale kapacitete baterij. Odločil sem se, da stvar vzamem v svoje roke in zamenjam halogenko z močno ledico.

Najprej sem nabavil ledico, regulator in ločo in bil prijetno presenečen nad jakostjo. V prvem poskusu mi je vse skupaj uspelo spraviti v dua, a ne brez grobih posegov. S pridobljenimi izkušnjami in uničenim duom za seboj sem sedaj bolje vedel, kaj je moč storiti. Zadal sem si, da mora predelava zahtevati čim manj nepovratnih posegov in čim bolj ohraniti duov prvotni videz. Nastala je predelava V1, ki je žal zahtevala rezanje reflektorja. Kljub temu da mi je Petzlov uvoznik podaril petnajst reflektorjev, sem moral kolege prositi za reflektorje, da sem jih lahko imel za nadaljnje predelave. Tuhtal sem o novi predelavi, ki ne bi potrebovala prav nikakršnega posega in bi bila v celoti povratna. Odpovedal sem se izvirnemu videzu, zamenjal leče in nastala je predelava V2.

Predelavi se med uporabo ne razlikujeta, saj za obe uporabljam isti regulator in ledico. Snop ledice seže bistveno dlje od halogenke, pri čemer ledica ne porabi nič več in lahko na polnilnih baterijah gori tri ure in več. Primarna luč seveda ostajajo originalne ledice.

Nadgradnja halogenke V2 (ok. 180 lm)

Ker pa se je od časa do časa name obrnil kak jamar z duom brez ledic (samo z žarnicami), sem začel razmišljati o celoviti predelavi. V drugem poskusu je nastal nov prototip.

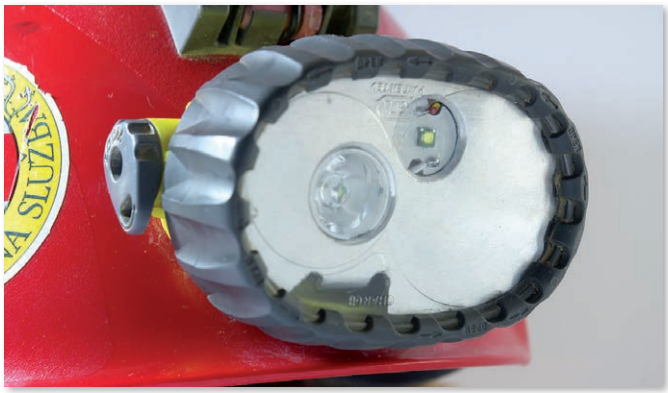
Medtem ko sem pri prej omenjenih nadgradnjah halogenke uporabil regulator z eno jakostjo, sem v celotni predelavi tako za snop kot za razpršeno svetlobo uporabil regulator z več jakostmi, tako da posamezna ledica lahko sveti z 290, 150 ali 25 lm in traja 2,5, pet ali dvajset ur.

Tako predelani duo se ne more kosati s sodobnimi jamarskimi lučmi, so pa take posodobitve neprimerno cenejše. Kot se je izkazalo, je moč v dua spraviti 300-lumensko ledico, a bi bilo pri tem treba za spodobno avtonomijo zamenjati baterije oziroma predelati škatlo. Na tem mestu pa je že bolj smiselno luč narediti v celoti. Mogoče pa še kaj uspe!

Matjaž Milharčič, DZRJ Luka Čeč Postojna

Nadgradnja halogenke V1 (ok. 180 lm)

Celotna predelava (ok. 290 lm)

Ledlampe IV

Petzl Nao

Magicshine MJ-880

Institucionalne osnove varnosti osebne varovalne opreme v jamarstvu

Ljudje smo vselej čutili potrebo po tem, da obvladujemo svoje okolje. Zaradi najrazličnejših vzgibov smo pri tem skušali dostopati tudi na težje dostopne kraje, kar počnemo še danes. K temu so nas vodili bodisi potrebe bodisi iskanje zapolnitve prostega časa. V preteklosti je prvi vzgib močno prevladoval nad drugim (npr. nabiralci drevesnega medu ali školjk na morskem dnu, postavitev cerkvene strehe, pa tudi domovanja na težko pristopnem kraju, kot je stena, jama ali drevo). Z ustvarjanjem materialnih presežkov je večanje deleža prostega časa privedlo do eksplozije različnih oblik njegove potrošnje, ki jim danes pravimo življenjski slogi.

Oblika prostočasne potrošnje na odprtem in pogosto tudi v naravi, za katero se je uveljavil izraz »outdoor«, črpa svojo energijo na eni strani iz romantičnega eskapizma, povratka k naravi in iskanja vzorov v plemenitem divjaku, na drugi strani pa iz mnogo kasnejšega okoljevarstvenega gibanja, ki poleg ohranjanja narave stremi tudi k njenemu neškodljivemu užitju. Brez nepotrebnega zahajanja v podrobnosti lahko ugotovimo, da outdoor sektor na krilih modnosti omenjenih dejavnikov v zadnjem desetletju izkazuje izjemno gospodarsko rast in se po ustvarjenem prometu dokaj enakovredno priključuje sektorju dela na višini.

Znotraj obeh omenjenih področij obstaja cela plejada najrazličnejših dejavnosti in tudi zgolj razvojno pogojenih razlik med različnimi šolami. Na področju športa bi tako v grobem lahko ločili vrsto podskupin. Pri tem je koristno poudariti, da je outdoor sektor precej širši od njegovega segmenta, ki se odvija na izpostavljeni višini. Med vidnejše znotraj tega segmenta sodijo alpinizem, jamarstvo, športno in balvansko plezanje, premikanje po zavarovanih poteh, hoja po vrvi ali traku, adrenalinski parki ter nekoliko ločeno od teh padalstvo in zmajarstvo v vseh svojih pojavnih oblikah. Tudi področje dela na višini se deli na številne skupine, vendar se ta prispevek osredotoča predvsem na varnost osebne varovalne opreme, ki jo uporabljamo v jamarstvu. Večina te mora namreč prestati dokaj rigorozne standardizirane preizkuse, saj potencialno varuje uporabnika pred smrtjo.

Tako rekoč nobena osebna varovalna oprema, ki jo danes uporabljamo v jamarstvu, ne izvira iz osebne proizvodnje, pri kateri bi proizvajalec opremo tudi uporabljal, s čimer bi sam jamčil za svojo varnost. Opremo v veliki večini primerov kupimo. S tem zapade v okvir varstva potrošnikov, kjer je med drugim eno temeljnih določil, da mora biti blago za uporabnika varno. Prosti pretok blaga je gonilo konkurenčnosti in ekonomske rasti in je prav zaradi tega osrednji steber več kot 500-milijonskega enotnega evropskega trga. Blago mora torej zaradi zaščite javnega interesa poskrbeti za ustrezno ravnotežje med prostim pretokom blaga in zagotavljanjem ustreznega nivoja varnosti državljanov.

Pri zagotavljanju prostega pretoka blaga ima za tehnične proizvode glavno vlogo harmonizacija tehnične zakonodaje, namenjena uporabi v direktivah o tehnični harmonizaciji, ki je v Evropi znana že od leta 1985. V tem okviru se je v evropskem redu uveljavil tako imenovani novi pristop, ki določa zgolj minimalno zahtevano raven zaščite, ne prejudicira pa izbire tehničnih rešitev za dosego tega cilja. Harmonizacija tehnične zakonodaje je tako sodobno orodje, ki spodbuja razvoj in konkurenčnost ter omogoča proizvajalcem in trgovcem, da svoje proizvode prosto tržijo na notranjem evropskem trgu.

Tako rekoč nobena osebna varovalna oprema, ki jo danes uporabljamo v jamarstvu, ne izvira iz osebne proizvodnje, pri kateri bi proizvajalec opremo tudi uporabljal, s čimer bi sam jamčil za svojo varnost.

Postopek ugotavljanja skladnosti je način preverjanja in doseganja skladnosti proizvodov z zahtevami zakonodaje. V Sloveniji ga povzema Zakon o tehničnih zahtevah za proizvode (Ur. l. RS 17/2011). Ti postopki so različni za posamezno vrsto proizvodov in jih določajo posamezne direktive novega pristopa. V direktivah so zapisane minimalne zahteve, ki naj bi jih glede varnosti in skladnosti izpolnjeval posamezni proizvod. Podpira jih seznam harmoniziranih standardov, uporaba katerih ustvarja domnevo o skladnosti z direktivo, na katero se nanaša. Informacijo o teh seznamih objavlja Evropska komisija v Uradnem listu skupnosti, vendar je ta seznam informativnega značaja.

Slovenski inštitut za standardizacijo (SIST) redno privzema harmonizirane standarde v sistem slovenske standardizacije, zato so vsi harmonizirani evropski standardi tudi slovenski. Od evropskih jih ločimo po predponi SIST (npr. SIST EN 341:2011). Svež seznam harmoniziranih standardov je vsako leto objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije. Te sezname si je za različna področja, ki jih urejajo direktive novega pristopa, mogoče ogledati na spletni strani Ministrstva za gospodarstvo (www.mgrt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/notranji_trg/seznami_harmoniziranih_standardov/).

Direktive, ki imajo za podporo sezname harmoniziranih standardov, delimo v štiri skupine. Med njimi je skupina 21 direktiv novega pristopa, ki zahtevajo oznako CE. Znotraj te se nahaja direktiva Sveta Evropske unije o približevanju zakonodaj držav članic v zvezi z osebno zaščitno opremo (89/686/EGS). V Sloveniji to povzemajo Pravilnik o osebni varovalni opremi (Ur. l. RS 29/2005) in njegove dopolnitve (Ur. l. RS. 23/2006 in 76/2011). Ta pravilnik in evropska direktiva, iz katere izhaja, določata pogoje za osebno varovalno opremo, ki se daje v promet in se začne uporabljati tako, da so zagotovljeni njen prosti pretok ter varnost in zdravje uporabnikov.

Sledeč pravilniku in direktivi, ki jo povzema, je osebna varovalna oprema vsaka oprema ali pripomoček, ki je bil načrtovan in izdelan zato, da ga posameznik nosi ali drži s ciljem varovanja

pred eno ali več nevarnostmi za zdravje in varnost – od zaščitnih čelad do golenskih ščitnikov za nogometaše. Osebna varovalna oprema pomeni:

- vsako napravo ali pripomoček, ki ga posameznik nosi ali drži zaradi varovanja pred eno ali več nevarnostmi za zdravje in varnost (npr. vrvna zavora),
- vsako enoto, ki jo sestavlja več naprav ali pripomočkov, ki jih dobavitelj poveže v celoto za varovanje posameznika pred enim ali več istočasno nastopajočimi tveganji (npr. tovarniško izdelana popkovina z vponkami),
- varovalno napravo ali pripomoček, ki je ločljivo ali neločljivo združen z osebno opremo, ki ni varovalna in jo posameznik nosi ali drži pri delu za izvajanje posebne dejavnosti (npr. kolenski ščitnik, ki se vstavi v običajno delovno obleko),
- zamenljive sestavne dele osebne varovalne opreme, ki so bistveni za njeno zadovoljivo delovanje in se uporabljajo izključno za takšno opremo (npr. rezervni kolut vrvne zavore).

Osebna varovalna oprema je glede stopnje nevarnosti tveganja, pred katerim ščiti uporabnika, razvrščena v tri kategorije, od katerih je odvisen tudi postopek ugotavljanja skladnosti z direktivo:

- **I. kategorija** zajema opremo, ki uporabnika varuje pred minimalni tveganji, katerih učinke, če so postopni, lahko ugotovi varno in pravočasno. V to kategorijo spada oprema, ki ščiti pred površinskimi mehanskimi poškodbami, čistilnimi sredstvi z blagim delovanjem, ne zelo vročimi elementi, neekstremnimi atmosferskimi dejavniki, manjšimi udarci in vibracijami, sončnimi žarki in podobno,
- **II. kategorija** zajema opremo, ki ne spada v I. ali v III. kategorijo, na primer cepini in dereze,
- **III. kategorija** zajema opremo, ki je namenjena varovanju pred smrtnimi nevarnostmi ali pred nevarnostmi, ki lahko resno in nepopravljivo poškodujejo ali ogrozijo zdravje in katerih takojšnjih učinkov, ki jih predvideva proizvajalec, uporabnik ne more pravočasno ugotoviti. V to kategorijo uvrščamo vso opremo za varovanje pred padci z višine, torej tudi opremo, ki jo jamar potrebuje za premagovanje vertikalnih odsekov jame.

Preden lahko proizvajalec ponudi svoj proizvod s področja osebne varovalne opreme trgu, mora nujno opraviti postopek ugotavljanja skladnosti z ustrezajočo direktivo, na katero so vezani evropski standardi. Za ugotavljanje skladnosti obstaja osem z direktivami novega pristopa povezanih metodoloških modulov. Ti določajo različne stopnje nadzora priglašenega organa pri ugotavljanju skladnosti. Priglašeni organ je organizacija, ki je skladno z zahtevami mednarodnega standarda ISO 17025 akreditirana za preverljivo in ponovljivo preizkušanje določene skupine oziroma določenih skupin proizvodov. Za področje osebne varovalne opreme, ki varuje pred padci z višine, je na evropskem nivoju štirideset takih organizacij.

Skladnost osebne varovalne opreme za zaščito pred padci z višine se preizkuša z najzahtevnejšim modulom H, ki zajema sodelovanje priglašenega organa v vseh fazah načrtovanja, proizvodnje in preizkušanja izdelka ter izhaja iz standarda kakovosti ISO 9001. Tega proizvajalci I. kategorije niso primorani početi, saj lahko sami z dokazljivim zagotavljanjem primerne kakovosti internega laboratorija na podlagi poročil izkazujejo skladnost svojih proizvodov priglašenemu organu.

Preden lahko proizvajalec ponudi svoj proizvod s področja osebne varovalne opreme trgu, mora nujno opraviti postopek ugotavljanja skladnosti z ustrezajočo direktivo, na katero so vezani evropski standardi.

Družina evropskih standardov je proizvod ene izmed treh evropskih standardizacijskih organizacij (CEN, CENELEC in ETSI), ustvarjen z namenom določanja pravil, smernic in značilnosti za dejavnosti ali rezultate dejavnosti, namenjene skupni ali ponavljajoči se uporabi. Standardi za področje osebne varovalne opreme za zaščito pred padci z višine so domena CEN (Comité Européen de Normalisation), saj se druga dva osredotočata na standarde s področja elektrotehnike (CENELEC) in telekomunikacij (ETSI). Četudi sorazmerno tehnični in pogosto neznani laični javnosti, so evropski standardi ključni za širjenje skupnega trga, posledično pa imajo velikanski pomen za evropske proizvajalce, pa tudi za tiste, ki si želijo prodajati na evropskem trgu.

Evropski odbor za standardizacijo (CEN) se hierarhično deli na podenote, ki jim pravimo tehnični odbori, ti pa se nadalje delijo na tehnične skupine. Za področje osebne varovalne opreme je tehničnih odborov osem. Obseg njihovega dela je zelo širok, saj pokrivajo več kot 340 evropskih in mednarodnih standardov, od tega je 310 harmoniziranih (Kiralj, 2011). Dodatno obstaja še precej evropskih in mednarodnih standardov, ki niso harmonizirani z evropsko zakonodajo. Prav tako niso vsi standardi s področja osebne varovalne opreme zanimivi za jamarstvo, saj je med njimi takih, ki se nanašajo na naprave za zaščito pred padcem z višine, le okrog 60 objavljenih, enajst pa jih čaka na objavo (večinoma posodobitve že obstoječih standardov). Le njihov manjši del je aktualen za jamarstvo, ker jamarji pač ne uporabljajo vseh vrst tovrstne opreme. O njihovih podrobnostih bom morda nekoliko podrobneje spregovoril v kateri izmed prihodnjih številk Jamarja.

Morda je koristno opozoriti, da evropski standardi sicer služijo prostemu pretoku blaga in storitev znotraj Evropske unije in Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA), izven njiju pa nimajo formalne veljave. Zaradi tega Evropski odbor za standardizacijo usklajuje standarde s svetovno veljavnimi standardi Mednarodne organizacije za standardizacijo (ISO) in po potrebi umika že obstoječe evropske standarde, ko jih nadomeščajo standardi ISO. Na področju gorniške opreme je tudi Mednarodna zveza planinskih organizacij (UIAA) uveljavila svoje standarde za nekatere tipe opreme, preizkusne pogoje zanje pa je vezala na pogoje evropskih standardov. Zaradi tega med obema ni razlik v preizkusnih pogojih za standarde, ki se nanašajo na enake proizvode.

Vsak kos osebne varovalne opreme za varovanje pred padcem z višine mora tako na vidnem mestu nositi neizbrisljiv znak CE z identifikacijsko številko priglašenega organa (npr. CE0123 za TÜV Süd) in oznako standarda, skladno s katerim so potekali preizkusni pogoji (npr. EN 567 za vrvne prižeme). Dodatno mora biti vsak kos osebne varovalne opreme opremljen z informacijami, ki jih določa standard, in z navodili, v katerih so informacije, ki jih določata dotični standard in standard za izdelavo navodil.

Če se povrnemo k uvodnemu razmišljanju, lahko ugotovimo, da je skladno s teorijo o sodobni postmoderni družbi znanja, v kateri prevladujejo zaposlitve, ki zahtevajo veliko intelektualnega vložka, a so v veliki meri sedentarne narave, potrošnja na področju nekonvencionalnih športov in novih zamisli glede oblik preživljanja prostega časa vse večja. V ta trend se brez dvoma uvršča tudi vse večja popularnost različnih oblik plezanja. Zaradi vrojenega tveganja pri teh dejavnostih je odgovornost za varnost izjemnega pomena – v prvi vrsti potrošnikova odgovornost. Ob pogostem pomanjkanju informiranosti pa so sistemsko regulirani vzvodi standardizirane varnosti bistven dejavnik, ki tudi proizvajalce napeljuje k proizvodnji varnih in uporabnih naprav.

Miha Staut, JK Železničar

Literatura

- 89/686/EGS (1989): Direktiva sveta Evropske unije o približevanju zakonodaj držav članic v zvezi z osebno zaščitno opremo. Bruselj, Uradni list Evropske unije
- Kratka predstavitev Pravilnika o osebni varovalni opremi, www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DNT/SETB/novi_pristop/OVO/Kratka_predstavitev_Pravilnika_o_OVO__15.03.06_.pdf
- Seznami harmoniziranih standardov, www.mgrt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/notranji_trg/seznami_harmoniziranih_standardov/
- Ugotavljanje skladnosti proizvodov, www.ooz-celje.si/prispevek.asp?IDpm=1494&ID=4356
- Kiralj, E., (2011): Osebna varovalna oprema, potrebna pri športnih aktivnostih. Sporočila, 7/8, 2011, str. 15–16
- Ur. l. RS, št. 29/2005 (2005): Pravilnik o osebni varovalni opremi. Ljubljana, Uradni list Republike Slovenije
- Ur. l. RS, št. 23/2006 (2006): Ljubljana, Uradni list Republike Slovenije
- Ur. l. RS, št. 76/2011 (2011): Ljubljana, Uradni list Republike Slovenije
- Ur. l. RS, št. 17/2011 (2011): Zakon o tehničnih zahtevah za proizvode. Ljubljana, Uradni list Republike Slovenije

Franc Malečkar

Z jamarstvom se ukvarja vse od leta 1971 in je v svoji bogati jamarski karieri nanizal ogromno raziskav in obiskov jam doma in po svetu. Predan jamar, raziskovalec, okoljevarstvenik in pedagog.

Foto: Claudio Bartos

» Pozdravljen, Franc. Ponavadi začnemo kar z običajnim vprašanjem. Kakšni so bili tvoji začetki? Kako se začne tvoja jamarska zgodba?

Predvsem naključno, kakor je tudi celo življenje polno naključij. Živim na kmetiji, prav tako starši. Skupaj smo veliko hodili na izlete in so mi veliko spodbujali zanimanje za naravo. Vendar pa sem se z jamarstvom srečal v biološkem krožku v prvem letniku gimnazije v Kopru. Enkrat so nas obiskali jamarji iz Jamarskega društva Dimnice, ki pa so bili pravzaprav dijaki četrtega letnika gimnazije, in to so bili praktično tudi vsi člani društva. Povabili so nas, če ima kdo čas v soboto za obisk jame Dimnice. Dovolj sem bil radoveden, da sem šel, in tako se je pred štiridesetimi leti začela moja jamarska zgodba. Je pa bil obisk zelo zanimiv, saj se nismo samo sprehajali, ampak tudi plazili in raziskovali. In že takrat sem našel del jame, ki ga danes na žalost ne najdem več.

Naslednje leto sem na društvu praktično ostal sam, čez dve leti pa sem že organiziral jamarsko šolo in na društvo je prišla glavnina kasnejših jamarjev (Brajnik, Morel ...). V četrtem letniku sem še ustanovil jamarsko sekcijo pri klubu mladih raziskovalcev v Kopru in začeli smo predvsem z raziskavami v delu Kraškega roba, v jamah v flišu, po Matarskem podolju, Sežanskem krasu, torej predvsem v jugozahodnem delu Slovenije.

» Verjetno je bilo kar precej zanimivih odkritij?

Seveda, potapljanje v Dimnicah in rov Šibajama, v Slivarskih ponikvah zadaj za sifonom, Janičja jama, Martinska jama, Kozinski rov v Lipiški, kjer se prehod imenuje Francijev prehod, in še in še.

» No, in Francijev prehod poznamo tudi v neki drugi jami ...

Seveda, v Breznu pri gamsovi glavici, kjer je bilo treba na koncu Obupnega meandra prekopati podor. Prehod je bil založen s kamni in velikimi prodniki in na začetku je bilo potrebno sploh dobro premisliti, kje kopati. Je pa na srečo bil prepih, tako da je bilo kopanje precej olajšano.

» Med šolanjem in po njem se z jamarstvom seveda nisi nehal ukvarjati.

Nikakor ne, bil pa sem nekaj časa celo profesionalno povezan z jamami, saj sem bil zaposlen na Inštitutu za raziskovanje krasa, kjer sem skrbel za Kraško muzejsko zbirko. Počasi sem se začel zanimati tudi za didaktiko, najti način, kako približati jamarstvo tudi tistim, ki ga ne poznajo, predvsem pa vpeljati vrvno tehniko v način raziskovanja. Takrat je še ni bilo v Sloveniji oziroma je bila še v povojih in lahko se pohvalim, da sem takratni krivec za njeno uveljavitev pri nas.

Vendar pa opreme ni bilo mogoče dobiti nikjer drugje kot v tujini, zato ni ostalo drugega, kot jo pripeljati iz Italije ali po domače prešvercati. Zaradi količine sem postal praktično »zastopnik« tržaške trgovine Avventura, saj je v bistvu vsa jamarska oprema prispela v Slovenijo oziroma takrat Jugoslavijo prek mene. Sproti sem začel uvajati tudi tehnične načrte, na katerih so bili določeni znaki in opisi za različna pritrdišča, globine stopenj in podobno. Takšni načrti naj bi precej olajšali obiskovanje jam, predvsem v izbiri in količini opreme.

» Z Janezom Sabolekom sta tako rekoč izumila tudi nov način opremljanja jam, ki sta ga poimenovala yusar. Za kaj je pravzaprav šlo?

Tehniko sva preizkusila v Breznu pri gamsovi glavici, razlog pa je bil povsem preprost. Zmanjšati količino opreme za raziskovanje globokih jam. Omogoča raziskovanje brezen v stopnjah le z eno vrvjo, enako dolgo, kot je najgloblja stopnja. Zanko iz tanke pomožne vrvice, enako dolgo kot dvakratna globina stopnje, pustimo ob spustu v brezno. Z njeno pomočjo ob povratku dvignemo nosilno vrv, po kateri izplezamo.

Sva pa pri vračanju iz jame imela nekaj težav z zmrzovanjem vrvice. Kot kaže, je voda, ki je curljala nanjo, zmrznila in na njej so se naredile ledene kepe. Na srečo sva vrvico lahko tako potresla, da je led odpadel.

» Si bil ves čas član le JD Dimnice?

V času šolanja v Ljubljani sem bil nekaj časa tudi član in podpredsednik JK Železničar, kamor smo se včlanili predvsem zaradi brezplačnih vozovnic. V tistem času je bilo dovolj, da si napisal seznam jamarjev in končno postajo, in že si lahko potoval praktično na katerikoli konec Jugoslavije in to brezplačno z neomejeno količino opreme. Na ta način smo na primer raziskali Semičko jamo, potovali po Istri in Liki, jamarili po Črni gori in Bosni in vse do Gevgelije v Makedoniji, kjer smo prestopili v Grčijo.

» Jamarsko društvo Dimnice ima v upravljanju Sveto jamo. Kakor imam v spominu, je bila jama prej v slabem stanju.

Jama je dolgo časa samevala in je bila praktično javno smetišče in stranišče za vse, ki so v bližini prirejali piknike in podobne zabave. Zaradi bližnje meje so se vanjo zatekali tudi vojaki in notri kurili, si kuhali in podobno. Tako smo v začetku 80. let jamo zaprli in jo na ta način zavarovali. Organizirali smo obiske za 1. maj in jo okoli leta 1986 dobili v upravljanje. Kasneje smo začeli z organizacijo koncertov, imeli smo tudi že gledališko predstavo, zadnje čase pa tudi naravoslovne dneve za šole. Šolarjem bi radi na aktiven način prikazali kras, saj morajo jamo doživeti in ne samo prebrati dejstev iz učbenikov. Prejmejo delovne liste, merijo temperature, si poskušajo razlagati nastanek jame, preko iger spoznavajo živalstvo, skratka, na zanimiv način jim skušamo približati kraški svet. Sveta jama je tudi prva turistična jama pri nas, ki je v celoti razsvetljena z LED-diodami. No, pa tudi poročil sem se v njej!

Zadnji projekt, ki se ga lotevam, je namestitev netopirskih hišic na vsako šolo. Otroci bi spremljali življenje v hiški, skrbeli zanjo in se na ta način še bolje spoznavali z življenjem in pomenom netopirjev. Večina otrok se namreč netopirjev še vedno boji. Želel bi, da bi bilo jamarstvo vključeno v osnovnošolski izobraževalni program kot izbirni predmet.

» Marsikdo te pozna kot zagrizenega okoljevarstvenika in zaradi tega si marsikomu tudi trn v peti.

Že več kot dvajset let se intenzivno borim proti ekološkim krivicam, vendar sem bil poleg pohval deležen tudi marsikatere kazni, celo iz svojih vrst. Obramba je pisanje in marsikateri moj članek ponavadi ni pogodu kakšnim političnim opcijam ali gospodarskim povezavam. Enkrat je šlo tako daleč, da so me hoteli tudi fizično odstraniti, kar povoziti z avtom. Na žalost pa zaradi mojega delovanja trpi tudi družina, tako žena kot hčerka. Tako pravijo, da sem zadnja žrtev predzadnje vojne, saj sem izgubil službo zaradi raziskav pobojev med drugo svetovno

Foto: osebni arhiv

Na dnu Lipiškega brezna

vojno in po njej v podzemlju Socerbsko-Podgorskega krasa.

» Bi izpostavil kakšen okoljski primer?

Zanimiv je primer z novim kamnolom nad Miljami, ki so ga hoteli odpreti sredi največjega gozdnega rezervata, v zaprti dolini, brez ustrezne cestne povezave. To bi nekako razumel, če bi bila to edina možna lokacija na tem področju, vendar seveda ni. Šlo je preprosto za trgovanje s parcelami. Proti koncu, ko je zadeva šla že prek številnih sodnih instanc, so poskušali zagnati kamnolom tudi z zmanjševanjem površine, ki na koncu sploh ne bi bila več rentabilna. Na srečo smo zadevo ustavili, saj ko je kamnolom enkrat odprt, ga boš težko spet zaprl. Podobno je seveda s plinskimi terminali v Tržaškem zalivu. Najbolj zanimivo pa je, da se obujanja teh spornih idej praviloma pojavljajo po volitvah. To je postal že kar običaj.

» Kakšen pa je odziv ljudi?

Ponavadi so ljudje zgroženi. Krasen primer je znana Socerbska jama za vrhom med Socerbom in Petrinjami, kjer so v brezno, katerega vhod je velik dobra dva metra, navozili kamione pokvarjenih salam, da bi s tem prekrili ostanke nesrečnikov, zmetanih vanjo po drugi svetovni vojni. V zvezi z onesnaženjem podzemlja Krasa je v italijanski izdaji National Geographica izšla krajša reportaža, sam pa sem zaradi medijskega zanimanja sodeloval v jutranji televizijski oddaji. Na kratko sem voditeljici opisal stanje v jami, pojasnil, kako po stenah visijo vrečke od salam in kako na dnu iz smrdeče rjave brozge štrlijo človeške kosti. Seveda je bila zgrožena, saj si česa takega gotovo ni predstavljala. Le odgovorila je: »Dobro sva začela.«

» Jame so na splošno kar dosti onesnažene, predvsem tiste blizu cest in krajev. Kakšen je tvoj pogled na to?

V Sloveniji imamo zakone, ki seveda določajo, kdo izvaja in kdo preganja, torej so naloge na papirju razdeljene. Zakaj potem rabimo še tretje, ki naj bi brezplačno sanirali odlagališča odpadkov v podzemlju, jamarje torej? Jamar lahko iz jame prinese vzorce onesnažene vode in jih dostavi npr. inštitutu, kjer opravijo analize in ugotovijo onesnaženost. Nekako je logično, da bi se od tod naprej kaj premaknilo, vendar se ponavadi vse skupaj ustavi zaradi tega, ker vzorcev ni jemala pooblaščena oseba. Torej če je določeni inštituciji v interesu oceniti ali zaustaviti onesnaževanje, si bo s temi podatki pomagala, v nasprotnem primeru pa bo za to delo zahtevala pooblaščeno osebo, ki pa se v jamo seveda ne bo spustila, saj ni jamar. Kot drugo pa so inštitucije dolžne upoštevati zakone in bi morale ugotavljati stanje, na katerega jih lahko opozorijo jamarji. Kje so tu kriminalisti in sodna veja oblasti?

» In kakšen se ti zdi odnos jamarjev do jam?

V vseh teh letih sem obiskal zelo veliko jam doma in po svetu z velikim številom jamarjev, tako slovenskih kot tujih. Od vseh najbolj izstopajo avstralski jamarji, ki resnično lepo skrbijo za jame, takoj za njimi pa bi uvrstil že nas, slovenske jamarje. Seveda so tu tudi ekstremi v drugo smer in mednje lahko na žalost uvrstim naše zahodne sosede Italijane. Zaradi primernejšega in bolj nadzorovanega načina obiskovanja jam sem ustanovil Spegu (Speleo Guides), ki naj bi spremljal in vodil tuje jamarje po slovenskih jamah. Slovenski kras je v bistvu zibelka jamarstva in zaradi tega je naša naloga, da ga varujemo in primerno predstavimo. Namen je bil ustvariti red in omogočiti voden ogled tujim jamarjem.

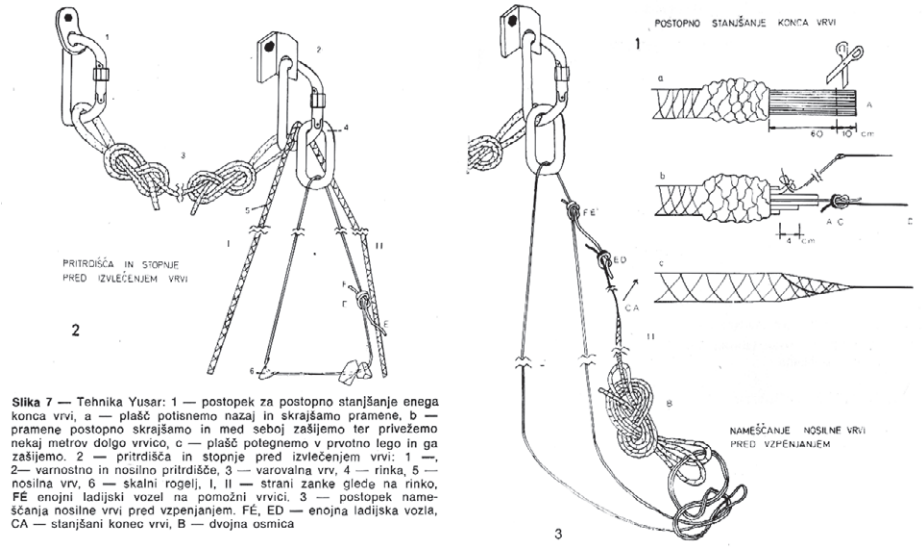
» Vendarle se mi zdi, da je danes odnos do jam bolj osveščen. Karbida ni več toliko po jamah, podpisovanja je tudi čedalje manj ...

To je res, kar se tiče onesnaževanja, se je zgodil premik naprej, vendar pa je obnašanje v jami še vedno velik problem. Nazadnje, ko sem vodil neko ekipo tujih jamarjev, smo bili že tik pred tem, da prekinemo ogled, saj so zaradi fotografiranja skoraj uničili nekaj jamskih tvorb. Nobena fotografija ne opravičuje uničevanja, vendar pa je težava že drugje. Ravno pred kratkim sem imel v rokah revijo s posnetki iz Postojnske jame, kjer obiskovalci na veliko objemajo kapnike. S takim sporočilom dejansko vabiš druge obiskovalce k podobnemu ravnanju. To seveda ni prav.

» Ta občutek za primerno obiskovanje jam si prenesel tudi v tujino ...

Res je, v Omanu. Prvič sem ga obiskal med odpravo DZRJ Ljubljana, kasneje pa sem bil tam še dvakrat. Prvič sem bil tam zaradi težav z vodo in drugič kot svetovalec za usmerjanje in razvoj ekoturizma.

Jamarji smo še zadnji geografi na tem planetu in tako tudi razumem jamarstvo. Dokumentiramo odkrivanja in jih strokovno podkovani postavljamo v prostor in čas, a ga razumem tudi kot neke vrste šport, v smislu psihofizične pripravljenosti.

Slika 7 — Tehnika Yusar: 1 — postopek za postopno stanjšanje enega konca vrvi, a — plašč potisnemo nazaj in skrajšamo pramene, b — pramene postopno skrajšamo in med seboj zašijemo ter privežemo nekaj metrov dolgo vrvico, c — plašč potegnemo v prvotno lego in ga zašijemo. 2 — pritrdišča in stopnje pred izvlečenjem vrvi: 1 —, 2— varnostno in nosilno pritrdišče, 3 — varovalna vrv, 4 — rinka, 5 — nosilna vrv, 6 — skalni rogelj, I, II — strani zanke glede na rinko, FÉ enojni ladijski vozel na pomožni vrvici. 3 — postopek nameščanja nosilne vrvi pred vzpenjanjem. FÉ, ED — enojna ladijska vozla, CA — stanjšani konec vrvi, B — dvojna osmica

Razlaga tehnike Yusar, objavljeno v knjižici Jamarska tehnika nekoč in danes, Vodnik 6, 1981

Jamarski tečaj s člani JO SPD Trst pred Martinsko jamo, 1973

Foto: osebni arhiv

Na Vogarju z Janezom Sabolekom – Sablo pred spustom v Brezno pri gamsovi glavici, 1979

Foto: Victor Ferrer

V jami Gea na Sardiniji

V Omanu imajo drugo največjo udornico na svetu, pa tudi čudovito brezno ptic Tawi Attir. Zanimalo jih je, kako te znamenitosti približati obiskovalcem na različne načine in glede na različne stopnje zahtevnosti. Še preden sem sodeloval z njimi, so poskusili z neko ameriško družbo, ki jim je svetovala dvigala za obisk velikih jam, kjer gnezdijo ptice. Seveda bi jih hrup dvigal preplašil in ptice bi odšle drugam, tako da je jasno, da od ekoturizma ne bi veliko ostalo, saj ne bi bilo več bistvene atrakcije jame.

V tem breznu, globokem okoli 150 metrov, je z vrha videti vodo na dnu. Ponjo so se včasih podajali otroci s posebnimi nahrbtniki in brez varovanja plezali po skalah. Ko sem sam poskušal ponoviti pot, sem sledil oguljenim, od stopal zlizanim skalam in potreboval slaba dva dneva, da sem našel vse oprimke, kjer so otroci plezali. Danes seveda ne plezajo več. Takrat sem jim svetoval, naj uredijo nivojski ogled jame, z zgornjo ploščadjo, dostopno vsem obiskovalcem, in nadelano potjo, ferato, za pogumnejše. Brez dvigal seveda. Kako je bilo potem z izvedbo teh predlogov, pa na žalost ne vem. Predlagal sem tudi muzej vode, da bi se zavedli pomena te dragocene tekočine, še posebej na kraškem svetu.

» Jame obiskuješ tudi izven slovenskih meja. Na tvojem seznamu so jame z vseh celin, udeležil si se tudi mnogih mednarodnih odprav. Katera pa je izstopala?

Prav gotovo odprava na Novo Gvinejo. Organizirali so jo Švicarji, sodelovali pa so angleški in francoski jamarji. Trajala je pol leta, jaz sem se pridružil malce kasneje, ko je svoje opravila predhodnica, imel pa sem tudi težave z vizo in kasneje še z monsunskim vremenom in letalskimi povezavami. Na koncu sem poletel iz Avstralije z majhno cessno skupaj s šolskim ministrom Nove Gvineje. Vožnja z letalom je bila seveda posebno doživetje, saj nas je premetavalo kot za šalo in tudi pristajanje je bilo nekaj posebnega zaradi razmočenega terena. Z letališča sem se s čolnom odpravil prek velikega zaliva in kasneje na planoti Nove Britanije, kjer je bilo naše področje raziskovanja, ujel udeležence odprave. Na splošno ni potekalo vse, kot bi moralo, bilo je tudi nekaj nesoglasij in prepirov.

Področje raziskovanja smo potem prestavili na Novo Irsko, kjer nas je med raziskovanjem zapustila zdravnica. Za nadomestnega so določili kar mene, čeprav o tem nimam ravno veliko pojma. Vendar tega domačini niso vedeli in so mislili, da sem pač pravi zdravnik. Tako smo na primer nekega bolnika z malarijo prenesli do morja, kjer je bila improvizirana bolnica. Na drugi strani zaliva je bila radijska postaja, prek katere sem lahko dobil zvezo s pravo bolnico, od koder so mi dajali navodila za zdravljenje. Po enostavni diagnostiki tipa »če ima to, mu daj to« sem dal bolniku ustrezno zdravilo, čez nekaj časa pa so ga odpeljali z letalom do prave bolnice.

Moja zdravniška »kariera« se je končala kmalu po tem, ko sem se vrnil v tabor odprave. Bližnji vaščani so me prosili, naj pridem pogledat nekega njihovega bolnika, na koncu pa sem pregledal kar deset zelo bolnih ljudi. Toda tudi če bi vedel, kakšna zdravila naj jim dam, tega nisem mogel storiti, saj se je odprava, medtem ko sem bil z bolnikom z malarijo, prestavila na prvotno lokacijo in s seboj odnesla vsa zdravila. Odpravi sem se seveda tudi sam pridružil.

» Kjer spet ni vse potekalo, kot bi moralo?

Raziskovali smo jamo Kavakuna in med vračanjem je vodotok narasel. Napeljali smo preprosto žičnico, ki je bila na eni strani pritrjena, na drugi pa je tekla skozi zanko. Jamar je poskušal prečkati reko, čeprav sem ga posvaril, da je treba vrv še dobro nategniti. Ni poslušal. Spodneslo mu je tla in sama teža nahrbtnika ga je tiščala pod vodo. Kričal sem tretjemu jamarju na drugem bregu, naj odveže vrv, kar mu je tudi uspelo. Nekako se mi je uspelo prebiti do nesrečneža, nudil sem mu umetno dihanje, vendar je bilo na žalost že prepozno. Tudi kasnejša obdukcija je pokazala, da je imel pljuča polna vode.

» Verjetno so se s tem dogodkom tvoje težave šele začele?

Kar predstavljaj si situacijo. Trije so v jami, eden utone, drugi sem bil jaz, tretji pa odide do dekleta, ki je v 300 kilometrov oddaljenem hotelu, ji pove zgodbo, usedeta se v prvo letalo in odletita v Evropo. Policija si je enostavno sestavila zgodbo o umoru, kjer sta dva ubila tretjega, prvi je pobegnil, drugega pa lahko primejo in pošljejo v zapor. No, potem sem se vseeno nekako domenil, da sem lahko bil na prostosti, vendar brez dokumentov. Začelo mi je primanjkovati tudi denarja, vendar sem imel kar nekaj sreče, da je zadeva dokaj hitro stekla.

» Je bila drugače odprava uspešna?

Zelo. Raziskali smo veliko jam, od ogromnih udornic, kot je Kavakuna, do nekaj daljših jam in tudi velikih podzemnih dvoran. Treba pa je vedeti, da je bila logistika v tistem času dosti zahtevnejša, kot je danes. Že sam transport je predstavljal velike težave, saj je bilo vse odvisno od nosačev.

» V času, ko si bil najaktivnejši, si bil verjetno eden najboljših jamarjev, tako rečeno v špici tistega časa.

Odvisno, kako gledaš na te stvari. Pri nas so bili ob koncu sedemdesetih let prejšnjega stoletja po zahtevnosti prvi jamarji DZRJ Ljubljana, potem nič, pa še nič in šele potem si bil na nivoju, ko si bil uveljavljen tudi v tujini. Poleg odprav, ki smo jih organizirali v slovenskih društvih, sem se pridružil še mnogim tujim odpravam, obiskal večino najglobljih jam tistega časa in prenesel veliko tehničnega znanja tudi v naše kraje. Pravzaprav so bila to leta, ko se je začelo opremljati na način, kot ga poznamo danes. Ta prehod z lestvic na vrvno tehniko sem predstavljal in učil po mnogih društvih, nekje se je prijelo hitreje, drugje pač počasneje. Od Tolmina in Kamnika do Ribnice, Kostanjevice in Prebolda.

» Franc, hvala za pogovor. Želim ti veliko jamarskih užitkov še naprej.

Peter Gedei, JK Železničar

Franc Malečkar, rojen 1956, se z jamarstvom ukvarja od leta 1971. Med svoje pomembnejše jamarske dosežke uvršča:

v Sloveniji:
- jame v flišu Šavrinskega gričevja in urbana speleologija v Kopru,
- potapljanje v Dimnicah; svoj prvi sifon je preplaval v Tkalci jami,
- odkritje nadaljevanja Lipiške jame,
- podzemni ledeniki Nanosa,
- med globokimi jamami Alp in planot: Brezno pri gamsovi glavici, Brezno pri Leški planini, Golerjev in Klemenškov pekel,
- jame na Kozjanskem.

V nekdanji Jugoslaviji:
- v Istri (Žankana in Semička jama),
- Titina jama na Braču,
- ponovitev Ponora na Bunjevcu na Velebitu,
- jama Hrustovača v Bosni,
- jame med Cetinjem in morjem v Črni gori.

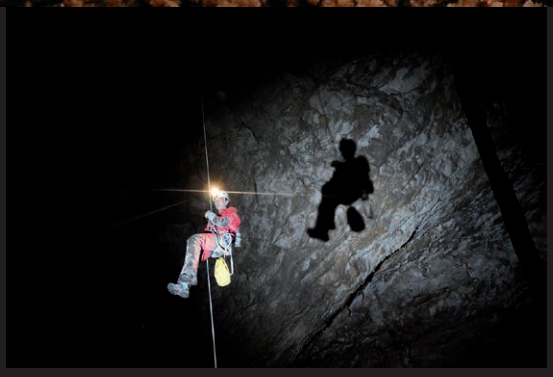
Po svetu:
- odprave v Papuo Novo Gvinejo, Kitajsko, Kolumbijo, Oman,
- ponovitve globokih jam v Franciji (Pierre Saint-Martin – leta 1980 najgloblja na svetu; Mirolda – odkrit rov Friyu; Berger; potop Goule Noir), Italiji (Corchia, Gortani), Avstriji (Lamprechtsofen), na Poljskem (Snežna), v Ukrajini (Slovenski rajon v Ozernaji).

Nagrade:
- srebrna nagrada gibanja Znanost mladini za raziskave Banove pečine,
- Kidričeva nagrada za ponovitve najgloblih jam v Evropi,
- Prešernova študentska nagrada za raziskave podzemlja Koprskih brd,
- turistični nagelj za delo komisije Spegu,
- Jesenkova nagrada za speleodidaktično delo,
- srebrni priznanji Jamarske zveze Sovjetske zveze in JZS.

Delo v društvih:
- podpredsednik JK Železničar,
- dolgoletni vodja katastra, blagajnik, vodja komisije za dela na višini v JD Dimnice.

Organi JZS:
- podpredsednik, vodja knjižnice, komisije za odprave, službe za varstvo jam, Spegu, urednik Novic JZS, reševalec,
- vodja tehnične komisije SSJ.

Promocija jamarstva:
- urejanje rubrik Jamarske vesti v Primorskih novicah in Novosti v kraškem podzemlju na radiu RAI Trst A ter reportaž in potopisov v Teleksu, Primorskih novicah, Primorskem dnevniku, Proteusu itn.,
- razstave v okviru priprav Slovenskega kraškega muzeja v Postojni in številna gostovanja,
- skrb za krasoslovni izpostavi CŠOD v Dimnicah in na Kraškem robu,
- številna javna predavanja in prireditve od miklavža v jami v Grebinju pri Velikovcu in poskusa ustanovitve slovenske jamarske enote v Celovcu do ozaveščanja o stanju v kraškem podzemlju v Doberdobu in za rotarijance v Kopru ter timbilding v jami Dimnice,
- publikacije od vodnikov-priročnikov KMZ IZRK ZRC SAZU do knjižice o jami Dimnice in okolici, ki jo je izdal v samozaložbi,
- organizator in igralec v filmih, kot je Grottenarbeiter.

Jamar. Foto: Mateja Mazgan.

Snežna jama na Raduhi. Foto: Janez Ferreira-Stražišar.

Fotonatečaj

Na zadnji strani revije Jamar je objavljena zmagovalna fotografija tokratnega fotonatečaja. Ker nam prostor to dopušča, objavljamo še izbor preostalih del, ki so prispela do zaključka redakcije. Vsem sodelujočim se iskreno zahvaljujemo! Vsak fotograf prejme izvod revije.

Uredništvo

STALNI FOTOGRAFSKI NATEČAJ

Uredništvo revije Jamar razpisuje fotografski natečaj na temo jamske fotografije. V vsaki številki bo med vsemi prispelimi deli uredništvo objavilo zmagovalno celostransko fotografijo, ki bo izstopala po estetskih in tehničnih merilih. V primeru zadostnega prostora bomo objavili izbor še ostalih prispelih fotografij. **Tehnične zahteve:** sprejemamo digitalne in klasične fotografije ter diapozitive. Digitalne fotografije naj bodo vsaj ločljivosti 6 milijonov pik, klasične pa vsaj velikosti 18 × 12 cm. Več informacij preko spletne pošte revija.jamar@gmail.com.

Podivjani kapniki v jami Cumbida prantas na Sardiniji. Foto: Franc Malečkar.

Sončni žarek. Foto: Matej Vidmar.

Drobnovratnik. Foto: Dejan Novak.

Jama pri Bosanski bajti. Foto: Leopold Bregar.

Drobnovratnik, ki ga je pojedla entomopatogena gliva. Foto: Matej Zalokar.

Snežna jama na Raduhi. Foto: Silvo Ramšak.

Plezanje 70-metrskega kamina v jami Čaganka. Foto: Mihael Rukše.

Brezno pod Črnim vrhom (Pižovo brezno) na Jelovici. Foto: Miha Potočnik